

Lütfi Kaçan

Kitab-ı Mukaddes ve İslâm Geleneğinde

ahid sandığı

ATAÇ

Lütfi Kaçan

Kitab-ı Mukaddes ve İslâm Geleneğinde

ahid sandığı

dinler tarihi

Ataç Yayınları-1

Dinler Tarihi-1

Mayıs - 2004

Kitab-ı Mukaddes ve

İslam Geleneğinde Ahid Sandığı

Lütfi Kaçan

Baskı: İstanbul Matbaa

Cilt: İstanbul Cilt

Dizgi-Mizanpaj: Girişim Dizgi

ISBN: 975-8845-07-1

İnternet Siparişi:

www.kitapalemi.com

ATAÇ YAYINLARI

Klodfarer Cd. Dostluk Yurdu Sk. 4/1

Çemberlitaş / tSTANBUL

Tel-Fax: (0-212) 458 97 72-73

mail: info@kitapalemi.com

Kitab-1 Mukaddes ve

İslam Geleneğinde

AHİD SANDIGI

LÜTFİ KAÇAN

ÖZGEÇMİŞ

1973 Bayburt doğumlu. İlkokulu Bayburt'ta, liseyi Bakırköy

1.H.L.'nde tamamladı. 1999 Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni bitirip aynı yıl Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni olarak İstanbul'da göreve başladı. Halen V. Cahit Bayar I.Ö.Okulu'nda öğretmenlik görevine devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

7

KISALTMALAR .

. 9

GİRİŞ

11

1. YAHUDİ GELENEĞİNE GÖRE

AHİD SANDIĞININ TARİHİ

15

.....

1 . 1. Ahid Sandığının Oluşumu

.

15

.....

1 . 1 . 1. Ahid Sandığının Etimolojisi

.

15

.....

1. 1 .2. Ahid Sandığının Yapılma Emri

.

18

.....

1 . 1 .3. Ahid Sandığının Planı . .

19

.....

1. 1.4. Ahid Sandığının Yapıldığı Maddeler

.. .

20

.....

.....

1 . 1 .5. Ahid Sandığı Yapın Ustalar

.

.

.....

1 . 1 .6. Muhafaza Edildiği Yerler

.. 2 1

.....

1 . 1 . 7. Sandığın Muhafazası v e Taşınması

.

25

.....

1 . 1 .8. Ahid Sandığının İçine Konulan Nesnelere

28

.....

1.1.9. Sandığın Akıbeti

.

.....

1 . 1 . 10. Sandığı Bulmaya Yönelik Çalışmalar

.

33

.....

1.2. Ahid Sandığının Kutsallığı.

.

36

.....

1.2.1. Tann'ın Tecelli Etmesi

.

38

.....

1.2.2. Tann'ın Emriyle Yapılması

..

..

.

.40

.....

1.2.3. Kutsal Mekanların Kesiştiği Yerde Korunması

40

.....

1.2.4. Sandığın Dokunulmazlığı .

.

.

.41

.....

1.3. Ahid Sandığının Fonksiyonları .

.

.

.

.45

.....

1.3. 1. israiloğullan'na Rehberlik Yapması.

...

.45

.....

.....

!

1.3.2. Savaşlarda Zafere Vesile Olması

.48

.....

1.3.3. İsrail Kavmini Birleştirmesi .

...

52

.....

.....

1.3.4. Siyasi Otoriteyi Meşrulaştırması .

..

53

.....

1.4. Sandığın Ortadan Kalkması ve Sonuçları .

.

. 57

.....

1.4. 1. Mabed Yapılmadan Önceki İbadet ve Sandığın Etkisi...58

1.4.2. Yehova'ya Mabedde Yapılan İbadet:

..

.

59

.....

.....

1.4.3. Mabedden Sonra Yehova'ya İbadet:

..

60

.....

1.5. Mesih Beklentisi ve Ahid Sandığı .

..

.

62

.....

.....

2. İSLAM GELENEGİNDE AHİD SANDIĞI... .

..

64

.....

2.1. Sandığın Oluşum Süreci ...

.....

..

64

.....

.....

.....

.....

2.1.1. Kur'an-ı Kerim'de Ahid Sandığı ve Etimolojisi..

64

.....

2.2. Tabüt'un Kökeni Ve Tabutla İlgili Görüşler ..

69

.

.....

2.2. 1. Tabut' un Boyutları

.

.

.
. . .

.....

2.2.2. Tabut' un Yapıldığı Madde .

...
. . .

.....

.....

.....

2.2.3. Tabüt'tan Dolayı Düşmanların

Başına Gelen Belalar .

.. .

.....

.....

2.2.4. Tabüt Şimdi Nerede?

.. . . .

.
. . .

.....

.....

2.3. Tabüt'un İçindeki Nesnelere

..

.

..

.....

.....

2.3.1. Sekine

...

..

..

..

.

.....

.....

.....

.....

2.3.2. Bakiyye

...

.

.....

.....

2.4. Tabüt A.yetinin Batıni Yonımı

.

..

.

.....

2.4.1. Kur'andaki Tabüt Terimlerinin Ortak Rollei

.....

SONUÇ

.....

KAYNAKÇA

.

..

.

.

.

.

..

DİPNOTLAR

101

ÖN SÖZ

Herhangi bir nesne kutsalı açığa çıkartırken, kendi olmaya son vermeksizin başka bir şey haline gelmektedir. Çünkü etrafındaki kozmik ortama katılmaya devam etmektedir. Kutsal bir taş, taş olarak kalmaktadır. Görünüşte -daha kesin olarak, din dışı bir bakış açısından-hiçbir şey onu diğer taşlardan farklılaştırmamaktadır. Bir taşın kutsal olarak görüldüğü ki şiler için, onun hemen o andaki gerçeği, yukarıdakinin tersine olarak, doğa üstü bir gerçek haline dönüşmektedir. Başka terimlerle ifade edersek; dinsel bir deneyimi olanlar için doğanın tümü kendini kozmik kutsallık olarak açığa çıkarma yeteneğine sahiptir. Evrenin tümü, bütünü itibariyle bir kutsalın tezahürü haline dönüşebilir.

Ahid Sandığı da kutsalın tezahürünü ortaya çıkaran, bu

yönüyle yahudi inancını derinden etkileyen, insanların doğa

üstü dünyaya iştirakını sağlayan dini bir semboldür. Kısaca o

dönemin insanları, anlık tecrübeleriyle tanıyamadığı bir boyutun ifşasına bu sembol aracılığıyla ulaşabilmişlerdir.

Ahid Sandığı konusunu ele alırken karşılaştığımız en

önemli problem, konuya ilişkin müstakil bir çalışma olmaması, umumiyetle ansiklopedik mahiyette malumatla konunun ele alınarak etkilerinin geniş bir şekilde izah edilmemesi ve söz konusu hususa ilişkin atıfların genelde yüzeysel kabilinden olmasıdır.

Ahid Sandığını ele aldığımız çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Sandığın yahudi inancındaki yeri

8 • Ahid Sandığı

incelenmiş; Sandığın ortaya çıkış süreci ve özellikleri, içine

konulan nesnelere, Sandığın akıbeti hakkındaki gelişmeler;

Sandığın kutsallık kazanmasının nedenleri, Sandığın sosyolojik etkisi; Sandığın siyasi ve manevi hayat üzerindeki etkileri ve son bölümde ise, Sandığın günümüzdeki yahudilerin mesih inancı üzerindeki etkileri üzerinde durulmuştur.

ikinci bölümde, inceleme konumuzu Ahid Sandığının İslam geleneğindeki yeri teşkil etmektedir. Bu bölümde, Tdbilt'unl Sandığın etimolojik anlamı ve özellikleri; Sandığın kökeni hakkındaki farklı yorumlar; sandıkla gelen sekine ve bakiyye kavramları; sandık ve içindekiler hakkında yapılan batını yorumlar ele alınmaya çalışılmıştır.

Araştırma konumuzun seçimi ve hazırlanmasında yakın

alaka ve tavsiyelerini esirgemeyen hocam Yrd.Doç. Dr. Fuad

Aydın Bey'e şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

KISALTMALAR

A.g.e.

: Adı geçen eser

A.g.m.

: Adı geçen makale

A.Ü.1.F.D. : Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

BBD

: The New Black Bible Dictionary

c.

: Cild

Çev.

: Çeviren

DB.

: A Dictionary of the Bible

Der.

: Derleyen

DIA.

: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

EJd.

: Encyclopedia Judaica

ER.

: The Encyclopedia of Religion

G.Edi.

: Genel Editör

IA.

: İslam Ansiklopedisi

JE.

: The Jewish Encyclopedia

M.Ü.S.B.E : Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

MD

: Illustrated Bible Dictionary

NBD

: The New Bible Dictionary

NMBD

: The New Illustrated Bible Dictionary

0.Ü.1.F.D : Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ·

Dergisi

Sa.

: Sayı

s.

: Sayfa

Trc.

: Tercüme

TTKB

: Türk Tarih Kurumu Basımevi

vd.

: Ve diğerleri

YA.

: Yahu dilik Ansiklopedisi

ZBD.

: The Zendeven Pictorial Bible Dictionary

.

.{}iriş

A. Konunun Seçimi ve Önemi

Hayatın manevi yüzü yalnız maddi tezahürlerle açıklanabilir.

Nitekim rüzgarın varlığı çayırın titremesiyle anlaşıldığı gibi, yaratılıştaki güzellik ve hikmetin tefekkürü yaratıcıya götürür. Tarih boyunca bütün toplumlarda ilahi hakikatın anlaşılması, mutlakın tecrübesi, görünen nesnelere bakarken uyanır. Bir anlamda Tanrı, kendini zahiri varlıklar vasıtasıyla tanıtmak ve sevdirmek istemiştir.

Mutlakın tecrübesi hadisesi toplumlarda farklı şekillerde tezahür etmiştir. Mesela Putperestlikteki put objesi olan taş, ağaç, vs. gibi nesnelere kutsallığı, kendilerinden değil, içlerinde barındırdıklarına inanılan tanrısal ruh veya güçten kaynaklanıyordu.

Tarihte taşta taş, ağaca ağaç olarak tapan hiçbir topluluk olmamıştır.

ilahi bir din olan Yahudilik'te Kutsal'ın merkezi Tanrı Yehova'dır. Yehova'yla ilişkisi oranında nesnelere kutsallık kazanmıştır.

Yahudi tarihinde Tanrı Yehova ile ilişkisi en fazla olan nesnelere

başında Ahid Sandığı geldiğinden, Sandık kutsal nesnelere merkezinde yer almıştır. Sandık Yehova'nın eliyle yazılmış iki adet taş levhaların konulmasıyla bir yandan Rabbin Sina Dağı'nda İsrailoğulları ile yaptığı ahdin fizik şahitliğini yapıyor, diğer tarafta Rabbin yardım ve merhametini talep ediyordu. Zamanla İsrailoğulları Yehova-

1 2 • Ahid Sandığı

va'dan bekledikleri bir çok şeyi Sandığın efsaneleşmiş bünyesinde

görmeye başlanmıştır. Örneğin Sandık savaş meydanlarında İsrailoğulları'na zaferi getiren ilahi bir güç merkezi, hastalara şifa veren bir merkez, Peygamberleriyle bulunduğu ve konuştuğu bir irtibat yeri, belkide en önemlisi Tanrı Yehova'nın mesken tuttuğu bir

yer olarak inanılmaya başlanmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de ise Sandıktan bir yerde Tabut olarak bahsedilmesine rağmen, müfessirler bu tabiri Yahudilerin Tarihi sürecini dikkate alarak, genelde Yahudi kaynaklarındaki telakkiler doğrultusunda zahiri olarak yorumlamışlardır. Bununla beraber Tabut teriminin Batıni yönünü dikkate alan bir kısım müfessirler

ise tarihi gerçeklerle örtüşen daha isabetli yorumlar yapmışlardır.

Bu çalışmayı yaparken amacımız, spekülasyonlara girmeden, Sandığın Yahudi inancının içindeki önemini ortaya koymak ve aynı zamanda hadisenin İslam geleneğindeki gerçek konumunu tesbit etmektir. Ayrıca kutsal nesnelere, dinlerin ve toplumların yaşanan üzerindeki yerlerini ve etkilerini ortaya koymaktır.

B. Metod

Yukarıda belirtilen bakış açısının ortaya konması için araştırmada Sandık etrafında oluşan inanç hakkında mümkün olduğu kadar yargılayıcı yaklaşımdan uzak durularak objektif bir bakış

açısıyla anlatılmaya çalışılmıştır. Çünkü Kutsalın kutsallığını olduğu kadar, kendisine atfedilen anlatıların otantikliğini sorgulamakta abesle iştigaldir. Ayrıca Sandığa basit bir obje olarak bakılmaması, onu dinler tarihinin önemli bir yöntemi kabul edilen, Fenomenolojik bakışla da açıklama yoluna gidilmiş, bunun için zaman zaman Sandığın taşıdığı sembolik anlamların yahudi toplumunun inançları üzerindeki etkileri, hermenötik teknikle açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışma iki ana bölüme ayrılmıştır. Birinci bölüm Sandığın

Yahudi geleneğindeki yeri, ikinci bölüm ise Sandığın İslam gele-

.

Ahid Sandığı • 13

neğindeki yerini oluşturmaktadır. Birinci bölüm beş ana başlıktan oluşmaktadır. Birinci başlığı Sandığın yapıma emriyle beraber, başlayan sürecin onun ortadan kaybolması ve Sandığı bulmaya yönelik çalışmalar oluşturmaktadır. İkinci başlıkta Sandığın kutsal kabul edilmesinin nedenleri izaha çalışılmıştır. Üçüncü başlık Sandığın İsrailoğulları'nın siyasi ve sosyal hayatlarındaki fonksiyonları işlenmiştir. Dördüncü başlıkta ise Sandığın, İsrailoğulları'nın Allah inancı ve ibadetleri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Son başlıkta ise Sandığın Yahudi inancında önemli bir yeri teşkil eden Mesih inancıyla bağlantısı, Kitabı-ı Mukaddes ışığında tahlil edilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde Sandığın İslam geleneğindeki yeri incelenmiştir. Bu bölüm dört ana başlıktan oluşmaktadır.

Birinci başlıkta Sandığın etimolojik tahlili ve Sandık konusunun

kaynaklardaki gelişimi üzerinde durulmuştur. İkinci başlıkta, Sandığın özellikleri ve tarihi gelişimi üzerinde durulmuştur. Üçüncü başlıkta, Sandığın içindeki nesnelere üzerinde durulmuştur. Son bölümde ise Sandığı ifade eden Tabfit teriminin batını yorumu

üzerinde durulmuştur.

C. Araştırmanın Kaynakları

Bu çalışmada yararlandığımız kaynakları genel olarak ilk elden ve ikincil kaynaklar olmak üzere iki gruba ayırabiliriz. İlk elden kullandığımız kaynak Eski Ahid'i oluşturan kitaplar oluşturmaktadır. Bunun için Kitabı-ı Mukaddes Şirketi'nin tercümesinden faydalanılmıştır.

İkinci kaynaklar ise genelde Yeni Ahid Sözlükleri ve bunların dışında, özellikle Gözlem Yayınevi'nin hazırladığı Yahu dilik Ansiklopedisi olmuştur. Aynı zamanda Encyclopedia Judaica, sıkça başvurduğumuz eserlerdendir. Bunların dışında özellikle

Zaman Gazetesi'nin Kudüs temsilcisi ve aynı zamanda İbrani Üniversitesi'nde akademik çalışmaları olan Kerim Balcı'nın gazetede

14 • Ahid Sandığı

Ahid Sandığı üzerine yayınlanan yazılan, bizim için önemli bir referans kaynağı olmuştur.

İslami gelenekte ise bu konu hakkında baş vurduğumuz ilk

kaynak Kur'an-ı Kerim olmuştur. Bunun dışında ilk dönem klasik

tefsir çalışmalarına başvurulmuş aynı zamanda günümüzde hazırlanmış tefsir çalışmalarına da başvurulmuştur. Tefsir çalışmalarının dışında özellikle Michel Valsın ın, “İslam Maneviyatı ve Batı” çalışması sıkça başvurduğumuz bir diğer değerli kaynak olmuştur.

Çalışmamız içerisinde kullandığımız ikincil kaynaklar arasında çeşitli internet web sitelerinde sayabiliriz.

Bu konu hakkında Türkiye’de yeterli bir çalışma olmadığı,

sadece tefsirlerdeki izahlarla yetinildiği göze çarpmaktadır. Bu

sebeple bu çalışmamızda Ahid Sandığının ortaya çıkışından itibaren tarihi seyrini ve sandığın yahudi geleneğindeki önemini ele almaya bununla beraber Sandığın İslam geleneğindeki yerini tesbit etmeye çalıştık. Çalışmamız bundan sonra yapılacak daha detaylı çalışmalara ışık tutarsa amacımız gerçekleşmiş olacaktır.

1. YAHUDİ GELENEĞİNE GÖRE

AHİD SANDIGININ TARİHİ

1.1. Ahid Sandığının Oluşumu

1.1.1 Ahid Sandığının Etimolojisi

Kutsalın fizik varlığının ortadan kalkması, meftunlan arasında birbiriyle bağlantılı iki reaksiyonun doğmasına yol açar. Birincisinin kutsala atfedilen inanış ve hikayelerin, meftunun havsalasında yer yer güçlenerek varlıklarını korumasıdır ki, Kudüs buna bir örnektir. İkinci reaksiyon ise kutsalın aslında ölmediği veya yok olmadığı, göğe veya gayb alemine çekildiği ve bir altın devirde geri dönmek üzere gizlendiği inanışının yayılmasıdır. Hangile-

rinin hakikat, hangilerinin insan kurgusu olduğu yönünde spekülasyona girmeksizin Hz. İsa’nın göğe çekilişi, Şiilerdeki kayıp imam inanışı, kayıp şehir Atlantis’in ahir zamanda yeryüzüne çıkacağı inanışı, Beni İsrail’in on kayıp kavminin Mesih geldiğinde ortaya çıkacağı inanışı ve daha birçok “gitmedi-gelecek” şeklinde ifade edilen dogmalar bu sınıfa koyabiliriz. Ahd-i Atik Sandukası’nın hikayesi bu inanışlar arasında tarihi seyri en iyi takip edilebilenlerden biridir.

16 • Ahid Sandığı

İbraniler Mısır’ dan çıkışlarından önce bir millet olarak yaşama deneyimleri hiç oluşmadığı ve on iki kavimin işlerini düzenleyecek belli kanunlara sahip olmadıkları için, bağımsız ve kendilerine yeter yaşamaya alışkın değildiler. O nedenle putperest bir yönetim altında geçirdikleri tutsaklık döneminden, teokratik bir yapının egemen olacağı yeni bir düzene geçiş aşamalarında, toplumlarına yön verecek belli bir temel yapıya ve kanunlar dizisine ihtiyaç duymakta idiler. İsrailoğulları her ne

kadar yeni bir millet yapısı oluşturmaya çalışsalar da, yeni yaşam tarzlarında, inançlarının oluşumunda 430 yıll kaldıkları köklü Mısır kültür ve medeniyetinin izlerini de devam ettirmişlerdir.2

Buna en bariz örnek, kökleri Mısır'a kadar ulaşan Sandık

kültürüdür. Ahid Sandığı İsrailoğulları'na has bir obje olarak görünse de aslında Sandığın benzerlerine Grek ve Mısır kültürlerinde de şahid oluyoruz.3 Eski Mısırlılar'ın da seyyar tapınak gibi telakki olunan bir mukaddes kayıkları vardı. Mısırlılar bunlarda litürjik eserleri muhafaza ederlerdi. Resmi günlerde Mısır tannısı bu kayığa bindirilerek törenle Nil'in bir kıyısından öbür kıyısına götürülür ve bu büyük törenlere neden olurdu. İsrailoğulları Ahid

Sandığını kendi inançlarına uygun olarak kullansalar da bu geleneği Mısır'daki bu törenlerin bir devamı olarak görenler de olmuştur.4

İsrailoğulları Mısır'dan çıkışlarının üçüncü ayının birinde Sina Çölü'ne gelerek orada bulunan Sina Dağı'nın eteklerinde konaklarlar. 5 Burada İsrailoğulları için son derece önemli olan Tann'yla ahitleşme olayı gerçekleşir. Ahd-i İhtik'e göre Musa burada üç defa Tann'yla buluşur.6 Birinci buluşmada On Emir7 ve bazı dini hükümleriS alarak kavmine bildirir ve kavmi bunları kabul eder.9 Tann Musa'yı şeriatı yazması için tekrar Sina Dağı'na çağırır.10 Musa burada kırk gün kırk gece11 kaldıktan sonra Tann'nın eliyle yazılmış on emri içeren iki taş levhayı alarak aşağı iner.

Kavminin yanına gelince onları kardeşi Harun'la birlikte altından

yaptıkları buzağıya tapınırken bulmuş, öfkesinden elindeki levha-

:

. Ancak

Ahid Sandığı • 17

lan yere atarak dağın eteğinde onları kırmıştır.12 Tanrı kavmini

cezalandırmış ve Musa onları affetmesi için Rab Y ehova'ya yalvarmıştır.13 Bu olay İsrailoğulları'nın hfila pagan dinlerinin etkisi altında olduğunun bir işaretiydi. Aynı zamanda Sina Dağı'nda verilen on emir İsrailoğulları'nın o zamanki ahlak durumunu yansıtmakla beraber, Musa'nın ne kadar müşkül bir işe girmiş olduğunu da göstermektedir.14

Bu altın buzağı olayından sonra Rab Y ehova Musa'ya evvelkiler gibi iki taş levha hazırlamasını ve tekrar Sina Dağı'na gelmesini emretmiştir. Musa da hazırlığını yaparak Sina'ya çıkmış hiçbir şey yemeden içmeden kırk gün kırk gece kaldıktan sonra Tanrı, Yahudiliğin temel ilkelerini oluşturan on emri iki levhaya yazılmış halde Musa'ya verir. Bu levhalarda, tek tanrıcılığın temel ilkeleri ile genel ahlak ilkeleri yer almaktaydı.15 Böylece On emir, İsrailoğulları'nın din ile ahlakını birleştiren bir anayasa yapısına sahip ilk yapıtlıydı.16

On emir getirdiği yükümlülüklerle, sürü halindeki İsrailoğulları'nı bir disiplin altına almaya yetecek

maddeler ihtiva ediyordu.

Birden dörde kadar Tanrı ile insan arasındaki ilişkileri, beşinci

kural, kişinin aile ile ilişkisini, altıdan ona kadarki kurallar da, insanın toplum ile ilişkisini düzenlemekteydi.17 Bütün bu kurallar İsrailoğulları'nın ahlaki, politik ve sosyal hayatının tüm alanlarını düzenlemeye yetiyordu.18

On emir Tanrı Yahweh ile İsrail oğulları arasında Hz. Musa

aracılığıyla yapılan ahdin, İsrailoğulları tarafından yerine getirilecek bölümünü sembolize ediyordu. Buna mukabil, Tanrı Yahweh de bu emirlerini yerine getiren Yahudileri, kendine millet olarak seçecek, onların Tanrısı olacak ve onları diğer milletlerden üstün

ve semereli kılacak, bal ve şerbet akan Kenan Diyarı'nı onlara miras olarak verecekti.19

Eski Ahit'in Tevrat bölümünde iki defa anlatılmış olan sandık, kapağının üzerinde bulunan iki adet kerubim (melekler) heykeli haricinde hiçbir olağan dışılık içermiyordu Sina Da-

18 • Ahid Sandığı

ğı'nın eteklerinde içine, üzerlerinde Rabbin kalemiyle yazılmış Tora (Kanun, Tevrat)'nın bulunduğu taş levhalar konulduğunda20

3000 yıllık Yahudilik geleneğinin merkezi ögesi haline geldi. Sanduka bir yandan Rabbin Sina Dağı'nda İsrailoğulları ile yaptığı ahdin fizik şahitliğini yapıyor, diğer yandan da Rabbin yardım ve merhametini celp ediyordu. Çünkü her ne kadar sandık levhaların muhafazası için yapılmışsa da zamanla İsrailoğulları arasında ilahi

varlığın Sandığın içinde meskun inancı hakim olmaya başladı.21

İbranice'de sandık "Tebah" ve "Aron" kelimeleriyle ifade

edilmektedir. Her iki kelimenin de manası, "kutu-sandık" veya

"banka-sandık" tır.22 Ahid Sandığı şeklinde bir tamlama olarak İbranice'de "Aron ha Berit"23 veya "Aron ha Kodeş"24 olarak bilinir.

Sandık sözcüğü çeşitli ibarelerle değişik ve sayısız isimlerle

de kullanılmıştır. Mesela "Yahweh'in Sandığı", "Yehova'nın Sandığı",25 "Dünyanın Rabbi Yehova'nın Sandığı",26 "Rab Yehova'nın

Sandığı",27 "Allah'ın Sandığı"28 "Allah'ımız Yahweh'in Sandığı"29,

İsrail'in Allah'ın Sandığı"30 "Kutsal Sandık."31 En önemlisi Sandığın dini ve tarihi önemini ima eden terimlerdir. Mesela; Levhaları muhafaza etmesi hasebiyle "Aron ha-Edut" (Şehadet Sandığı),32

“Aron ha-Berit” (Ahid Sandığı),³³ Aron Berit ha-Şem”(Yahweh’in Ahit Sandığı)³⁴ “Allah’ın Ahid Sandığı”,³⁵ “Bütün Dünyanın Rabbinin Ahid Sandığı”,³⁶ gibi değişik isimlerle anılmaktadır. 37

1. 1.2. Ahid Sandığının Yapılma Emri

Sandığın kaynağı hakkında çeşitli görüşler olsa da,³⁸ Sandığın kesin olarak Musa zamanında yapıldığına dair referanslar bulunmaktadır. 39

İsrailoğulları Mısır’dan çıkışlarının üçüncü ayında Sina Çölü’ne varırlar ve orada Sina Dağı’nın karşısında konaklarlar. Daha sonra Musa Tann’yla buluşmak üzere Sina Dağı’na çıkar.⁴⁰ Musa birinci çıkışında Tann Yahwe’den bazı nasihatler alarak halkının

Ahid Sandığı • 19

yanına döner.⁴¹ Bu görüşmeden üç gün sonra Musa tekrar Sina

Dağı’na çıkar ve kırk gün kırk gece orada kalır ve Tanrı’nın bazı

lütuflarına mazhar olur. Musa bu ikinci Sina tecrübesinde on emirin yazılı olduğu iki truş tableti⁴² ve bunun dışında da Ahid Sandığı ve toplanma çadırının yapımı ile ilgili bazı hükümler de almıştır. 43

Böylece Tanrı Yahwe, Sina Dağı’nda Musa’ya levhaların koyulacağı bir sandık yapılmasını bizzat kendisi emreder: “Ve akasya ağacından bir sandık yapacaklar, uzunluğu iki buçuk arşın ve eni bir buçuk arşın ve yüksekliği bir buçuk arşın olacak. ... ve sana vereceğim şehadeti Sandığın içine koyacaksın.”⁴⁴ “O Vakit Rab bana dedi: Kendin için evvelkiler gibi iki truş levha yont, ve dağa yanıma çık, ve kendin için ağaçtan bir sandık yap. Ve parçaladığın evvelki levhalar üzerinde olan sözleri bu levhalar üzerine yazacağım ve onları sandığa koyacaksın. Ve akasya ağacından sandık yaptım.”⁴⁵ Böylece Musa Yahve’nin emri gereği on emrin yazılı olduğu iki truş levhayı koymak için akasya ağacından bir sandık yapmış ve on emirin yazılı olduğu iki truş tableti Sandığın içine koymuştur.⁴⁶

1.1.3. Ahid Sandığının Planı

Kitabı mukaddese göre Ahid Sandığının şekli ve ölçüleri Sina Dağı’nda bizzat Tanrı tarafından bildirilmiştir:⁴⁷ “Ve akasya ağacından bir sandık yapacaklar; uzunluğu iki buçuk arşın ve eni bir buçuk arşın ve yüksekliği bir buçuk arşın olacak Ve onu halis

altınla kaplıyacaksın, onu içinden ve dışından kaplıyacaksın, ve

onun üzerinde etrafına altın pervaz yapacaksın. Ve onun için dört

altın halka döneceksin ve onları dört ayağına takacaksın, ve iki

halka onun bir yanında ve iki halka öbür yanda olacak. Ve akasya

ağacından kollar yapacaksın, ve onları altınla kaplıyacaksın. Ve

Sandığı truşımak için kolları Sandığın yanlarındaki halkalara geçireceksin. Kollar Sandığın halkalarında kalacaklar, ondan ayrılma-

20 • Ahid Sandığı

yacaklar.“48 Bu sınıklann hiç bir zaman yüzüklerden ayrılmaması

bu Sandığın taşınabilir bir tapınak olduğunu gösterir.49 “Ve halis

altından bir kefarete örtüsü yapacaksın onun uzunluğu iki buçuk

arşın, eni bir buçuk arşın olacak Ve altından iki kerubi yapacaksın, onları dövmece işi olarak kefarete örtüsünün iki ucunda yapacaksın. Ve bir uçta bir kerubi diğer uçta bir kerubi yap, iki ucunda kerubileri kefarete örtüsü ile bir parça olarak yapacaksınız. Ve kerubiler, yüzleri birbirine karşı, kanatları ile kefarete örtüsünü örterek, kanatlarını yukarı doğru açacaklar; kerubilerin yüzleri kefarete örtüsüne doğru olacaklar. Ve kefarete örtüsünü Sandığın üstü üzerine koyacaksın ve sana vereceğim şahadeti Sandığın içine koyacaksın. “50

Ahid Sandığının kapağı, merhamet sandelyesi ya da Tann'nın tahtı (Mercy Seat) olarak adlandırılırdı. Ve tek parça som altından yapılmıştı ve sandığa tam oturacak şekildeydi. Böylece ta şıma sırasında merhamet sandelyesi kaymadan taşınıyordu.51 Söz

konusu merhamet sandelyesinin her bir ucunda saf “dövülmüş”

altından yapılmış melekler bulunmaktaydı. Bu melekler, yüzleri

merhamet sandelyesine doğru gelecek şekilde ve kanatları da

merhamet sandelyesini kaplayacak biçimde52 ve ona selam verir

gibi dururlardı.3 Kanatları açılmış iki altın kerubi aynı zamanda

İsrailoğulları'na tanrısal varlığın ortalarında hazır bulunduğunu

anımsatırdı. 54

1.1.4. Ahid Sandığının Yapıldığı Maddeler

“Ve akasya ağacından bir sandık yapacaklar. “55 Bu emir

doğrultusunda sandık akasya ağacından yapılmıştır. Fakat sandık

akasya ağacından yapılmasına rağmen, içi ve dışı pervazları taşınması için dört halkası emir gereği altınla kaplatılmıştır. “Ve onu halis altınla kaplayacaksın onu içinden ve dışından kaplıyacaksın ve onun üzerinde etrafına altı pervaz yapacaksın. Ve onun için

dört altın halka dökeceksin ve akasya ağacında kollar yapacak-

Ahid Sandığı • 2 1

sın ve onları altınla kaplayacaksın.⁵⁶ Ayrıca Sandığın kapağı ve

üzerine tasvir edilecek kerubiler de saf altından yapılmıştır.⁵⁷

1.1.5. Ahid Sandığını Yapan Ustalar

Tann Ahid Sandığının yapımı için “Allah’ın gölgesınae, ışığı nın oğlu”⁵⁸ anlamına gelen Zanaatkar Bezalel’i görevlendirmiştir. ⁵⁹ Bir midraşa (Tefsir) göre Bezalel bu işle görevlendirildiğinde henüz on iki yaşında idi. Fakat Tann’nın ilhamıyla bu işi yapma kabiliyetini kazanmıştır. ⁶⁰ “Ve Rab Musa’ya söyleyip dedi: Bak Yahuda sıptından, Hur oğlu, Uri oğlu Betsalel’i adı ile çağırdım; onu hikmette, anlayışta, bilgide ve her çeşit sanatta, Allah’ın ruhu

ile doldurdum; Ta ki hünerli işleri düşünsün, altında ve gümüşte

ve tunçta işlesin, ve kakılacak taşları oymakla ve ağaç oymakta

her çeşit sanatta işlesin. Ve işte ben Dan sıptından Ahisaak oğlu

Oholiab’ı onun yanına koydum ve yüreği hikmetli olanların hepsinin yüreğine hikmet koydum, ta ki sana emrettiğim bütün şeyleri, toplanma çadırını, Şehadet Sandığını ve onun üzerinde olan kefareti örtüsünü ... sana emrettiğim gibi yapsınlar.”⁶¹

Zanaatkar Bezalel Tann’nın emirleri doğrultusunda Ahid

Sandığını yapmıştır. “Ve Betsalel Sandığı akasya ağacından yaptı,

uzunluğu iki buçuk arşın ve eni bir buçuk arşın ve yüksekliği bir

buçuk arşın idi.”⁶²

1.1.6. Muhafaza Edildiği Yerler

Ahid Sandığı yapıldığı günden kaybolduğu güne kadar farklı kutsal mekanlarda muhafaza edilmiştir. Çünkü İsrailoğulları’nın mukeddesatının bir timsali olduğundan milletin daima en emin karargahında buludurulmuştur.⁶³

Sandığın ilk muhafaza edildiği yer, Musa’ya ikinci Sina tecrübesinde hem şeklini hem de maddelerini bizzat Tann’nın bildirdiği çadır mabedir.⁶⁴ “Ve aralarında oturayım diye benim için mak-

dis yapsınlar. Meskenin örneğine ve bütün takımların örneğine,
sana göstermekte olduğum her şeye göre yapacaksın”.65 “Bak ve
dağda sana gösterilen örneklerine göre yap”66

Israiloğulları Yahve'nin bu isteğini duyduktan sonra çadır

mabed için altın, gümüş, bakır, yün, keten, keçi kılı, şitim tahtaları, hayvan derileri hibe ederler.67
Çadırla beraber kutsal eşyaların yapımını da Yehuda kabilesinden Uri'nin oğlu Betsalel ve Dan
kabilesinden Ahısamağ'ın oğlu Oholiab Tanrı tarafından görevlendirilmiştir. Bu iki insan her çeşit
marifetli sanatta işlemek için Tanrı'nın ruhu ile doldurulmuş önemli insanlardı. 68

Tanrı Yahve'nin emirleri doğrultusunda yapılan ve Yahve'nin

kullarıyla burada karşılaştığı ve konuştuğu için burası 'toplama

çadır'69 'çadır', çadır mabed -ohel moed-70, cemaat çadırı veya taşınabilir mabed ya da tapınak
gibi anlamlara gelen mesken (İbranice' de Mishkan) olarak adlandırıldı.71

Çadır Mısır' dan çıkışın ikinci yılın birinci ayın birinci gününde kurulur72. Deri ile kaplı kıymetli bir
kumaştan yapılmış olan çadır iki kısımdan oluşuyordu73. 1-Kutsal Yer: Burası 10 m. uzunluğunda, 5
m. genişliğinde ve 5 m. yüksekliğinde dikdörtgen bir

oduydu.74 Burada buhurun yakıldığı mihrap,75 yedi kollu şamdan

(menora),76 kutsal altın masa (şulhan) bulunurdu.77 2-Kutsalların

Kutsalı: En kutsal yer olarak adlandırılan ikinci ya da iç oda, her

bir yanda 10 kübit (5 metre) idi.78 Burası kutsal yerden beş tahta

direk üzerine asılmış bir örtü ile ayrılmıştı. 79 Mabedin en kutsal yeri olan bu bölümün üç tarafı
altınla kaplanmıştır. Gümüş yuvaların içerisinde saf altınla kaplı, şitim ağabından yapılmış dört
kolunun üzerinde asılı bulunan, altın melek figürleriyle süslü, zengin bir şekilde işlenmiş mavi, mor
ve kırmızı renkli ince dokunmuş ketenden mamül 'Peçe', doğuda bulunan tek girişi tanımlamakta idi.80
Tüm bu muhteşem, dörtgen, harika alanın üzerinde, altın meleklerle zengin bir şekilde bezenmiş mavi,
mor ve kırmızı bir perde asılıydı. Bu açıklığın içerisinde sadece tek bir eşya ve bunun içindekiler
mevcut idi. Buda, şahadeti içeren Ahid Sandığı idi. sı San-

Ahid Sandığı • 23

dık buraya bizzat Musa tarafından konulmuştur: “Musa meskeni

kurdu, ve tabanlarını koydu ve çerçevelerini dikti, ve merteklerini

taktı, ve direklerini dikti. Çadırı mesken üzerine gerdi ve çadırın

örtüsünü üst taraftan onun üzerine koydu; Rabbin Musa'ya emrettiği gibi yapıldı. Şهادeti alıp Sandığın içine koydu ve kolları sandığa taktı ve kefarete örtüsünü üst taraftan Sandığın üzerine koydu, ve Sandığı meskenin içine getirdi, ve bölme perdesini astı, ve Şهادet Sandığını gizledi. Rabbin Musa'ya emrettiği gibi yapıldı“82

Sandık, Süleyman mabedine yerleştirilene kadar çadır mabedde muhafaza edilmiştir. 83 İsrailoğulları göçebelikten kurtulup yerleşik hayata geçince yeni ibadet yerleri edinmişlerdir. Bunlardan biri de Saul'un taç giydiği 'Taşlarla çevrili avlu' demek olan Gilgal'dir.84 İsrailoğulları Yeşu önderliğinde Ürdün'ü geçip ilk yerleştikleri bu yere Ürdün' den hatıra olarak getirdikleri 12 taşı dikerek kutsal bir mekan oluşturmuşlardır. Daha sonrada Sandığı çadır mabetle beraber getirip oraya yerleştirmişlerdir. 85

Ahid Sandığının Hakimler dönemindeki durağı ise Şilo ma◆

bedidir. Burası eski bir Kenan tapınağının üzerine kurulmuş ve

Hakimler döneminin başlıca kutsal mekanıydı86. Ahid Sandığı

Eli'nin himayesinde buraya getirilerek87 çadır mabette muhafaza

edilmiştir.

Ahid Sandığı takriben m.ö. 1 100 yılında Filistiler tarafından

Şilo Mabedi'nin işgaline kadar burada muhafaza edilmiştir.88 Buranın işgaliyle beraber Ahid Sandığı ve onunla beraber Musa' dan kalma bakiyyelerde Filistiler'in eline geçmiş ve mabed imha edilmiştir. 89

Filistililer Ahid Sandığını ele geçirince onu bir müddet kendi mabetlerinde tutmak istemişlerdir. Fakat başlarına gelen belalar yüzünden onu İsrailililer'e geri göndermişlerdir.90 İsrailoğulları Sandığı teslim aldıktan sonra Davud dönemine kadar 20 yıl boyunca onu Kiryat-Yeaiimde Abinadab'ın evinde muhafaza etmişlerdir.91 Davut Kudüs'ü aldıktan sonra Sandığı buraya getirmeye karar verir. Büyük bir şölenle Sandığı geri getirirken92 sandığa

24 • Ahid Sandığı

ehil olmayanların elini sürmesi sonucu bazı insanlar ölmüş Davud

bu olay karşısında korkarak Sandığı getirmekten vaz geçip onu

Gatlı Obed-Edomun evine bırakır.93 Sandık burada üç ay muhafaza edildikten sonra tekrar büyük bir şölenle Kudüs'e taşınarak Davud'un kendisi için yapmış olduğu geçici bir çadıra yerleştirilmiştir94. Daha sonra da Kudüs'ün Yebusi Koheni olan Zadok'un görevli olduğu mabede konmuş ve Süleyman mabedi inşa edilene kadar orada muhafaza edilmiştir. 95

beş basamakla çıkılan diğer bölümlerden ahşapla ayrılan yüksek

bir yerdi. Ayrıca burada zeytin ağacından yapılmış, iki kanatlı kerubi bulunmaktaydı. Bunların herbirinin 2.2 m. uzunluğunda iki kanadı vardı ve bu kanatlar odanın ortasında birbirine değerken, diğer iki kanat duvarlara dokunurdu. 108

Mabed bitirilince büyük törenler düzenlenmiş, yaşlılar, aşiret ve aile reisleri de Kudüs'e gelerek açılış merasimine iştirak etmişlerdir. Kohen ve levililer tarafından taşınan Ahid Sandığı Süleyman tarafından Yahudi cemaatiyle birlikte mabedin en kutsal bölümü olan Kudüs'ü - Akdes'e yerleştirilmiş 'Oturmak için sana bir ev, ebediyyen mekan tutacağın bir yer yaptım' diyerek mabed

ibadete açılmıştır. 109 Ahid Sandığı, Babil'lilerin Kudüs'ü işgaline

kadar burada muhafaza edilmiştir.

1.1.7. Sandığın Muhafazası ve Taşınması

Ahid Sandığının muhafazası da Tann'nın emirleri doğrultusunda yapılmıştır. Sandığın muhafazasını aynı zamanda Yahudilerin ruhban sınıfında teşkil eden Levililer yapacaktı. 110 Bu görev

onlara bizzat Tanrı tarafından verilmiştir. "Rab Musa'ya söyleyip

dedi: Ancak Levi sıptını saymayacaksın ve onların topunu İsrailoğulları arasında almayacaksın fakat şahadet meskeni üzerine ve

onun bütün takınılan üzerine ve ona ait olan her şey üzerine sen

Levilileri koy, meskeni ve onun bütün takımlarını onlar taşıyacaklar ve ona hizmet edecekler. 111

Tora'ya göre bu kabileye verilen görevler başlangıçta ilk doğanlara ayrılmıştı. Ancak altın buzağı 112 olayındaki günaha ilk doğanlar katılmış fakat Levililer iştirak etmemişlerdi. Onun için Levililer Mişkandaki, ve daha sonraki Bet ha-Mikdaş'taki görevlere bunun için seçilmişlerdir. 113

Levi kelimesinin etimolojisi kesin olarak bilinmemekle beraber, İbranice'de levi kökünün üç farklı manası vardır. Bunların her biri Levi ismine hamledilir.

26 • Ahid Sandığı

1) Etrafında dönmek

2) Birine refaket etmek, birine bağlanmak.

3) Ödünç vermek, rehin olarak vermek 114

Ahd-i Atik'e göre "Levi", Yakub'un oğullarından birinin ismidir. Yakub'un oğlu olan Levi'nin torunları, Tann'ya aracılık etme görevini ifa ediyorlardı. 115 Bunlar, İsrail'in ilk doğanlarının yerine Tanrı tarafından alınmış veya Tann'ya adanmış kişilerdir. 116 Sayılar 3:62'ye göre onlar, Harun'un

yardımcılarıdır. Fakat Çıkış 32: 25-29 da onların, insanları putperestliğe teşvik eden Harun'a muhalefet için seçildikleri ifade edilmektedir. Tesniye 10: 6-9' a göre Musa tarafından seçilmeleri, Harun'un ölümünden sonradır_117

Bir Levili'nin mabetteki görevine başlayabilmesi için belirli bir yaşa gelmesi ve değişik ritüellerden geçmesi gerekirdi. 115

Harun'a bağlı ve onun hizmetinde olan Levililer, Kohenlerin

ve toplanma çadırının bekçiliğini yapma, 119 enstrümanlarıyla birlikte ilahi söyleme yanında, çeşitli ibadetlerde Kohenlere yardım ederlerdi. 120 Bu görevlerinden dolayı Tanrı levilileri kendine yakın kıldığını söylemiştir.

Yehova, mişkan ve Bet ha-Miktaş'taki kutsal takımların muhafazasını Gerşon, Kehat, ve Merari klanlarından oluşan Levililer arasında taksim etmişti. 121 Gerşon klanının görevi mesken ve çadır, onun örtüsü ve toplanma çadırının kapı perdesi ve meskenle mezbahın etrafındaki avlunun askıları, avlunun kapı perdesi ve onların bütün hizmeti için ipleri muhafaza etmektir. 122

Merari klanının görevi de meskenin çerçeveleri ve onun

mertekleri ve direkleriyle tabanları ve bütün takınılan ve onun

her şeyi ve avlunun çepeçevre direkleri ve onların tabanlarıyla

kazı iplerini muhafaza etmektir. 123

Kehat klanı ise diğer klanlara nisbetle daha kutsal bir görevle vazifelendirildiler. Bunların görevleri ise Ahid Sandığı, sofa, şamdan, mezbahlar ve makdiste kullanılan takımlar ve perdeyi muhafaza etmektir. 124

Ahid Sandığı • 27

Kohat klanı da Anıran, Yitshar, Hebron ve Uzziel oğullarından oluşuyordu. Musa ve Harun'un da müntesip olduğu Amran 125

oğulları bunlar arasında daha üst bir mevkiye sahiptiler. Çünkü

Harun ve oğulları Tanrı tarafından rahiplik için seçilmişlerdi ve

aynı zamanda Ahid Sandığının da korumasını doğrudan üstlenmişlerdi. 126 Harun ve oğullarından biri olmadan Levililerin sandık ve kutsal eşyalara el sürmesi kesinlikle yasaktı. 127

Tapınağın yapımından önce tsrailoğulları bir bölgeden diğerine çöllerde ilerlerken, bütün kabile belli bir sırayı takip ederdi. 128 Levililer'de kendi içlerinde bir sırayı takip eder, mişkanın çeşitli bölümlerini ve içindeki eşyaları bu sıraya göre taşırlardı. 129

İlk önce Ahid Sandığı taşınmaya hazır bir hale getirilirdi: "Ordu

göç ettiği zaman Harunla oğulları içeri girecekler ve bölme perdesini indirecekler ve Şehadet Sandığını onunla örtecekler. Onun üzerine yunus balığı derisinden bir örtü koyacaklar ve onun üstüne bütün lacivert bir bez yayacaklar ve onun kollarını geçirecekler” .130 Ahid Sandığı hazır hale getirildikten sonra onun yol boyu taşınması yine ilahi emre göre yapılacaktır, ancak taşınma işi bir Kohen gözetiminde olmak zorundaydı. Çünkü Harun ve oğullarından biri olmadan Levililerin sandık ve kutsal eşyalara el sürmesi kesinlikle yasaktı.131 ” Ve ordu göç ettiği vakit, Harun ile oğulları makdisi ve makdisin bütün takımlarını örtmeyi bitirdikten sonra

Kohat oğulları onu taşımak için gelecekler; fakat ölmesinler diye

mukaddes şeylere dokunmayacaklardı. Toplanma çadırında Kohat oğullarının taşımakla yükümlü oldukları yükleri bunlardan ibarettir.” 132

Kohat oğulları, Gerşon ve Merari oğulları meskeni indirip harekete geçtikten sonra göç ederlerdi. Dinlenme zamanları Kohat oğulları kamp yerine gelene kadar Gerşon ve Merari oğulları meskeni hazır bir hale getirir, kamp yerine gelen Kohatlar Sandığı meskene yerleştirirlerdi.13a Levililerin Çadır etrafındaki kamp yerleri de diğer kabilelere göre daha farklı ve imtiyazlıydı. İsrailoğulları nişkanın çevresinde kamp kurdukları zaman levililer miş-

28 • Ahid Sandığı

kana yakın bir çap üzerinde, diğer kabileler de daha uzak çaplar üzerinde yer alırlardı. 134

LTapınak döneminde Levililer Sandığın muhafazasını yapmaya devam ettiler. Bu dönemde sandık yerinde sabit olduğundan fazla bir meşguliyeti olmamıştır. Sandığın mabette muhafaza edildiği yere sade Baş Kohen girebiliyordu, onun haricinde bir başkasının girmesi yasaktı. 2. mabed döneminde ise sandık kayıp

olduğu için Kudus’u - Akdes boş bırakılmıştır.135

1.1.8. Ahid Sandığının İçine Konulan Nesnelere

Ahit Sandığının yapılış amacı, On Emir’in yazılı olduğu iki

adet taş levhayı muhafaza etmektir; fakat zamanla levhaların haricinde sandığa farklı malzemeler de konulmuştur.

Sandığa ilk konulan malzeme Sina Dağı’nda Tanrı tarafından

Musa’ya verilen iki taş levhadır, “Ve sana vereceğim şهادeti,

Sandığın içine koyacaksın”136

Musa’nın Sina Dağı’ndan dönüşünde kavmini puta taparken

görüp sinirlenerek yere atarak kırdığı iki taş levhanın da sandığa

konulduğu rivayetler arasındadır. 137

Sandığın içine taş levhalarla beraber Musa'nın yazdığı bir

Tevrat nüshasının da konulduğu Tevratta ifade edilir; "Ve Musa

bu şeriatı yazdı ve onu Rabbin Ahid Sandığını taşıyan Levi oğulları kahinlere ve İsrail'in bütün ihtiyarlarına verdi" .. "Ve vaki oldu ki Musa, bu şeriatın sözleri tamam oluncaya kadar onları bir kitaba yazmağı bitirdiği zaman, Musa Allah'ın Ahid Sandığını taşıyan Levililere emredip dedi. Bu şeriat kitabını alın ve onu Allah'ınız Rabbin yanına, sana karşı orada şahit olsun diye koyun."13s Tesniyedeki bu ifadeleri baz alarak Dıvanm Rabahta Musa'nın onüç tane Tevrat nüshasını yazdığı bunların onikisini oniki sıpta dağıttığı ve birini de Ahid Sandığının içine koyduğu ifade edilmiştir. 139 Ahid Sandığının içine konan bu nüsha standart nüsha olmuştur.

Ahid Sandığı + 29

Önceleri sandığa tanrının varlığıyla kutsanmış bazı dinsel

taşlarda konulmuştur.140 Sandığa konulan bir diğer nesne ise, Allah'ın İsrailoğulları'na çöl yolculuklarında bir mucize olarak gönderdiği mann' dır. İsrail oğulları çöl yolculukları sırasında her bir zorlukta Musa ve Harun'a karşı hep isyankar bir tutum sergilemişlerdir. Bu isyanlardan biri de Tih Çölü'nde açlık ve susuzluk karşısında meydana gelmiştir. Tih Çölü'nün kavurucu sıcağı karşısında aç ve susuz kalan halk Mısır'daki günlerini hatırlayıp çöllerde eza çekmektense Mısır'a geri dönüp köleliğe devam etmeyi Musa ve Harun'a söyleyerek, onlara baş kaldırmışlardır. Bütün bu olumsuz olaylardan da Musa'yı sorumlu tutmuşlardır.141 Tanrı,

halkın bu şikayetleri karşısında Musa'yı yalnız bırakmamış, İsrailoğulları'na büyük bir bıldırcın sürüsü yollamış ve gökten onlara küçük parçacıklar halinde bir yiyecek yağdırmıştır.142 Ballı çörek tadında olan bu yiyeceğe halk Mann adını verir 143

—

İşte sandığa konulan diğer bir parça da bu Mann'dır. Allah

Mann'ın gelecek nesillerin tanık olması için saklanmasını ister:

"Ve Musa dedi: Rabbin emrettiği şey budur. Mısır diyarından sizi

çıkardığım zaman, çölde size yedirdiğim ekmeği görsünler diye

nesiller için ondan bir omer dolusu saklanılsın. Ve Musa Harun'a

dedi: Bir testi al ve içine bir omer dolusu mann koy, ve nesilleriniz için saklanılmak üzere onu Rabbin huzuruna koy. Ve Rabbin Musa'ya emrettiği gibi saklanılmak üzere Harun onu şhadetin önüne koydu."144 Harun'un altın çömleğe koyduğu mann Tanrı tarafından mucizevi bir şekilde

Ahid Sandığına konulan diğer bir nesne ise Harun'un çiçek

açarak badem veren asasıdır. 146 Asa, Harun'un Tanrı tarafından

seçildiğinin bir deliliydi. 147 Levi kabilesinden Korah, Reuben kabilesinden Datan ile Aviram, Musa'nın milletin önderi ve kardeşi Harun'un da Kohen Gadol olmasını kıskanırlar ve onlara karşı bir i'yan tertip ederler: "Ve Musa ile Harun'a karşı bir araya toplandılar ve onlara dediler: Artık yetti çünkü bütün cemaat, onlardan her biri mukaddestir ve Rab onların arasındadır ve niçin Rabbin 30 • Ahid Sandığı

cumhuru üzerine kendinizi yükseltiyorsunuz." 148 Musa milletin

iyiliği için bu kadar çalışıp çabalamasından sonra, bir kısım halkın böyle bir şekilde ayaklanmasını şaşkınlıkla karşılar. Fakat isyancılar propagandalarını yapıp adam toplarlarken Tann onları cezalandırır. "Ve vaki oldu ki, bütün bu şeyleri söylemeği bitirince, onların altındaki yer yarıldı; ve yer ağzını açtı ve onları, evlerinin halkının ve korahın bütün adamlarını ve bütün mallarını yuttu. Onlar ve kendilerine ait olanların hepsi ölümler diyarına diri diri indiler ve yer üzerlerine kapandı ve cumhurun arasından yok oldular." 149

Ertesi gün İsrailoğullan'nın bütün cemaati "Rabbin kavmini

siz öldürdünüz" diyerek tekrar Musa ve Harun'a karşı gelirler.

Tann onları bu sefer veba ile vurur. 150 Bütün bunlardan ders almayan İsrailoğullan'na karşı Musa, Harun'un seçilmiş bir insan olduğunu isbat için her bir kabilenin bir değnek getirmesini ister.

"Ve Rab Musa'ya söyleyip dedi: İsrailoğullan'na söyle, ve onlardan değnekler al, her ata evi için bir tane olmak üzere, atalan evlerine göre bütün beylerinden on iki değnek al, herkesin adım kendi değneği üzerine yaz. Ve Harun'un adını Levi değneği üzerine yazacaksın çünkü atalar evinin her reisi için bir değnek olacak.

Ve onları toplanma çadırında sizinle bulduğum şehadetin önüne

koyacaksın. Ve vaki olacak ki seçeceğim adamın değneği tomurcuklar sürecektir ve İsrailoğullan'nın size karşı olan söylenmelerinden kendimi kurtaracağım." 151 Musa Rabbin söylediklerini yerine getirir ve değnekleri Ahid Sandığına önüne koyar. Ertesi gün Musa çadıra girip değneklerin bulunduğu kutsalların kutsal bölümüne girdiğinde Harun'un değneğini diğerlerinden farklı bir şekilde bulur. "Ve vaki oldu ki ertesi gün Musa şehadet çadırına girdi ve işte Levi evi için olan Harun'un değneği tomurcuk sürmüştü, koncalandı ve çiçek açtı ve olgun bademler yetiştirdi. Ve Musa

değneklerin hepsini Rabbin önünden bütün İsrailoğullan'na çıkardı ve baktılar ve herkes kendi değneğini aldı. Ve Rab Musa'ya dedi: isyan oğullarına karşı alamet olarak saklanmak üzere Ha-

run'un değneğini yine şahadetin önüne koy Musa Rab kendisine nasıl emretti ise öyle yaptı.“152

Sandık asırlar boyu İsrailoğulları'yla beraber dolaşmıştır; ta

ki Süleyman mabedinin yapımına kadar. Süleyman krallığının

dördüncü yılında mabedi inşa ettirmiş153 ve Ahid Sandığını bu

mabede yerleştirmiştir.154 Mabedde Ahid Sandığı açılmış ve İsrailoğulları Mısır'dan çıktıkları zaman Allah'ın onlara ahdedtiği Horeb (Sina) dağında Musa'nın koymuş olduğu iki taş levhadan başka içinde bir şey bulunmamıştır.155 Sandığa konulmuş eşyalar konusuna yeni ahidde de değinilmiştir.156 İncile göre sandıkta üç parça yer almaktaydı. Bunlar mann dolu altın testi, Harun'un filizlenmiş asası ve ahit levhalarıydı. 157

1.1.9. Sandığın Akıbeti

Babil kralı Nebukednazzar, Kudüs'ü 587 yılında işgal edince158 Mabedi yerle bir etmiş içindeki değerli eşyaları da alarak Babil'e götürmüştür.159 Tevrat Nebukednazzar'ın yanında götürdüğü kutsal eşyaların neler olduğunu yazmasına rağmen, 160 Ahid Sandığından hiç bahsetmemiştir. Sandukanın akıbeti hakkında bundan sonra birçok spekülasyonlara varan kehanetlerde bulunulmuştur. Bunlardan en çok kabul gören inanca göre, Kudüs işgal edilince Kral Y oşiya, Ahid Sandığını Süleyman mabedinin altında hazırlanmış gizli bir bölmeye saklamıştır.161 Diğer bir Talmud yorumunda ise Babilliler onu alıp götürmüşlerdir.162 Bazı kaynaklara göre, Jeremiah Sandığı Ürdün'deki Nebo Dağı'na saklamıştır. Yeni bir teoriye göre ise sandık Etiyopya'ya götürülmüştür.163 Talmud'daki diğer bir ünlü hikayeye göre bir Kohen mabetler tepesinde yerinden oynayan bir taş görür ve Sandığın ora-

da saklı olduğunu anlar. Diğer insanlara söylemek üzere yola koyulur ama yolda ölür. Bu hikayenin ana fikri Sandığın henüz bulunma vaktinin gelmediğidir.164 Talmud'da buna benzer hikayeler bulunsa da, gerçek olan şu ki mabedin tahribinden sonra Ahid 32 • Ahid Sandığı

Sandığından bir daha haber alınamamıştır.165 Bugün de bütün iddialara ve beklentilere rağmen hiç kimse Sandığın nerede olduğu hakkında kesin bir bilgiye sahip değildir.166 Babil sürgününden dönen Yahudiler, 515 yılında 2. Mabedi inşa etmelerine167 rağmen

sandukanın odasını boş bırakmak zorunda kalmışlardır. 168 Zamanın inanç kültürüne uygun olarak Yoşiah'ın Sandığı sakladığı bu yer altı odasının doğüstü güçler tarafından korunduğuna ve sandukanın ancak Mesih'in gelmesinden sonra ortaya çıkacağı inancı yayılır. 169

Sürgün döneminde yaşayan peygamberlerden Hezekiel gördüğü vizyonda ilerde yapılacak mabedin bütün teferruatını vermesine rağmen, Ahid Sandığın' dan hiç bahsetmez; 1 T .ynı dönem ,

lerde yaşayan diğer bir peygamber olan Y eremya ise İsrailoğulları'na Sion'a tekrar dönecekleri vaadinde bulunur fakat, o dönemlerde artık Ahid Sandığından bahsedilmeyeceğini, Çünkü Y eruşalim' e Tann'nın tahtı denilmeye başlanacağını ve bütün milletin orada toplanacağını söyler.171 Böylece mabedin yıkılması ve Sandığın kaybı ile diğer kültürlerin de etkisiyle Yahudiler

ibadetlerinde özgürlüğe kavuştukları gibi zamanla her yerde hazır ve nazır olan bir Tanrı anlayışı da hakim olmuştur.172

Sandığın akıbeti hakkında bir çok spekülasyon zamanla

oluşmuştur. Aristoteles'in veya Strabon'un iddiasına göre Büyük

İskender, Kalisthenes ile Anaksarkhos'un birlikte hazırladığı bir

İlyada ve Odesseia (turuva ve tahta at) adlı destanın nüshasını

Darius'tan elde ettiği ganimetlerden biri olan değerli bir sandıkta

saklamıştır173. "Büyük İskender, Darius'tan aldığı ganimetler arasında değerli bir çekmece bulmuş ve demişki : "Bunun içine benim Homerosumu koyun, savaşlarda bana en doğru yolları gösteren odur."174 İskender'in Darius'tan ganimet olarak ele geçirdiği Sandığın "Ahid Sandığı" olduğu rivayetler arasında yer alır.175

Günümüzde Yahudiler, sinagogda Tevrat rulolarının konulduğu sandığa veya dolaba Ahid Sandığı demektedirler ve bu sandık veya dolap, sinagogun en kutsal bölümü olarak kabul edilen Ahid Sandığı

• 33

yere konur. Sandık, doğu duvarına yerleştirilir ki, aynı zamanda

Yahudilerin kiblesini de sembolize eder.176

1 . 1 . 10. Sandığı Bulmaya Yönelik Çalışmalar

Yahudiler Sandığın ancak Mesih'in gelişinden sonra ortaya

çıkacağına inandıklarından olsa gerek tarih boyunca Sandığı arayanlar Yahudilikten değil Hıristiyan aleminden çıkmıştır. Mabed tepesinde kaydedilmiş ilk "sandık kazıları" Haçlılar döneminde Mabed Şövalyeleri tarafından yapılmıştır. 177 Templer (Mabed Şövalyeleri) tarikatı olarak da bilinen bu birlik, ilk haçlı seferi sonrasında 1118 yılında dokuz şövalye tarafından Kudüs'te kuruldu.178 Taplıyelerin herkese açıklanan görevi, kutsal yerleri ziyarete gelen Hıristiyan hacıları korumaktır. 179 Gizli amaçları ise Ezekiel tarafından kehaneti yapılan modele uygun olarak Süleyman Mabedini yeniden inşa etmek, eski Mısır ve Yahudi gizli geleneklerinin özü hakkında bilgilere ulaşmak, hepsinden daha önemlisi Süleyman'ın yıkılmış tapınağının bulunduğu yerde kazılar yaparak Ahid Sandığına ulaşmaktır. Bu kazılarda her ne kadar Ahid Sandığına ulaşılamasa da Süleyman Mabedi'nin inşasında kullanılan bazı matematik sırlara vakıf olmuşlardır.180

Tapınakçıların Sandığın peşinde olduğunu gösteren en büyük kanıtlardan biri de 12. yüzyılda yaptıkları Chartres Katedrali'nin kuzey kulesine çizdikleri Ahid Sandığı kabartmasıdır. Burada bir öküz arabasına yerleştirilmiş olan Ahid Sandığı bilinmeyen bir yöne doğru taşınmaktadır. Silinmiş ve yıpranmış altındaki yazıtta,

Ahid Sandığı burada gizlidir sözleri bulunmaktadır. 181

Mabed Şovalyeleri 1314 yılında İngiltere de yasaklanıp Avrupa kralları ile aralan açılınca, varlıklarını mistik bir şekilde Süleyman Mabedi'nin efsanevi mimarı Hiram Abiff'e dayandıran mason teşkilatlarıyla bağlantı kurup, İskoç masonluğu içinde yer altına çekilmişlerdir. 182

34 • Ahid Sandığı

Zaman içinde İskoç masonluğunun, dolayısıyla da dünya masonluğun zirvesine oturan Mabed Şovalyeleri Haçlılar döneminde yaptıkları kazıları yeterli bulmadıklarından, 19. Yüzyılda İngiliz hükümeti nezdinde kurdurdukları Palestine Exploration Fund

(Filistin Araştırma Fonu) vasıtasıyla Kudüs'te bir dizi kazı daha

yaptırmışlardır. 183

1864'te Charles Wilson ve iki yıl sonra Yüzbaşı Charles Warren, 1887'de Conrad Schick ve nihayet 1911'de Montagu Parker, Mescidi Aksa alanında kazılar yaparlar. Bu kazılarla tapınak şövalyelerinin Haçlı Seferleri sonrası Kudüs'te bazı kazılar yaptıkları konusunda kesin deliller bulunmuştur. Charles Wilson Komutasındaki, İngiliz ordusuna bağlı Kraliyet Mühendisleri Birliği'nin 1894 yılında yaptığı kazılarda yüzlerce yıl önce inşa edilmiş tünellerde kırık bir mabed şövalyeleri kılıcı, yine mabed şövalyelerine ait bir mızrak ile bir haç bulunmuştur. 184

Warren ve Parker bizzat Muallaka Kayası'nın (Hacer-i Muallaka) altındaki kuyuyu incelemişler. Kazıların her ikisi de izinsiz kazılar olduğundan, olay duyulduğu zaman Filistin halkı ayaklanmıştı. Dönemin Filistin gazeteleri Parker'in Muallaka Kayası'nın altındaki kuyuda (Ruhlar Kuyusu) bulunan kutsal emanetleri çaldığını iddia eden başlıklar atarlar. İki yıl sonra kendine ait bir gemiyle Filistin'e geri gelerek "yarıda kalan" kazısını yeniden başlatmak isteyen Parker'in işi zordur. Çünkü bu dönemde Filistin yönetiminin başında Cemal Paşa vardır. 185 Paşa 1915 yılında Muallak Kayası'nın altındaki muamma kuyunun kapağında bulunan yeşil mermeri bilinmeyen bir yere kaldırtır ve kuyuda bir daha kazı yapılmasına engel olmak üzere tabanı betonla kaplatır. 186

Zamanla Tapınakçıların çalışmaları ve elde ettikleri kutsal

şeyler hakkında birbirinden farklı bir çok spekülasyona varan açıklamalar yapılmıştır. Bazı yazarlara göre Tapınakçılar, olağandışı bir şeyler bulmuşlardır. Bu araştırmacılardan Michael Lamy şöyle sorar: Yoksa bu Ahid Sandığı mıydı? Dış güçlerle, Tanrılarla, doğa güçleriyle, cinlerle, dünya dışı varlıklarla ya da başka şeylerle ileti-

Ahid Sandığı • 35

şim kurulmasını sağlayan bir araç mıydı? Mimarının kutsal kullanımıyla ve sihriyle ilgili bir giz miydi? İsa'nın yaşanıyla ve iletisiyle bağlantılı bir gizin anahtarı mıydı? Kutsal kase miydi? Şeytanı ya da luciferi getirme pahasına, cehennemle olduğu kadar cennetle ileti şimin kolaylaşacağı yerleri saptamak amaçlı bir araç mıydı? 187

Bir başka araştırmacı Laidler, Hayır der: Buldukları şey, en

azından, İsa'nın mumyalanmış başıdır diyerek olaya başka bir boyut getirmiştir. 188

Bu tür spekülasyonlar ne denli ilgi çekici olursa olsun, kullandıkları dil akla yatkın bir tarihsel temelden yoksun olduklarını ele veriyor. “görünüşe bakılırsa,” “son derece olası görünüyor”

“biliniyorki” gibi iddia birkaç sayfa içerisinde gerçeğe dönüşüyor

ve fikir, kanıtın kendisi oluyor. Ya da Peter Partner’in Tapınakçılar konusunda kısaca söylediği gibi, “Tapınakçılık.. şarlatanların budalalar için uydurdukları bir inançtır. 150 Kutsalların uzayda işgal ettikleri mekanların çakışması, meftunları arasında çıkabilecek derin çatışmaların potansiyelini içinde saklar. Kutsal bir defa bulunduğu veya bulunduğu inandığı mekana mührünü basar. Ve bu mühür, meftunlarına o mekan üzerinde sahiplik hakkı iddia etme şansı verir.

Bugün bir meşruiyet peşinde olan İsrail, meşruiyetini Musa

ve Süleyman peygamberlerin 3000 yıllık kalıntılarıyla isbat etmeye çalışıyor. Tabii ki bu kalıntıların başında Süleyman Mabedi ve onun özel bölümlerinde saklandığına inandıkları Ahid Sandığı ve Süleyman’ın taştan yapılmış heykeli geliyor. İDO İsrail’in Beytülmakdis alanında giriştiği arkeolojik kazıları mabedin ve Ahid Sandığının orada olduğunu isbat hedefli olduğu gibi İDO İsrail’in İslam Vakfi’nin tepe üzerinde yaptığı kazılara engel olmak istemesinin sebebi de müslümanların Beytülmakdis kalıntılarını ortadan kaldıracakları korkusudur. 192

Arkeoloji çalışmaları toprağın bağna bir iniştir, orada toprağın altında bulunmanın, yakınlarını bulmanın ve toprağın üstüyle kesilmiş olan zinciri yeniden bağlamanın bir yoludur.

36 • Ahid Sandığı

Arkeoloji yerlere ad verilmesine ve güçlü bir simgesel ve tarihsel anlam ile yüklü adların gerisinde, somut yerleri yeniden bulmaya olanak verir. Mescidi Aksa altında mabedi ve Ahid Sandığını aramaya yönelik çalışmalar, İsrail toprağında Yahudi yerleşmesinin sürekliliğinin benimsenmesi, bir paylaşım tasarıyla Filistinlilere bırakılacak bölgelerin Yahudi niteliğinin kanıtlanması, eski ahidin tarihselliğinin vurgulanması, özellikle de o toprakta yaşayan Yahudilerin toprağıyla olan ilişkisinin belirtilmesi İsrail toprağında Yahudi yaşamının toprağa -ülkeye ilişkin yönlerinin altının çizilmesinde önemli bir yer tutar.193

Ahid Sandığı tarihte İsrailoğulları için birleştirici bir sembol

iken, günümüzde artık o İsrail devleti için yaşadıkları toprakların

kendilerine ait olduğunu isbat etmeye yarayacak tarihi bir sembol

anlamı taşımaya başladı.

2000 Yılında İsrail Başbakanı Ehud Barak ile Filistin yöneticilerinin arasında yapılan 2. Camp David görüşmelerinde çözümlenemeyen tek mesele, Beytülmakdis alanının paylaşımı idi.194

Ehud Barak, buranın paylaşımında ilginç bir teklif getirir; buna

göre bugün üzerinde Mescidi Aksa'nın bulunduğu kompleksin

yüzey ve gökyüzünün egemenlik hakları Filistinlilere verilecek,

yer altının egemenlik hakları ise İsrailde kalacaktır. 195. İsrail'in yerin altını istemesinin tek sebebi, oralarda bir yerde olduğuna inandığı Ahid Sandığına ulaşmak arzusudur. 196

1.2. Ahid Sandığının Kutsallığı

İnsan ve İnsan topluluklarıyla ilgili her yerde dinin çeşitli

içerik ve görünümüne rastlanmasına rağmen, tasavvuru ve anlaşılması fertlere ve toplumlara göre değişir.

Hayatın manevi yüzü yalnız maddi tezahürlerle açıklanabilir.

Nasılki rüzgân varlığı çayırların titremesiyle anlaşıldığı gibi, İlahi gerçeğin anlaşılması da, Mutlakın tecrübesi de, görünen nesnelere başlamakla olur. 197 Kutsalın merkezi varlığı bir ışık kay-

Ahid Sandığı • 37

nağına benzetirsek, merkezden aydınlanan diğer varlıklar da ışıkla ilişkileri oranında kutsallık kazanırlar. Nitekim putperestlikteki put objesi olan taş, ağaç gibi nesnelere kutsallığı, kendilerinden değil, içlerinde barındırdıklarına inanılan tanrısal ruh veya güçten kaynaklanmaktadır. Taşa taş, ağaca ağaç olarak tapan tarihte hiçbir toplum yoktur. Kutsal nesnelere, objelere, deruni kutsalla, yani tanrıyla ilişkisi derecesinde kutsal sayılır. 198

Din bilimleri'nin Tabu ve Mana gibi kavramla, o, ilkel kavimlerde rastlanan kendisine has terimler olmakla birlikte, ilahi dinlerdeki kutsalla ilgili ortak özelliklerde bulmak mümkündür. Mesala Mana'da tabiatüstü güç ve kuvvet vardır. 199 Bu güç içine girdiği her nesneyi etkin ve üstün kılar. 200 Aynı zamanda Mana'ya sahip olan bir nesnenin taşıyanlara güç verdiğine inanılırdı. 201 Tabu sayılan bir nesneye dokunulması yasak olduğu gibi Tabu olan yiyeceklerinde yenmesi yasaktır. 202

İlahi din olan Yahudilikte kutsal ve kutsallık ilkel dinlere göre farklılık arz etmektedir. İlahi dinlerde kutsalın belirleyicisi bizzat kutsalın kendisidir. 203

Eski Ahid'de kutsal karşılığında gadoş ve godes²⁰⁴ kelimeleri, kullanılmıştır. Eğer gadoş'un sami kökenli olduğu kabul edilirse "bir şahsı ve eşyayı Tanrısal kullanıma tahsis etme" anlamında ve böylece tahsis edilen obje veya şahsın durumunu ifade etmek üzere "ayırarak" veya "koparmak, mahkum etmek" manasını veren bir kökten gelmiş olabilir. 205

Eski Ahid'de, kutsallık en yüce anlamda Tanrı'ya verilmiştir.

Tanrı'nın mutlak kutsallığı onun yaratıklardan farklılığını ve yüceliğini ifade eder. Tanrı insanlardan

farklıdır, aşkın ve kuddüstür. 20G Eski Ahid’ deki şu ifadeler Tanrı’nın diğer varlıklar ve sahte Tanrılar karşısındaki aşkın pozisyonuna işaret etmektedir. “

İlahlar arasında senin gibi kim vardır Ey Rab? Kudsiyete celil, senalarda heybetli, harikalar yapan senin gibi kim vardır.“207

Eski Ahid’ de kutsallık, Tanrı’ya yapılan ibadetle ilişkileri sebebiyle bir kısım yerlere, bazı nesnelere, mevsimlere resmen görevli kişilere de işaret eder.

38 • Ahid Sandığı

Yahudilikte belli bir mekanın kutsal olduğunu ifade etmek

için; makdis ve makom kod eş 208 tabirleri kullanılır .. Eski Ahid’ de

kutsal kabul edilen eşyalar arasında ön plana çıkan “Ahid Sandığı, Şehadet Sandığı, Tann’ın Sandığı” gibi muhtelif isimlerle anılan, İbranice’de Aron ha-Kodeş denilen ölçüleri ve şekli Tanrı tarafından belirtilmiş olduğuna inanılan sandıktır. Ahid Sandığı, kutsallığın asıl nedeni olan Tann’yla bir çok ilişkisinden dolayı kutsallık vasfını kazanmıştır.

1.2.1. Tanrı’nın Tecelli Etmesi

Tann’ın zaman zaman herhangi bir yerde peygamberlere

veya bazı şahıslara görünmesi ya da o yerde gücünü göstermesi o

yere kutsallık atfedilmesine sebep olmuştur.209 İsrailoğulları Mısır’ dan çıkıp çölde oradan oraya savruluşları sırasında, Tanrı gündüzleri bir bulutla geceleri de bir ateş sütunu ile devamlı onlara tecelli etmiştir.210 Tann’ın dünyadaki varlığının görülebilir bir mevcudiyeti211 olan bu olayı, Yahudi geleneği Şehina (Shekhina)

kavramıyla ifade etmiştir. Şehina: Tann’ın kutsal varlığı, Tann’ın onuru,212 şanı,213 gibi anlamlara gelmektedir. Sözcük anlamı ise “Barınmak, barınış, ikamet etmek ya da çadır kurmak anlamlarına gelmektedir.214 Bu kelime Eski Ahid’ de bulunmamasına rağmen, sonraki Yahudi geleneklerinde sıkça kullanılmaktadır.

Bu kelime Tann’ın kendini Sina Dağı’nda, çadır mabedde ve Süleyman’ın tapınağındaki kutsalların kutsalında göstermesi durumuna karşılık gelmektedir.215 Şehina ışık saçan odada ve tapınaktaki mimberin üzerinde hareketsizce duran aydınlık bir buluttu.216 Şehina ayn bir Tanrısal varlık olarak değil de, Tanrı’nın yeryüzündeki mevcudiyetini simgeliyordu. 217 Ayrıca bu imgeyle Tann’ın ulaşılabilir olduğu anlamına geliniyordu.218 Kısaca Shekhina ‘uluhiyetin insanlığa dair biçimlerle sunan (anthropomorfik) dilin ortaya çıkarttığı zorlukları gizlemeye yarayan bir dumandır‘219

Ahid Sandığı • 39

Rabbi Izak Şehinan’ın çadır mabed yapılmadan öncede insanlara görüldüğünü, fakat meskenin yapılmasıyla dünyayı ebedi mesken yeri olarak tuttuğunu söyler. Şehina kavramının sandıkla beraber

özdeşleşmesi, Sandığın çadıra konulmasıyla beraber olmuştur. Sandık çadır mabeddeki kendisi için belirlenen yere konulmasıyla beraber Tann'nın izzeti (şehina) bir bulut şeklinde çadırı doldurmuş,²²⁰ Musa dahi çadıra girememiştir: “Ve şehadeti alıp Sandığın içine koydu ve kolları sandığa taktı. Ve kefarete örtüsünü üst taraftan Sandığın üzerine koydu ve Sandığı meskenin içine getirdi ve bölme perdesini astı, Şehadet Sandığını gizledi . . O zaman bulut toplanma çadırını örttü, ve Rabb'in izzeti mes .

keni doldurdu. Ve Musa toplanma çadına giremedi, çünkü bulut

onun üzerinde duruyordu ve Rabb'in izzeti meskeni doldurmuştu.“²²¹ Aynı hadise, Sandığın Süleyman Mabedi'ne konulması sırasında da yaşanmıştır.²²² Bundan sonra zamanla Tann'nın sandıkla beraber yaşadığı anlayışı hakim olmaya başlamıştır.²²³ Aslında bu inancın oluşmasına neden olan yine Tevratın kendi ifadeleridir: “Musa onunla söyleşmek için toplanma çadırına girdiği zaman, Şehadet Sandığı üzerinde olan kefaretgahın üzerinden, iki kerubi arasından kendisine söyleyen sesi işitirdi ve kendisine söylediler”²²⁴. Ayrıca Yahve buradan Musa ile yüz yüze,²²⁵ ağız ağıza konuştuğu²²⁶ ve halkıyla zaman zaman buluştuğu yer²²⁷ olmaya başlamıştı. Böylece sandık hem Tann'nın eliyle yazılmış taş

levhalann²²⁸ saklandığı yer olması²²⁹, hem Tann'nın izzetinin tecelli etmesiyle, hem de peygamberlerine buradan seslenmesi, onlara emirlerini buradan vermesi²³⁰ nedeniyle ilahi irtibatın sağlandığı yer olarak telakki edilmiştir. ²³¹ Bu özelliklerinden dolayı sandık, zamanla Yahudi geleneğinin merkezi kutsal bir ögesi haline gelmiştir.

Babilliler mabedi yıkıp da sandık ortadan kaybolduktan sonra, Şehina'mn ünü de kayboldu. Daha sonra yapılan tapınaklarda ise artık Şehina'dan bahis yoktur.“²³² Önceleri Shekhina Rabb'in belirli bir yerde zuhuru olarak kullanılıyor olsa da, Mabed'in yıkı-

!

40 • Ahid Sandığı

lıp sandığın kayıp olmasından sonra bu mevhum, ilahi Hazret'in

belirli bir mevkide değil de, kavmin içinde olduğunu vurgulamak

için kullanıldı. ‘İsrail nereye tehcir edildiyse, Shekhina da onlarla

gitti; Mısır'a tehcir edildiler, Shekhina da onlarla gitti; Babil'e sürüldüklerinde Shekhina da onlarlaydı Elam topraklarına gittiklerinde de, O onlarlaydı²³³ ve demiştir ki : “Tahtımı Elam' da kuracağım. “²³⁴

1.2.2. Tanrı'nın Emriyle Yapılması

Bazı nesnelere kutsallık kazandıran diğer bir hususta, o nesnenin yapılması işinin bizzat Tann tarafından tayin ve tesbit edilmiş olmasıdır.²³⁵ Bu bağlamda Ahid Sandığına baktığımız zaman Sandığın şekli ve ölçüleri bizzat Y ahve tarafından belirlenmiştir. ²³⁶ Sandığın temizlenmesi ve mesh edilmeside yine Tanrı Yehova'nın emirleri doğrultusunda, değişik baharatların karışımıyla

hazırlanan kokulu yağla yapılacaktır: Ve Rab Musa'ya dedi: Sen kendine, başlıca kokulu baharat, beş yüz şekel seyyal mür, ve

onun yansı iki yüz elli şekel hoş kokulu kamış, ve makdi şekeline

göre beş yüz şekel hıyarşenber ve bir hin zeytin yağı al; ve attar

işile tertip olunmuş hoş kokulu mukaddes mesh yağı yapacaksın,

mukaddes mes yağı olacak. Ve toplanma çadırını, Şehadet Sandı ğını.. . . mesh edeceksin ve onları takdis edeceksin ve ziyadesiyle

mukaddes olacaklar.²³⁷ Bu hususlar Sandı ğın kutsallık kazanmasında başlıca önemli etkenler olmuştur.*

1.2.3. Kutsal Mekanların Kesiştiği Yerde Korunması

Sandı ğın muhafaza edildiği yerin kutsal kabul edilişi de bir

anlamda onun kutsallığının bir delilidir. Yahudi mistik inançlara

göre Tanrı dünyayı tıpkı, ana rahminde gelişen bir çocuk gibi yaratmış. Çocuğun göbekten beslenip büyümesi gibi, dünya da bu merkez noktasından başlayıp, her yöne doğru gelişmiştir. Bu nok-

.

Ahid Sandığı • 4 1

ta veya göbek Sion'dur.²³⁸ Onun da merkezi 'Even Şatih' üstüne

inşa edilen kutsal tapınaktır. Bu taş aslında kocaman bir kaya kitlesidir. İbrahim, oğlu İshak' ı bu kaya kitlesi üzerinde kurban etmeye hazırlanmış, Y akup ünlü merdiven rüyasını bu yerde görmüş, ²³⁹ Davud tapınağı bu kaya etrafında inşa etmeyi tasarlamış

ve oğlu Süleyman burada Moria Dağı'nın tepesindeki bu kayanın

bulunduğu yerde tapınağı inşa etmiştir. ²⁴⁰ Sandık da bu kayanın

üstünde (Kudsul-Akdes) muhafaza edilmiştir.²⁴¹ Bütün bu dinsel

simgeleri taşıyan kutsal mekanın üstünde Sandı ğın korunması,

onun kutsal bir nesne olduğunun başka bir göstergesidir.

1.2.4. Sandı ğın Dokunulmazlığı

Kutsal şahıs, obje veya yere karşı daima son derece dikkatli

davranılmalı ve onlara ancak temizlenme ayininden sonra yakla şılmalıdır. Böyle bir hazırlığın olmaması durumunda kutsal tamamen tehlikeli olabilir. Doğrudan tehlikeli olmasa bile, kutsala dikkatsizce yaklaşılması durumunda, ona yapılan bir ayinin faydası ortadan kalkabilir²⁴² Bu tür kutsallık ifade eden yerlere ancak temizlenmiş din adamları girebilirdi²⁴³

İsrailoğulları Samuel döneminde Filistiller ile yaptıkları bir

savaşta Ahid Sandığını da yanlarında götürmüşlerdi. Sandığın yanında Baş Kahin Eli'nin iki oğlu da vardı. Filistiler ilk önce korkmalarına rağmen daha sonra büyük bir ordu toplayıp, İsrailoğulları'nın üzerine saldırırlar. Yapılan savaşta İsrailoğulları'nın büyük bir hezimete uğratırlar. Yanlarında getirdikleri Sandığı da ele geçirirler.²⁴⁴ Ahid Sandığı ilk defa İsrailoğulları'nın elinden çıkmış,

Kudus'l-Akdes'in dışında kalmıştır. Filistiler Ahid Sandığını kendi

şehirlerinden biri olan Aşdod'a götürüp en büyük tanrılarında

Dagon'un yanına koyarlar.²⁴⁵ Fakat Sandık, burada Dagon'u kü çük düşürecek olaylar meydana getirmeye başlar. Sandığın sebep

olduğu musibetler sonraki günlerde kendini göstermeye başlar.

“Ve Aşdodlular ertesi gün erken kalktılar ve işte Dagon Rabb'in

4 2 • Ahid Sandığı

Sandığı önünde yüz üstü yere düşmüştü. Ve Dagon'u alıp yine yerine koydular ve ertesi gün sabahleyin erken kalktılar, ve işte Dagon Rabb'in Sandığı önünde yüz üstü yere düşmüştü ve Dagon'un başı ile iki elleri kesilmiş olarak eşikte idi. Dagon'un kendisine yalnız bedeni kalmıştı“²⁴⁶

Sandığın musibeti bununla kalmadı, şehir halkı bulaşıcı hastalıkla da vuruldu. “Ve Aşdodluların üzerinde Rabb'in eli ağırlaştı, ve onları helak etti ve onları Aşdod'u ve onun sınırlarını urlarla vurdu.“²⁴⁷ Filistiler başlarına gelen belaların Ahid Sandığından kaynakla tdığından, bu beladan kurtulmak için ortak bir kararla onu bir başka Filisti şehri olan Gata'ya gönderirler. Sandığın buraya gelişiyle, belalar da kendini gösterir. “Ve İsrail Allah'ının Sandığını Gataya götürdüler: “Ve vaki oldu ki onlar onu götürdükten sonra Rabb'in eli şehre karşı idi. Çok büyük şaşkınlık oldu, küçük ve büyük şehrin ahalisini vurdu ve üzerlerinde urlar çıktı. “²⁴⁸ Gata halkı da Sandığın gelişiyle meydana gelen hastalıklardan kurtulmak için Sandığı Ekron şehrine gönderirler. “Ve vaki oldu ki Allah'ın Sandığı Ekron'a gelince Ekronlular feryat edip dediler: Bizi ve kavmimizi öldürmek için İsrail Allah'ının Sandığını bize getirdiler. Ve gönderip Filistilerin bütün beylerini topladılar.

Ve dediler: İsrail Allah'ın Sandığını gönderin ve yine yerine gitsin

ve bizi ve kavmimizi öldürmesin. Çünkü bütün şehirde ölüm şaşkınlığı vardı; Allah'ın eli orada çok ağır oldu. Ölmeyen adamlar da urlarla vuruldular ve şehrin feryadı göklere çıktı.” ²⁴⁹

Filistiler başlarına gelen bu felaketler karşısında olayları

kendi kahinlerine ve sihirbazlarına anlatırlar. Onlar da bu belanın

nedeni olarak Ahid Sandığını gösterirler, felaketten kurtulmanın

tek çaresi olarak Sandığı ve günah takdimesi olarak altın ve mücevher gibi değerli şeyleri bir çift inekle beraber geri göndermek olduğunu söylerler: “Ve şimdi bir yeni araba ile boyunduruk vurulmamış emzikli iki inek alıp hazırlayın; ve inekleri arabaya koşun; ve yavrularını artlarından ayırıp ve götürün; ve Rabb’in Sandığını alıp arabanın üzerine koyup; ve günah takdimesi olarak ona Ahid Sandığı + 43

ödeyeceğiniz altın şeyleri küçük bir sandık içinde onun yanına

koyun ve onu salıverin gitsin. Ve bakın eğer o kendi sınırının yolundan Beyt-Şemeş’e çıkarsa bize bu büyük kötülüğü yapan Rabdir; ve yoksa o zaman bizi vuran onun eli olmadığını bileceğiz; bu şey bize rastgele olmuştur. “250

Filistiler söylenenleri olduğu gibi yapmışlardır. İnekler Sandığı ve günah takdimelerini İsrailoğulları’nın yaşadığı Beyt-Şemeş’e kadar götürürler. Tarlalarda çalışan İsrailoğulları Sandığı görünce büyük bir sevinç duyarlar: “Ve Beyt-Şemeşliler derede buğday biçiyorlardı; ve gözlerini kaldırıp Sandığı gördüler, ve gördüklerinden dolayı sevindiler. Ve araba Beyt-Şemeşli Yeşu’un tarlasına girip orada durdu; orada büyük bir taş vardı; ve arabanın odununu yardılar. Ve inekleri Rabbe yakılan takdime olarak arzettiler. Ve Rabb’in Sandığını ve içinde altın şeyler olan yanındaki küçük Sandığı Levililer indirdiler ve büyük taşın üzerine koydular. Ve o gün Rabbe Beyt-Şemeşliler yakılan takdimeler arzettiler ve kurban kestiler. Ve Filisti’lerin beş beyi bunu gördükten sonra o günde Ekron’a döndüler.“251 Böylece Ahid Sandığı yedi ay müddetince Filisti’lerin elinde kalmış başlarına belalar gelmesi

sebebiyle onu geri vermişlerdir.252

Ahid Sandığı Beyt-Şemeş’e getirildiğinde halkın bir kısmı

onu daha yakından gömlük için içine bakmışlardır. Sandığın içine

bakan 70 kişi kutsallığına dayanamayıp orada ölmüşlerdir.25:3 “Allah Beyt - Şemeş adamlarından da vurdu, çünkü Rabb’in Sandığının içine bakmışlardı. Ve kavında yetmiş kişi vurdu, elli bin kişi ve kavın yas tuttu, çünkü Rab kavmi büyük vuruşla vurdu. “254

Sandık daha sonra Kiryat Yearim’ de Abinadab’ın evine yer -·

leştirilir. 255 Sandık burada Davud dönemine kadar kalmıştır.256

Davud Kudüs’ü alıp daha sonra buranın hem politik hem de bütün

İsraililer için ibadet merkezi yapmak için Sandığı buraya getirmeye karar verir. “Ve Allah’ın Sandığını Kiryat - Yearim’ den getirmek için, Davud Mısır vadisi Şihordan Hamata girilecek yere kadar bütün İsrail’i topladı. Ve Davud bütün İsrail’le beraber, keru-

44 • Ahid Sandığı

biler üstünde oturan Rab Allah'ın Sandığını, isimle çağınlan Sandığını, baaladan, Y ahuda'nın Kıyyat - Y earim'inden çıkarmak için oraya çıktı.“257

Davud Sandığı yeni bir arabaya koyar sevinç çılgınlıkları içinde

geri dönerler: “Ve Allah'ın Sandığını yeni bir arabaya bindirdiler

ve Abinadab'ın evinden çıkardılar ve Uzza ve Ahyo arabayı sürüyorlardı. Ve Davud'la bütün İsrail, ilahilerle ve çenklerle ve santurlarla ve teflerle ve zillerle ve borularla Allah'ın önünde bütün kuvvetleriyle oynadılar. “258

Sandık ve alay Nahon Ovası'na geldiklerinde Sandığı taşıyan

araba tökezleyip Sandık düşme tehlikesi geçirir: “Ve Kidon'un

harman yerine geldiler ve Uzza Sandığı tutmak için elini uzattı:

Çünkü öküzler tökezlemişlerdi. Ve Uzza'ya karşı Rabb'in öfkesi

alevlendi, ve onu vurdu, çünkü Sandığın üzerine elini uzatmıştı ve

orada Allah'ın önünde öldü.“259 Bu olay karşısında Davud Sandığı

Kudüs'e götürmekten vazgeçip onu Gatlı Obed - Edom'un evine

yönlendirir. 260 Sandığın buraya gelişiyle bu sefer Sandığın bir başka yönüne şahit oluyoruz.

Sandığın buraya gelişiyle her şey bem-

ketlenir.261

Mişkan'da daha sonra da Süleyman Mabedinde Ahid Sandığının konulduğu yer olan kutsalların kutsal bölümünde sandıktan dolayı kutsallık kazanan bir yerdi. Buraya ancak büyük kahin girebiliyordu. Çünkü buranın kutsallığına ancak o dayanabilirdi.

Büyük Kahin Sandığın bulunduğu yere yılda ancak bir kere “Yom

Kipur” günü girebiliyordu.262 Bu güne hazırlanabilmek için bir

hafta öncesinden ailesinden ayrılır ve kendini ruhen arındırmak

için Bet ha Mikda.ş'ta ya.şamaya başlardı. Yom Kipur gecesinde

orada kalan Ba.ş Kohen kişisel ve toplumsal için sunular yapar, elbiselerini değiştirir, Mikve

havuzuna beş değişik kez girer, sonra kutsallar kutsal bölümüne girerek Ahid Sandığı önünde özel bir tütsü yakardı. Bu sunu için maddi ve manevi temizlik tam olmalıydı. Aksi halde Ba.ş Kohen Kudsul-Akdes bölümünden canlı olarak geri dönmeyebilirdi. Bu işlem doğru olarak icra edildiği za-

Ahid Sandığı • 45

man ise; tüm İsrailoğulları'nın günahlarının kefareti için gerekli

işlem gerçekleşmiş oluyordu.263 Sandık aynı zamanda hasta olanları da iyileştiriyordu. Firavun'un kızı sandığa dokunduğu zaman cüzzam hastalığından kurtulup sağlığına kavuşmuştu.264

Kutsalların kutsalın penceresi yoktu; tamirat gerektiren bir

durumda tavandan bir işçi ipele sarkıtılır fakat ayakları yere değmezdi. Çünkü ayakların değmesi ölümle sonuçlanabilirdi. 265 Tapınağın yıkılması Sandığın oradan çıkarılması aynı zamanda oranın kutsallığını da etkilemiştir. Bunu şu olaydan anlayabiliyoruz. Putatapar biri olan Titus'un sadece yılın tek bir gününde ve yalnızca baş hahamın girebileceği o kutsallar kutsalına girebilmiş, orada yasa kitabının üstünde bir fahişe ile yatmış ve oradan sağ salim çıkabilmiş olmasıdır.266 Bugün dindar yahudiler kazara kutsalların kutsalının, yani Sandığın saklandığı mekanın üzerine basabileceklerinden, Tapınak Dağı'na ya da El-Aksa'ya çıkmaktan kaçınılmaktadırlar. 267

1.3. Ahid Sandığı'nın Fonksiyonları

1.3.1. İsrailoğulları'na Rehberlik Yapması

İsrailoğulları Mısır' dan çıkışlarından Sina'ya gelene kadar

Yahve geceleyin bir ateş sütunu gündüz ise bir siyah bulutla268

devamlı onlara önderlik yapmıştır. Ahid Sandığı yapıldıktan sonra ise Yahve, sandıkla beraber hareket ediyor ve çölde İsrailoğulları'nı bir bulutla takip ediyordu.269 Bulut hareket etmeden İsrailoğulları göç etmezlerdi. Bulutun hareketiyle beraber Sandık da hazırlanır, yol boyunca bulut Sandığı takip ederdi. İsrailoğulları ise Sandığın öncülüğünde hareket eder, bir anlamda sandık onlara rehberlik ederdi:270 "Ve mesken kurulduğu günden meskeni, şehadet çadırını bulut örttü, ve akşamleyin bir ateş görünüşü şü sabaha kadar meskenin üzerinde idi. Daima böyle idi. Bulut

ve geceleyin ateş görünüşü onu örterdi. Ve çadırın üzerinden bulut kaldırılınca İsrailoğulları göç ederlerdi ve bulut nerde durur-

:

!

:

sa İsrailoğullan orada konarlardı. İsrailoğullan Rabb'in emrine

göre göç ederler ve Rabb'in emrine göre konarlardı. Ve bulut

mesken üzerinde çok günler eğleşince İsrailoğulları Rabb'in

bekçiliğini tutarlar ve göç etmezdi. Ve bazen bulut mesken üzerinde birkaç gün bulunurdu o zaman Rabb'in emrine göre konarlar Rabb'in emrine göre göç ederlerdi. Ve bazen bulut akşamdan sabaha kadar bulunurdu ve sabahleyin bulut kaldırılınca göç ederlerdi. "Z71

İsrailoğullan çöl boyunca belirli bir intizama göre hareket

ederlerdi. Her kabilenin bir hareket sırası vardı ve bu sıraya göre

hareket edilirdi. İsrailoğullan Sina Dağı'nın yamaçlarından ilk defa ayrılırken de bu sıraya göre göç ettiler. Üç günlük bir yol giden İsrailoğullan'nın yol boyunca Ahid Sandığı en önlerinde olmuştur: "Ve Rab'bin dağından üç günlük yol göç ettiler, ve onlara istirahat yeri bulmak için Rabbin Ahid Sandığı üç günlük yol önlerinde göç ediyordu. Ve ordugahdan göç ettileri zaman Rabbin bulutu gündüzün onların üzerinde idi. "272

Ahid Sandığı Y eşu dönemindedeki öncülük vasfını devam ettirmiş, yine göçün en önünde taşınmıştır. Musa' dan sonra İsrailoğulları'nın başına geçen Y eşu İsrailoğulları'yla V aad edilen topraklara doğru ilerlerken, Erden Nehri'nin azgın sularını, kahinlerin taşıdığı Sandığın öncülüğünde ırmak sularının mucizevi bir şekilde çekilmesiyle karşıya geçmişlerdir.273 Nehrin kenarında üç gün bekleyen İsrailoğulları sonunda Ahid Sandığının hareketiyle yola çıkacakları emredilir: "Ve vaki oldu ki üç günün sonunda reisler ordugahın ortasından geçtiler ve kavme emredip dediler: Allah'ı'nız Rabbin Ahid Sandığını ve Kahinlerin, Levililerin, onu taşıdıklarını gördüğünüz zaman, siz de yerinizden göç edeceksiniz, ve onun ardınca yürüyeceksiniz. Ancak sizinle onun arasında ölçü ile iki bin arşın kadar bir mesafe olacak; gideceğiniz yolu bilesiniz

diye ona yaklaşmayın; çünkü bundan evvel bu yoldan geçmediniz. Ve Yeşu kavına dedi: Kendinizi takdis edin; çünkü yarın Rab aranızda harikalar yapacaktır. Ve Yeşu Kahinlere söyleyip dedi: "

Ahid Sandığı • 47

Ahid Sandığını kaldırın ve kavmin önüne geçin . Ve Ahid Sandığını kaldırdılar ve kavmin önünde yürüdüler."274

Önde Sandık arkada İsrailoğulları nehri geçmeye hazırlanırken onları bir mucize bekliyordu. Yabancı olmadıkları bir mucize, tıpkı ataları Kızıl denizi geçerken denizin ayrılması gibi Erden Nehri de ikiye ayrılacaktır: "Ve Rab Yeşua dedi: Musa ile beraber

olduğum gibi seninle de beraber olacağımı bilsinler diye bugün

bütün İsrail'in gözünde seni büyütmeğe başlayacağım. Ve Ahid

Sandığını taşıyan kahinlere emredip diyeceksin: Erden suları kıyısına geldiğiniz zaman Erden' de

duracaksınız. Ve Yeşu İsrailoğullan'na dedi; Buraya yaklaşın ve Allah'ınız Rab bin sözlerini dinleyin.

Ve Yeşu dedi: şununla bileceksiniz ki hay olan Allah aranızdadır, ve önünüzden Kenanlılar'ı, ve Hittileri ve Hivileri ve Perizzileri, ve Girgşileri ve Amorileri ve Yebusileri mutlaka kovacaktır ... İşte bütün dünyanın Rabbinin Ahid Sandığı önünüzde Erden'e giriyor.

Ve şimdi kendiniz için her sıpttan bir adam olmak üzere İsrail sıptlarından on iki kişi alın. Ve vaki olacak ki, bütün dünyanın

Rabbi Yehova'nın Sandığını taşıyan kahinlerin ayak tabanları Erden sularında durduğu zaman erden suları, yukarıdan inen sular, kesilecek ve bir yığın halinde duracaktır.

Ve vaki oldu ki Ahid Sandığını taşıyan kahinler kavmin

önünde olarak, Erden'den geçmek için kavın çadırlarından göç

ettikleri zaman, ve Ahid Sandığını taşıyanlar Erdene vardıkları, ve

Sandığı taşıyan kahinlerin ayakları suların kıyısına battığı zaman

(çünkü Erden biçme vaktinde bütün kıyılarını basar) yukarıdan

inen sular çok uzakta Tsaretan yanında olan Adam şehrinde, bir

yığın halinde durup yükseldiler, ve araba denizine, tuz denizine

inen sular tamamen kesildiler. Ve kavın Eriha'nın tam karşısına

geçtiler. Ve Rabbin Ahid Sandığını taşıyan kahinler Erden'in ortasında kuru yerde ayak pekiştirip durdular, ve bütün millet tamamen Erden'den geçinceye kadar bütün İsrail kuru yerden geçtiler.“q75

48 • Ahid Sandığı

1.3.2. Savaşlarda Zafere Vesile Olması

İsrail'in ulusal savaşları, Yehova savaşları diye adlandırılır.

İsrail'in düşmanları, ulusun Tanrısının düşmanlarıdır. İsraili savaşçılar Yehova'nın yardımcılarında başka kimseler değillerdir.²⁷⁶

Yehova'nın kendisi ordunun ortasında devamlı hazır ve nazırdır.

Y ahve ya görünmez bir haldedir, ya da Sandığın içinde hazır ve nazırdır. 277 Bu inançtan dolayı İsrailoğulları savaşlarda Sandığı devamlı ordunun önü sıra taşırlar;278 sandık yanlarında olmadan yapılan savaşlarda ise durum aleyhlerine dönmeye başladığı zaman, zafere ulaşmak için Sandığı mutlaka yanlarına getirirlerdi,279 Sandığın gelmesi kendileri için büyük bir cesaret kaynağı olurdu.

Ahid Sandığını savaşta taşımak, Tann Yahve'nin krallığı ve

liderliğini sembolize ediyordu280. Sandığın bu yönünü, ona yapılan hitaptan da anlayabiliriz. Sandık bir yerden başka bir yere hareket ettirilirken ya da savaş için hazırlandığı zaman Y ahve'nin savaşçı kişiliğini ifade eden "Orduların Rabbi" anlamına gelen "Yahve Tsavot" ismi söylenerek hareket ettirilirdi: "Ve Davud

kalktı ve isimle kerubiler üzerinde oturan ordular Rabbinin ismiyle çağrılan Allah'ın Sandığını Baale-Yehudadan çıkarmak için, yanındaki bütün kavmla oraya gitti."281

Yahve'nin bu bileşik isimle anılması bir çok farklı yorumların yapılmasına neden olmuştur. Buradaki ordulardan kastın ne olduğu hakkında farklı yorumlar yapılmıştır. Araştırmacılar genelde üç ayrı yaklaşımda bulunurlar.

- 1 . Bu terkiyle İsrail'in dünyevi ordusu, gücü;
2. Yıldızlar ordusu teması;
3. Bununla melekler ve mhlann göksel ordusu kastedilmişfi. 282

Böylelikle Y ah ve Tsavot ismiyle Tanrı'nın evrensel egemenliğinin her türlü birimleri te'vil edilmiş, her güç ve hakimiyetin merkezi olarak anlaşılmıştır. 283

Ahid Sandığı • 49

Bu ismin sandıkla beraber kullanılması; onun bir güç merkezi ya da İsrail'in, himayesi gerektiği zaman Musa'nın sözlerinde gördüğümüz gibi, sığınılacak bir makam ihtiva eden temada vardır. "Musa dedi: Kalk ya Rab ve düşmanların dağılsınlar ve senden nefret edenler senin önünden kaçsınlar."

Bu birlikte anılma, ikisi arasında bir ilişkinin var olduğunu

gösterir. Her şeyden önce Ahid Sandığı, savaş simgesi olarak devamlı savaş alanına taşınırdı. 284 Bununla Tann Y ahve'nin kendi aralarında bulunduğu, ve savaşları kazanmaları için kendilerine yardım ettiğine inanılırdı. Çünkü Y ah ve İsrail oğullarıyla bir ahid yapmıştı, bu ahide göre İsrailoğulları ahidlerinde durdukları müddetce Tann onları her tür beladan kurtaracak, onlara savaşlarda zaferler kazandıracaktı. Aksi taktirde aynı akıbet kendileri uğrayacaktı. 285 Y ahve'nin ani-atılan bu niteliklerinden özellikle onun İbranileri zaferlere götüreceği inancı, Tann'nın savaş meydanlarında da İsrailoğullarıyla beraber olacağı anlamına geliyordu; İsrailoğulları'nın, Tann'nın ruhunun sandıkla beraber dolaştığına dair inançları286 onu sığınılacak bir merkez,287 düşmanları

hezimete uğratan bir makam olarak görmelerine de neden olmuştur.

Israiloğulları Paran Çölü'ne vardıklarında Musa, Allah'ın emri ile Kenan topraklarını incelemek üzere on iki casus yollar.288

Fakat casuslar (Efrayim kabilesinden Yeoşua ve Yehuda kabilesinden Kalev hariç) cesaretsiz insanlar olduklarından Tanrı'ya ve Musa'ya güvenmezler. Kenan'da bulunan şehirlerin yüksek surlarla kaplı olduklarını görünce geri dönüp vaad edilmiş toprakların aleyhinde konuşurlar: “Bizi gönderdiğin diyara vardık, ve ger çek süt ve bal akıyor ve onun meyy-esi budur. Ancak memlekette

oturan kavim kuvvetlidir ve şehirler istihkamlı ve çok büyüktür,

hem de orada Anak oğullarını gördük. Cenup diyarında Amalek

oturuyor, ve dağlıkta Hittiler ve Yebusiler ve Amoriler oturuyorlar ve denizin yanında ve erden kıyısı boyunca Kenanlılar oturuyor o kavme karşı çıkmaya kudretimiz yoktur, çünkü onlar biz-

;
;

50 • Ahid Sandığı

den kuvvetlidirler289” casusların bu açıklamaları karşısında morali bozulan ve cesaretini kaybeden halk yola devam etmeyi reddeder. Bunun üzerine Allah Musa'ya şunları söyler: “Topraklar hakkında iyi konuşmuş olan Yeoşua ve Kalev'in dışında bu millet va-ad edilmiş topraklara girmeye layık değildir. Onlar çölde 40 sene dolaşacaklar, ta ki Mısır'a dönmek istemeyen yeni bir nesil yetişsin”.290

Bu acı haber üzerine millet çok üzülür. Bazıları Kenan'a giden bazı dağları aşıp oranın halkıyla savaşmak ister. Fakat Musa onlara engel olmak ister: “Ve Musa dedi: bu iyi gitmez niçin şimdi Rabbin emrini tecavüz ediyorsunuz? Çıkmayın, çünkü Rab aranızda değildir, düşmanlarınızın önünde vurulmayasınız çünkü Amelekiler ve Kenanlılar orada önünüzdedir ve kılıçla düşeceksiniz. Mademki Rabbin ardınca gitmekten döndünüz, Rab sizinle beraber olmayacaktır.”291 Buna rağmen cenge çıkanlar ağır bir bozguna uğrarlar. Sayılar ve Tesniye'de anlatılan bu olayda cenge çıkanların düşmana karşı yenilgilerinin nedeni olarak Allah'ın ve Ahid Sandığının aralarında bulunmayışı özellikle vurgulanır.

“Fakat dağın tepesine çıkmak için kendilerine güvendiler; fakat

Rabbin Ahid Sandığı ve Musa ordugahın ortasından ayrılmadılar.

O zaman o dağda oturan Amalekiler ve Kenanlılar indiler ve Horma'ya kadar onları vurup kırdılar.292 “Ve Rab bana dedi onlara de: “Çıkmayın ve cenk etmeyin çünkü ben aranızda değilim, düşmanlarınızın önünde vurulmayasınız. Ve size söyledim siz de dinlemediniz.”293

Ahid Sandığının Y eşu döneminde de savaş meydanlarında en

önlerde dolaştığına şahid oluyoruz. Israiloğulları vaad edilmiş ülkeye doğru ilerlerken Eriha şehrinin kuşatılması gerekir. Fakat şehrin surları yüksek olduğu gibi halkı da iyi savaşçılardan oluşuyordu.

Fakat şehrin kuşatılışı ve fethedilişi Yahve'nin Yeşua öğrettiği savaş stratejisi ekseninde olacaktır. “Ve Rab, Yeşua dedi: Bak

Eriha'yı ve kralını ve cesur yiğitleri senin eline verdim. Ve siz bü-

Ahid Sandığı • 5 1

tün cenk adanılan, çepçevre bir kere şehri dolaşacaksınız. Altı

gün böyle yapacaksın. Ve Sandığın önünde yedi kahin koç boynuzundan yedi boru taşıyacaklar, ve yedinci gün şehri yedi kere dolaşacaksınız ve kahinler boruları çalacaklar. Ve vaki olacak ki onlar koç boynuzundan boruyu uzunca çaldıkları ve siz borunun sesini işittiğiniz zaman bütün kavın yüksek sesle bağırarak ve şehrin duvarı olduğu yere çökecek, ve kavın herkes önüne doğru yürüyecek. 294

Yeşua ordusu, Eriha şehrinin surları etrafında yedi gün dolaştı. Ahid Sandığının önünde de yedi kahin gitmekte ve Yubel borularını çalmaktadırlar. Yedinci gün duvarlar kendiliğinden yıkılır ve İsrailoğulları Yahve'nin onlara verdiği şehre girerler. 295

Sandık bazı savaşlarda ise ahdin gereği olarak İsrailoğulları'nın yenilmeleri karşısında hiçbir yardımda bulunmamıştır. Bunun en bariz örneği, Filistinlilerle yapılan savaşta kendini gösterir.

Filistinliler İsrailoğullarıyla yaptıkları savaşta onları büyük bir hezimetle uğrattılar. İsrailoğulları dört bin kayıp vermiştir. İsrailoğulları Tanrı'dan yardım görmek için Ahid Sandığını Şilo'dan alıp orduya getirirler. “Ve kavim ordugaha geldi ve İsrail ihtiyarları dediler: Niçin bugün Rab bizi Filistinlilerin önünde vurdu? Şilo'dan Rabbin Ahid Sandığını yanımıza alalım ve aramıza gelsin, ve bizi düşmanlarımızın elinden kurtarsın. Ve kavim Şilo'ya adam gönderdi ve kerubiler üzerinde oturan ordular Rabbin Ahid Sandığını oradan getirdiler. Ve Eli'nin iki oğlu Hofni ile Finehas Allah'ın Ahid Sandığı ile beraber orada idiler.” 296 Sandığın ordugaha gelmesi İsrailileri çok sevindirir. “Ve Rabbin Ahid Sandığı ordugaha girdiği zaman bütün İsrail büyük bağırışla bağırarak ve yer ses verdi.” 297 Filistinliler Sandığın gelişinden çok korkarlar. “Filistinliler bağırış gürültüsünü işitip dediler: İbranilerin ordugahında bu büyük

bağırış gürültüsü nedir? Ve ordugaha Rabbin Sandığı geldiğini bildiler. Ve Filistinliler korktular, çünkü dediler: Ordugaha Allah geldi. Ve dediler vay bize çünkü bundan evvel böyle bir şey olmamıştı. Vay bize bu kuvvetli ilahların elinden bizi kim kurtaracak? Çöl-

|

52 • Ahid Sandığı

de Mısırlıları her türlü belalarla vuran ilahlar bunlardır.” 298 Fakat

yapılan savaşta İsrailoğulları büyük bir yenilgiye uğramış, galebelerinin temini için Şilo tapınağından getirmiş oldukları Ahid Sandığı da Filistinlilerin eline geçmiştir. 299 Tevrat'a göre Yahve, İsrailoğulları'nın günahları yüzünden ve Sandığın yanında gelen Eli'nin günahkar iki oğlu yüzünden gazaba gelmiş İsrailoğulları'na yardım etmemiş ve onların yenilmelerine göz yummuştur. 300

1.3.3 İsrail Kavmini Birleştirmesi

Sembolik anlatım dinlerin ve mitolojilerin kullandıkları bir

anlatım tarzıdır, Çünkü aklın erişemediği hakikatları daha basitleştirerek, somutlaştırarak toplumun bütününe hitap eder. Latince kökenli olan sembol kapalılık içinde görülmeyen bir realiteyi yansıtan bir simge ya da maddi bir nesnedir.³⁰¹ Eski Hristiyan kilisesinde dinin hakikatlarını ifade etmeğe “symbolon, sembol” denilir ve bu suretle onun aşılamaz sınırlarına ima edilirdi.³⁰²

Aynı zamanda Semboller, müşahede olunamayan esrarlı bir

olgı hakkında bize çok net olmayan bir duygu, his ve izlenim vermektedir.³⁰³ Sembolün anlamı onun maddi şekilleri aracılığıyla görünür ve anlaşılır. Hakiki sembol, görülen bir surette görülmeyen bir hakikata işaret ederek ruhun derinliğine, şuur altındaki sahalarına kadar tesirler bırakıp bir çok fikir ve duygulan uyandıracak kadar kuvvetlidir. Sembolde kutsal bir hakikatin mevcut olduğundan sembolde kutsal olanın iki tarafını, heybet ve korku uyandıran celalı ile hayranlık ve zevk bahşeden cemali ihtiva etmektedir. ³⁰⁴

Sembol, nesnellik aracılığıyla kökleri aramızda olan soyutmanevi hakikat basamaklarına ve muhtevaların eşiklerine yaklaşma imkanı sağlamaktadır. ³⁰⁵ Semboller davranışlarımız üzerinde bilinçli ya da bilinçsiz olarak etkili olurken, ³⁰⁶ görülmeyen bir alemin nesnel işaretleri olarak insan ruhunun derinliklerinde ve şuur altında oluşan düşünce ve duygularında da etkinliğini devam Ahid Sandığı • 53

ettirirler.³⁰⁷ Toplumun kültürel yapısının, fonksiyonel olarak varlığını devam ettirmesinde semboller önemini korumaktadır. Kültürün en önemli dayanağı olarak din kurumunun ifade ettiği anlamların, kendi içinde ve diğer toplumsal yapılar üzerinde oluşturduğu etkileşimler de bu çerçevede değerlendirilmelidir. Çünkü kültürel bir sistem olarak din, sembolik ifade biçimleriyle inananlarını motive eder ve toplumsal gerçeklik alanında sembollerle belirginleşir.

Ahid Sandığı da milletin nazarında bir çok farklı sembolik

manaları üzerinde taşıyan bir objeydi. Sandık onlara mütevazî kökenlerini hatırlattığı gibi teokratik inançlarının saflığını ve doğruluğunu da temsil ediyordu. Sandık aynı zamanda Tann’yla yapılan antlaşmanın somut ifadesi olması hasebiyle Tann’ı onlara çok yakın hissettiren biricik semboldü.³⁰⁸ Buna bağlı olarak İsrailoğulları bir anlamda ilahi varlığın Sandığın içinde yaşadığına inanıyorlardı. ³⁰⁹

Ahid Sandığı İsrailoğulları için çöl hayatında ve daha sonraki yerleşik dönemde de taşıdığı bu sembolik manalardan dolayı onları bir federasyon bayrağı altında toplayan bir sancak rolü de üstlenmiştir.³¹⁰ Bunun yanında o tapınaklarının ve ibadet kùltlerinin merkezinde olması nedeniyle³¹¹ İsrailoğulları’nın her yıl bir defa da olsa orada toplanmalarına vesile oluyordu.³¹²

1.3.4. Siyasi Otoriteyi Meşrulaştırması

Ahid Sandığı taşıdığı misyon gereği bir çok zamanlar siyasi

bir araç olarak kullanılmıştır. Sandık bazen kralların meşruiyet

kazanması, bazende siyasi otoritelerini sağlamlaştırma hususunda etkili bir rol oynamıştır. Sandık bazı durumlarda da siyasi yönetimin din politikasındaki tutumuna göre de bir değer kazanıyordu.

Ahid Sandığı yeni bir düzenin (Y ahve merkezli) ahlaki ve

sosyal prensiplerini ihtiva eden levhaları içerdiğinden dolayı o

54 • Ahid Sandığı

düzenin somut bir sembolüydü. Bu yeni düzenin dini ve ahlaki

prensiplerini hayata ilk uygulamaya çalışan Hz. Musa'ydı. Musa

sonrası ne zaman bu düzenden uzaklaşılmaya başlandıysa, o süreçte sosyal ve ahlaki prensipleri taşıyan Sandığın da halk nezdinde otoritesi zayıflıyordu. Hakimler dönemi bu süreci anlatan en bariz örnektir. Bu dönem de Israiloğulları arasında Bafiller tapma, efsunculuğa inanış, sihirbazlık faaliyeti, ölümler kültü, cinlere, ilahi

hayvanlara inanç gibi hala yaşamakta devam eden ibtidai telakkilerin açık bir surette belirdikleri görülür. Halk arasında yaşayan Y ah ve dini bu telakkilere bürünmüş bir sima arz ediyordu. 313 Bütün bunlar On Emir'e aykırı şeylerdi. İşte bu dönemde Ahid Sandığından hiç bahsedilmez, Sanki kutsallığı unutulmuş gibidir.314

Çünkü bu dönem Ahid Sandığının temsil ettiği düzene uymayanların hakim olduğu bir dönemdi.

Fakat bu düzeni tekrar getirmek isteyen yönetimler döneminde Sandık yine Yahudi kültürünün merkezine oturuyordu. Kral Y oşia döneminde Y ah ve dinine yönelik bir reform hareketi başlatılır. Yapılan reformlar arasında yüksek yerlerde kurulan mezbahların, mihrapların kaldırılması, bütün kurban ve takdimelerin yalnız Y ahve adına sunulması, Y ahve bayramlarının tek bir sunakta kutlanması, putların yıkılması olmuştur. 315 Bunların hemen akabinde Yoşia, yeni düzenin sembolü olan Ahid Sandığının tekrar mabede konulmasını ve eskisi gibi kanunlara uygun olarak yerleştirilmesini Levililerden istemiştir.16 Böylece sandık yeni dönemde tekrar Yahudi kültürünün merkezindeki yerini alır.

Siyasi anlamda Sandığı ilk kullanan Kral Davud olmuştur. israiloğulları Filisti'lerle yaptıkları savaşta yenilgiye uğramış, aynı zamanda Ahid Sandığı da Filisti'lerin eline geçmişti:17. Filistiler sandıktan dolayı başlarına belaların gelmesinden ötürü Sandığı

İsraillilere geri göndermişlerdi. Sandık o günden Davud'un Kudüs'ü aldığı güne kadar Kırıyath Yearim'de muhafaza edilmiştir.318

Davud'un Kudüs'ü ele geçirdikten sonra bütün halkın nezdinde otoritesini güçlendirmek için yaptığı

ğı Kudüs'e getirmesi olmuştur. Davud, Israiloğulları'nın birliklerinin sembolü olan kutsal emanetleri getirerek, tahtının ve şahsi ordusunun koruması altında kendi şehrine yerleştirmiştir. Bütün bu olaylar kişisel durumunu güçlendirerek, ulusal dinin, bütün halkın ve tacın kendisi ile özdeşleşmesine yol açmıştır.319 Davud'un Ahid Sandığını Kudüs'e getirmedeki asıl amacı, onu kendi özel mabedi için müsadere etmek değil, aksine onunla tüm kabileler

için Kudüs'ü ibadet merkezi yapmaktı.320 Ahid Sandığının getirilişiyle Kudüs kutsallık kazanmış, başkent ilan edilmesiyle politik

bir şehir haline gelmiştir. 321 Davud'un Sandığın getirilişi esnasında ruhani urbalarını giyerek Sandığın önünde raksetmesi de322 bir anlamda sosyal bir teşkilat olan hükümdarlığını onun önünde Yahve'ye onaylatma çabasıdır323. Tevrat Davud'un Sandık için

mabed yapmamasının nedeni olarak Davud'un savaşçı karakterinden dolayı Tann'nın izin vermediğini söyler . Oysa buradaki amaç ahlaki olmaktan çok siyasi bir karardır. Zira Davud her şeyden önce bir savaşçıydı, vaktini savaşmakla geçirmişti. Davud'un büyük bir mabed yapmamasının amacı o dönemde krallığı bir mabed etrafında toplayıp ülkenin değişik yerlerine serpilmiş sunakların etkisini kırmamaktı, çünkü bu sunaklar geçmişle bir bağ

kurduğu gibi orada yaşayan insanları da bir mabetle karşısına almak istemedi. Çünkü Sandık için yapılan bir mabed bu sunakların önemini azaltabilirdi. Böylece Davud Sandık için bir mabed fikrinden vazgeçmiştir.324

Davud'un oğullarından Avşalom birkaç kişi ile beraber babasına karşı bir isyan tertipler325. Davud oğlunun bu hareketini öğrenince onunla savaşmaktansa Yeruslaim'den çıkmayı düşünür. Bu çıkış esnasında Baş Kahin Tsadok'da Davud'la beraber Ahid Sandığında şehirden çıkarılması gerektiğine inanarak Sandığı Levililerle beraber Davud'un yanına getirmiştir. "Ve işte Tsadokta, Allah'ın Ahid Sandığını taşıyan bütün Levililerle beraber geldi; ve Allah'ın Sandığını yere koydular, ve bütün kavın şehirden tamamen Abiatar yüksek bir yere çıktı. Ve kral Tsadoka dedi: Allah'ın San-

<lığını şehre döndür, Rabbim gözünde lütuf bulursam beni geri getirir ve onu ve meskenini bana gösterir Ve Tsadokla Abiatar Allah'ın Sandığını Yeruslaim'e geri götürdüler ve orada kaldılar".326

Sandığın Davud'la beraber şehirden çıkarılmasının amacı yeni gelen Avşalom yönetimini güç bir durumda bırakmak, halk nezdinde meşruiyetlerini zedelemektir. Çünkü On Emir levhaları İsrail inancının odak noktasıydı. Teokratik demokasinin simgesiydi.327 Sandığın Davud'la beraber olması

demek, onun siyasi ve manevi otoritenin merkezi olması anlamına gelecekti. Fakat Davud aile içi bir kavgada bu yolu tercih etmeyerek Sandığı geri göndermiştir.

Ahid Sandığının siyasi amaçla kullanıldığı diğer bir yer ise Süleyman Mabedi döneminde ortaya çıkmıştır. Süleyman Mabedi Beyt-El'deki gibi, kral himayesinde bir mabeddi. Fakat mabedin kral himayesinde olması, onun saraya bitişik bir kutsal mekandan

başka bir şey olmadığı anlamına da gelmez. Çünkü kral mabedin

kurucusu ve koruyucusu sıfatıyla, taşıdığı kutsallıkla ve ibadetteki meşru rolü sebebiyle, devraldığı imtiyazlarla ona müdahale veya nezaret etme yetkisine sahipti. Ancak Kudüs Mabedi, Beyt-El'deki mabed gibi özel bir yer olmayıp krallığın bir mabedi, hem kralın, hem de halkın milli bir tannya birlikte ibadet ettikleri ulusal bir mabetti. Kral Süleyman Sandığı mabede koymakla tüm kabileler için Kudüs'ü ibadet merkezine dönüştürdü. Mabed ve saray, sanki Yah ve ve halkını idare etmesi için onun seçtiği kral, birbirleriyle kapı komşusu olarak yaşıyorlarmış gibi, yanyana idi. Yani mabed Yahve'yi, (ilahi varlığın Sandığın içinde yaşadığı inancı dikkate alınır) saray da kralı temsil ediyordu.³²⁸ Süleyman bu çıkışla dini reformu mutlakıyetçi bir krallığa dönüştürdü. Buna göre Tann'ya ibadet edilecek tek türbe kralın kontrolündeki mabetti.³²⁹

Sandığın buraya gelmesiyle, İbrahim'e bağlı Shekem ve Yakub'a

bağlı Bethel gibi türbelerin değeri düştüğünden, kuzeyli kabileler

Süleyman'ı manevi değer yıkıcısı olarak görmeye başlamışlardı.³³⁰

İsrailoğulları'nın ikiye ayrılması sürecinde de Sandık siyasi

çıkarların çatışmasında da dolaylı bir etken olmuştur. Hz. Süley-

Ahid Sandığı • 57

man'ın M.Ö. 935 yılında ölümü üzerine ülke kuzey ve güney olarak ikiye ayrıldı.³³¹ Oğullarından Rehobeam, güneyde Yahuda devletinin kralı olduğunu ve Kudüs'ü başkenti ilan etti. Yahu da ve Bünyamin kabileleri kendisine biat ettiler. Ancak onun şiddet taraftan olması sebebiyle, İsrailoğulları'nın kuzeydeki 10 kabilesi ona biat etmeyerek kardeşi Yerobeam'ı kendilerine kral seçtiler; kuzeyde kurulan bu devletin ismi İsrail ve başşehri Şekem idi.³³²

Yeroboam kuzeydeki yahudilerin hala Yerusalayim'e çok

bağlı olduklarını görür. Ne de olsa Bet ha Mikdaş ordadır; sandıkla beraber içinde antlaşmanın tabletleriyle Tann'nın varlığının en çok hissedildiği yerdir. Üç büyük bayramda Pesah, Savuat, ve Sukotta halk Yerusalayim'e gitmeye devam etmektedir.³³³ Yeroboam güneyle olan bu ortak inancın iki ulusun tekrar birleşmesine neden olabileceğini görür. Bu durumda kral olamayacaktır.

Yeroboam dua ve ibadet etmek için kuzeyde alternatif ibadet yerleri oluşturmaya karar verir. Ve bu amaçla biri Bethel diğeri Dan da olmak üzere iki tapınak inşa eder. Yeroboam bununla yetinmeyip bu tapınakların içine altından buzağılar yerleştirir. ³³⁴ Bunların İsrailoğulları'nı Mısır'dan çıkaran

Tanrılar olduğunu ilan ederek, insanları bu putlara yönlendirmeye çalışmıştır. 335

Fakat bütün bu gayretlere rağmen Sandık kaldığı mabedin öneminden hiçbir şey kaybettirmemiştir. Bütün bu çabalara rağmen mabed kutsallığından hiçbir şey kaybetmemiştir. Çünkü mabede kutsallığı kazandıran asıl neden, Sandığın orada bulunmasıydı.

Sandık, mabedi 369 yıl boyunca mevcut olan şilo mabedine ve aynı zamandada israiloğullanna çölde refaket eden mabede (Mişkan' a) tarihsel olarak bağlıyordu.336

1 .4. Sandığın Ortadan Kalkması Ve Sonuçları

İbadet, Yahudi tarihinde zamanla değişik vechelere bürünen

bir seyir izlemiştir. Yahudi ibadeti Musa öncesi dönem, Musa dönemi, mabed ve mabed sonrası dönem olmak üzere, kabaca dört

58 + Ahid Sandığı

devrede incelenmiştir. 337 Ahid Sandığının ortaya çıkışıyla bu süreci üç bölümde ele alabiliriz.

1.4.1. Mabed Yapılmadan önceki İbadet ve

Sandığın Etkisi

İsrailoğulları Mısır'dan çıkıp yerleşik hayata geçene kadar

farklı mekanlarda kurban takdim etmişlerdir. 338 Fakat ibadetlerinin merkezi noktaları olan Ahid Sandığının³³⁹ muhafaza edildiği mabetler devamlı yahudilerin merkezi ibadet mekanları olmuştur. İsraililer çöl hayatı boyunca, Ahit Sandığını Yahve'nin taşınabilir mabedi ve ikametgahı olan toplanma çadırları veya cemaat çadırı³⁴⁰ olarak adlandırılan mabedin en kutsal bölümüne koymuşlardır. 341 Hz. Musa çöldeki hayatları boyunca İsrailoğulları'nın bütün dini faaliyetlerini ilk kez buradan yönlendirdiği gibi,³⁴² Tevrat'ın Levililer kitabından anlaşıldığına göre Yahudiler, başta kurban olmak üzere tüm ibadetlerini de yine burada yerine getirmişlerdir. 343 Sandığın buraya konulmasıyla mabede daha farklı bir anlam yüklenmiştir, artık burası Musa'nın Tanrı'yla yüz yüze,³⁴⁴

ağız ağıza konuştuğu,³⁴⁵ gaipden haber alınan bir yer haline geldi.³⁴⁶ Ahid Sandığına Tanrı'nın tahtı gözüyle de bakılmıştır.³⁴⁷

Çünkü Tanrı iki melek arasında Musa ile burada söyleşiyor ve

ona emirlerini burada veriyordu. 348 Ayrıca Tanrı'nın ruhunun sandıkla beraber çadırda bulunduğu inanılıyordu. Bu anlayış ibadetin orada yapılacağı inancını doğurmuştur. 349

Hakimler döneminin sonlarına doğru merkezi mabedin Şilo' da olduğu görülür; çünkü burada düzenlenen yıllık bayramlarda Bünyamin oğullarının rakeden kızları kaçırılmaları,³⁵⁰ Şilo'nun bayram ibadetinin merkezi olduğunu gösterir.³⁵¹ Ahid Sandığının, Eli'nin himayesinde oraya getirilmiş olması da³⁵² Şilo mabedinin

hem bir merkez, hemde bir Y ah ve mabedi olduğuna delildir. 353

Sandığın, Süleyman mabedine yerleştirilmeden önceki son

durağı, Kudüs mabedi idi_ aii4 Kudüs'ü fethinden ve Filisti lilere

Ahid Sandığı • 59

karşı ilk zaferinden sonra Davud, o sırada Kiyath-Yearim'de bulunan Ahid Sandığının kontrolünü Filistililerden alıp dini bir alay eşliğinde, sevinç çığlıkları arasında Kudüs'e getirir.355

Tüm kabilelerin saygı duyduğu ve daha önceleri onların

müşterek ibadetinin merkezi noktası olan Sandığın Kudüs'e getirilmesiyle buraya hem dini bir prestij kazandırmış356 hem de Kudüs'ün Yahve tarafından seçilmiş bir ibadet yeri olarak kabul edilmesine neden olmuştur. 357 Sandık aynı zamanda hac ibadeti için tavaf edilmesi gereken bir mekan haline gelmiştir. 358

1 .4.2. Yehova'ya Mabedde Yapılan İbadet

Y ehova'ya yapılan ibadette ikinci merhale, Yehova'nın mabetle olan irtibatıdır. Davut Kudüs'ü başkent yapmış, kendisinden sonra gelen Süleyman ise orada meşhur Süleyman Mabedi'ni inşa etmiştir.359 Mabedin yapımı tamamlandıktan sonra Ahid Sandığı

Süleyman tarafından, Israiloğulları'nın da katıldığı bir törenle mabedin Kudsu'l - Akdes denilen en mukaddes yerine konulur.360

Ahid Sandığının gelişiyile mabed bir bulutla doldurulmuştu. 361 Çöl

hikayelerinde geçen bu bulut, Y ahve'nin cemaat çadırındaki huzurunun işareti sayılıyordu.362 Israiloğulları o zaman bunu dinlerinin merkezi olarak telakki ettiler. Ayrıca Süleyman'ın "sana bir ev, ebediyen mesken tutacağın bir yer yaptım"363 demesiyle zamanla onlar Y ahve'nin bu mabedi kendi adına tahsis ettiğine ve sandıkla beraber mabedin içindeki derin, karanlık ve gizli odada (Kudsu'l - Akdes) özel bir tarzda hazır bulunduğu inanmaya

başladılar.364 Zamanla Yahve'ye gerçekten ibadet eden kişinin,

ona yalnız Kudüs'deki mabedde bir kurban takdim edebileceği

anlayışı hakim oldu.365 Sandık mabette icra edilen kurban ve hac

ibadetinde tamamlayıcı bir rüknü haline gelmişti. Mesela mabedde kesilen kurbanların kanları, Sandığın üzerine sürülmesi şartı366 veya Mişna Sukot bayramının ilk gününde bir, son gününde ise yedi defa Sandığın etrafında tavaf yapmak bu ibadetlerin 60 • Ahid Sandığı

birer rüknü haline gelmişti.367 Zamanla mabed, kurban, dua ve şükür maksadıyla bütün halkın toplandığı ruhani bir merkezi haline geldi.368 Böylece İsrailoğulları'nın akidesi, Sandığın mabede yerleştirilmesiyle buranın etrafında toplanmış oldu.369

1.4.3. Mabedden Sonra Yehova'ya İbadet

Yehova'ya yapılan ibadetin üçüncü merhalesi, mabedin yıkılmasından sonraki dönemdir. Bu devre, Babil sürgünüyle başlar.

İsrailoğulları 586 yılında Babil'e sürülüp köle haline getirilince, inançlarında da bir takım değişiklikler meydana geldi. Babil işgalinden önce Yehova kültü içerisinde henüz her yerde hazır ve nazır içsel bir Tanrı anlayışı yoktu.370 Her ne kadar son dönem

peygamberleri bunu dile getirmiş olsa da bu inanç tam anlamıyla

kurumsallaşmamıştı.371 İsrailoğulları kendi ülkelerinde iken Yehova'nın Filistin'in Tanrısı olduğuna inanıyorlardı. Fakat şimdi başka milletler arasına dağıldıklarına, kutsal şehirleri yakılıp yı

kıldığına ve Tanrı'nın evi yanıp kül haline geldiğine göre Yehova

nerede idi? Bu olay bir çok kişiyi Yahve'nin gücünden kuşkulanmaya kadar götürdü.372

İsrailoğulları başlarına gelen dertlerin, işledikleri günahlar

yüzünden olduğuna ve önceden kendilerini uyarılmış olan Yehova'nın şimdi kendilerini cezalandırmakta olduğuna inanmakta idiler. Ama yine de onun seçilmiş halkı idiler ve Yehova yine onların tek Tanrısı idi. Hiç şüphe yok, bu kölelik durumlarında da Yehova yine aralarında idi.373

Şu halde, madem ki Yehova hem Filistin' de kalan, hem kuzeye, hem güneye, hem doğu ve hem de batıya götürülmüş olan halkının arasındadır, o halde Yehova her yerde idi. 374

Çöldeyken Yehova göçebe bir kavmin göçebe Tanrısıydı, onlarla birlikte savaflara katılıyor, onların düşmanlarını yeniyordu.

Yehova artık küçük bir tahta sandığa yerleşmiş, oradan oraya gezen değil, fakat her ülkeye yerleşmiş insanların Tanrısıydı. 375

Ahid Sandığı • 6 1

Böylece Sandığın kaybıyla Şehina da bütün dünyaya yayılmış oldu; Bu yüzden daha sonra yapılan mabetlerde Şehina buralarda yer almamıştır. 376

Bu inanç Yahudi akide tarihinde önemli bir adım sayılır.

Çünkü onlar, ilahlarını belli bir mekanda olup, orayı aşamama durumundan kurtarmışlar, bir dereceye kadar da ondaki mücessemlik kayıtlarını çözmüşlerdir.377 Böylece her yerde hazır ve nazır olan tek Tanrı inancına doğru ilk adımlar atılmaya başlanmıştır. 378 Artık Yahve ve şöyle anılmaya

başlanmıştı: “Sen, bütün dünya krallıklarının Tanrısı olan ilahsın. Gökleri ve yeri sen yarattın.

Asur kralları gerçi bütün milletleri ve onların memleketlerini harap ettiler ve ilahlarını ateşe attılar. Çünkü onlar, ilah değildiler.

Ancak insan ellerinin işi, ağaç ve taş idiler. Ve bütün dünya krallıkları bilsinler ki, sen tek olan Rab’sin”³⁷⁹ Yere miya’da artık Sandığın kimse tarafından hatırlanmayacağını, fakat bundan sonra Y eruşalim (Kudüs) bütün kavimlerin yönelip iman edecekleri Yahve’nin tahtı olacağını³⁸⁰ söyleyerek evrensel bir Allah inancının işaretleri verilmiştir.

Yıllarca süren Babil esareti, Y ahudilik’in temellerinin atıldığı

yer olması açısından önemlidir. Bu dönemde Ahid Sandığının kayıp olması, Yahudileri bütün ibadetlerinde tam bir özgürlüğe götürdü.³⁸¹ Mabedin yıkılışıyla onun etrafında oluşan kültlerin yerine Tanrı ile İsrail arasında daha soyut bir ahid devreye girer. Tapınak etrafında kümelenen inançları, dağılmadan sonra birleştiren temel unsur yasa ve ahid kavramları oldu. ³⁸² Bu devrede Kudüs’deki mabedin yerini cemaat kavramı almıştır. Kutsal diyara (Kudüs’e) bağlı olmaları sebebiyle bayramlarda kutlanamıyor, kurban da kesilemiyordu. Bunların hepsinin yerini, tek dini gün olarak şabat alır.³⁸³

Bütün bu olumsuz şartlara rağmen, sürgündeki Yahudiler

Kudüs’deki mabedin yardımı olmaksızın Tanrı, Tanrı’ya ibadet ve

dua hakkında pek çok şey öğrenmişler,³⁸⁴ sürgünde inşa ettikleri

yeni mabedlerde (sinagog)³⁸⁵ dua ve kutsal yazı okumaları gibi di-

62 • Ahid Sandığı

ğer yollarla Allah’ a ibadet etmeyi sürdürmüşlerdir. ³⁸⁶ Sandık İsrailoğulları’nın ibadetlerindeki bütün bu değişimlerin tek nedeni olmasa da, bir çok sebeplerden belki de en etkili olanlardan bir tanesidir.

1 .5. Mesih Beklentisi Ve Ahit Sandığı

Tevrat’ta açıkça “Mesih” isminde bir kurtarıcı geleceğini,

yeryüzünü adaletle dolduracağını anlatan ibare yoktur; ancak bu .na işaret eden ifadeler vardır. Bu ibarelerde Babil ve Fars esaretinden sonra ortaya çıkmıştır. ³⁸⁷

Bu inanç Yahudilikte kendi içinde Kral Davud özleminden ve

Tanrı’nın ona hükümdarlığının ebedi olacağı hakkındaki va’ dinin

istikbalde gerçekleşeceği ümidinden doğmuştur. İncanın doğmasında dış dünyanın etkisinin olup

olmadığı ise ihtilaflıdır.

Yahu dil erce Mesih, Davut soyundan gelecek ve Betlehem' de

bakire bir kızıdan doğacaktır.388 Çoğunluğa göre ise Musa ilahi mirun bir timsalidir. Hüküm gününden daha önce tövbekar olmuş

kimselere, o, şfaat edecek ve kurtaracaktır. Müstakbel Mesih de,

Musa'dan başkası değildir. Yine onlara göre Mesih bir insanoğludur. insani bir tabiata sahiptir. Fakat o, meshedilmesi sebebiyle kutsal güce de sahip bulunmaktadır. Bu güç sayesinde, Tanrı Yahve'nin temsilciliğini yapacaktır. 389

Zamanla Yahudi geleneğinde Mesihle ilgili bir edebiyat oluşmuştur. Mesih'in nerede olduğu,390 ne zaman geleceği,391 gelmesine yakın meydana gelecek olaylar392, geldikten sonra yapacakları hakkında,-393 bir çok rivayetler nakledilmiştir. Bütün bunlar bizim konumuzun dışında olduğu için biz burada sadece Mesih'in sandıkla olan ilişkisine değineceğiz.

Yahudilere göre Sandık bir amaç için Tann tarafınan muhafaza ediliyor.394 O ancak Mesih'in gelişiyile ortaya çıkacaktır.395

Fakat Mesih' den önce Tanrı İly'a'yı gönderip toplumu Mesih'in gelmesine hazırlayacaktır.396 Bu arada İly'a Mesih gelmeden

Ahid Sandığı • 63

önce dört nesne getirecektir. Bu dört nesneden özellikle ikisi Sandığın da bulunmasını gerekli kılıyor. Bu nesnelere çöl yolculuklarında sandığa konulan ve gelecek nesillere ibret için saklanan Kudret Helvası ve Harun'un Asası'dır.397

Mesih'in gelmesinin en büyük işaretlerinden biri de mabedin

tekrar yapılması olacaktır.398 Bu amaçla günümüzde Sağcı Yahudiler Süleyman Mabedi'nin tekrar kurulması için Mescidi Aksa'nın altında arkeolojik kazılar yapmaktadırlar. Yapılan çalışmalara göre Süleyman' dan kalma mabed yerin 16 m. altında bulunuyor. Bu çalışmalara Evanjelik Hristiyan mezhebine mensup insanlar da maddi imkanlar sağlamaktadır. Çünkü bu mezhebe göre İsa'nın gelmesi için, Yahudilerin Kudüs'te tanrı hakimiyet kurmaları gerekiyor. 399

Mesih'in gelişiyile beraber mabed inşa edilecek, Tann'nın

yeryüzündeki mevcudiyeti olan Şehina Mabed'in üzerine yerleşecektir.400 Şehina'nın Mabed'in üzerinde olması Sandığın da orada olmasını gerekli kılıyor. Çünkü Şehina Sandığın kaybıyla mabedi terk etmiş daha sonra yapılan mabetlerin hiçbirinde Sandık olmadığı için bulunmamıştır.401

Hristiyanlar ise Sandığı Hz. İsa'nın sembolü olarak görmüşlerdir. 402

2. İSLAM GELENEĞİNDE AHİD SANDIĞI

2.1. Sandığın Oluşum Süreci

2.1.1. Kur'an-ı Kerim'de Ahid Sandığı Ve Etimolojisi

Yahudilerin tarihlerinde önemli bir yer tutan Ahid Sandığına İslam'ın temel kaynakları olan Kuran ve sahih hadis kaynaklarından sadece Kur'an-ı Kerim'in bir ayetinde işaret edilmiştir. O

da özgül farklılıklara rağmen Saul'u (Arapçada: Tfilıt) hatırlatan

Bakara suresinin 248. ayetinde sandığa atıfla Tabıt ismiyle değinilmiştir: Tabıt'ın'tan bahsedilen ayetin sibak ve siyakını dikkate aldığımız zaman (Tevrat'ın o döneme ait bilgileri de dikkate alınır) bu ayetlerde bahsedilen olaylar Yahudilerin tarihlerinde önemli bir dönüm noktasını teşkil eden tarihi bir döneme rastlar. Bundan

dolayı Kur'an bu dönemi ve sonrasını izaha çalışırken kullandığı

terimle hem Yahudilerin tarihlerindeki bir sandık gerçeğine işaret

etmiş, hem de terimin etimolojik türevlerinin işaret ettiği manalarla sonradan oluşacak yeni bir toplum yapısının (sosyal dönüşümün) sosyolojik bir tahlilini yapmıştır. Yahudiler Musa'dan sonra dinlerinden uzaklaşmışlar, yerel kültür ve dinlerin etkisinde kalarak paganizme meylenmişlerdir. Yörenin güçlü milletlerinden olan Amelikalıları yenilmişler ve maneviyatlarının merkezi olan Ahid Sandığı'nın Amelikalıların ellerine geçmesine engel olamamışlardı. Yahudiler bu kötü durumdan kurtulmak için peygamberlerine Şemun (Samuel) gelerek bir komutan (kral) isterler.

Kur'an bu olayların ayrıntılarından hiç bahsetmemesine rağmen

Ahid Sandığı • 65

Kur'an yorumcuları bu boşlukları Yahudi kaynaklarından tamamlama yoluna gitmişlerdir.

Kur'an, Tabüt'un da bahsedildiği bu tarihi dönemin kısa bir

özetini şu ayetlerle verir: "Baksana, İsrailoğulları'nın Musa'dan

sonra ileri gelenlerine! Hani onlar, bir Peygamberlerine: "Bize bir

hükümdar gönder ki (onun komutasında) Allah yolunda savaşalım" demişlerdi. "Ya size savaş yazılırsa savaşmassanız?" dedi "Yurtlarımızdan çıkarılmış, çocuklarımızdan uzaklaştırılmış olduğumuz halde Allah yolunda neden savaşmayalım?" dediler. Kendilerine savaş yazılınca, içlerinden pek azı hariç, geri dönüp kaçtılar. Allah zalimleri iyi bilir.

Peygamberleri onlara: Bilin ki Allah, Tfilfitu size hükümdar

olarak gönderdi, dedi. Bunun üzerine: Biz, hükümdarlığa daha layık olduğumuz halde, kendisine servet ve zenginlik yönünden geniş imkanlar verilmemişken o bize nasıl hükümdar olur? dediler.

“Allah sizin üzerinize onu seçti, ilimde ve bedende ona üstünlük

verdi. Allah mülkünü dilediğine verir. Allah her şeyi ihata eden ve

her şeyi bilendir” dedi.

Peygamberleri onlara: Onun hükümdarlığının alameti, Tabıt'ın size gelmesidir. Meleklerin taşıdığı o Tabıt'ın içinde Rabbinizden size bir ferahlık ve sekine, Musa ve Harun ailelerinin bıraktıklarından bir bakiyye (kalıntı) vardır. Onu melekler getirecektir. Eğer iman etmiş kimselerden iseniz, bunda sizin için kesin bir ibret, bir alamet vardır. “403

Kur'an'ın tabıt ve içindekilerle ilgili açıklamaları bu kadar

olmasına rağmen tefsirciler, tabut ve içindekilerle ilgili Yahudi

kaynaklarından esinlenerek404 birbirinden çok farklı açıklamalar

yapmışlardır. Bazı yorumcular Tabüt, sekine ve bakiyye kavramlarını zahiri olarak izaha çalışmışlar ki, bu defa da bu üç kavram tamamen Tevrat'taki hikayelere göre izah edilmişlerdir. Oysa bu anlayış söz konusu meseleyi bütün tarihsel ya da simgesel referanslardan uzak bir soyutlamaya götürmüştür.405 Bazı yorumcularda Yahudi geleneğinden tamamen uzaklaşarak, bu üç kavramı

o

°
فعالوت

66 • Ahid Sandığı

o dönemin toplumsal olaylarını dikkate alarak batını ve simgesel

manalarını ön plana çıkararak izaha çalışmışlardır.406

Etimolojik Olarak Tabut: Tabfü sandık demektir. Cenaze

taşımaya mahsus, ağaçtan mamul sandukaya da tabfü denir.407

Asım Efendi: “Ve malum olaki, Kur'an-ı Kerim'de zikrolunan Tabfit'tan murad, Tevrat kitabında vadolunan sandukadır ... ” der408

Şemseddin Sami de lügatında Tabfü'u, Musa'ya indirilen On Emir

levhalarını muhafaza eden sandık olarak tanımlamıştır. 409 Sandığın Yahudi ve İslam

geleneklerdeki adı etimolojik olarak farklıdır. Musa zamanında inşa edilmiş Yahudilerin Sandığı, kökü Arapça'da -'Gizli Yer', 'In' anlamında-var olan Aron terimiyle ifade edilir. Kur'an'da, belirtilen ayette bir kez belirtildiğinde, et-Tabfü (eklemlili) terimiyle ifade edilir ki, bu konuda bir çok etimolojik türev mümkündür. Yorumcularda baskın olan görüşe göre, burada değişik biçimlerde kanıtlanan, ama daha çok İsrail'in tam tersine ilahi

lütfün belli bir geri dönüşü düşüncesi ile ilişki içinde olabilecek

'geri dönüş' düşüncesini (pişmanlık ve barışmada buradan kaynaklanır) ifade eden 'Tebe'(harfleri: te-vav-be-) kökünden gelir.410

Tabfü terimi sözel açıdan Sandığı hatırlatsa da etimolojik

manaları tabfüla, ilahi lütfün bir geri dönüşü yaklaşımını da olanaklı kılar. İsraililerin Sandığına işaretten tabfü sözcüğünün seçilmesi Kur'an'ın bir başka icazi yönünü gösterir. Çünkü bu terim

Ahid Sandığını hatırlattığı gibi terimin değişik türevleri aynı zamanda İsrail'in Sandığının değişik niteliklerini bizlere hatırlatır.

Yapıcı unsurları aynı olan, sadece farklı düzende yerleştirilen ve

'saldırmak', 'yabancı topraklara akın yapmak' anlamına gelen

komşu bir kök olan tebe (harfleri te-be-vav) nin türevi düşünüldüğünde 'Tabut'un' İsrail'deki savaşçılık işleviyle özel ilişkisi kavranmış ve hatta vurgulanmış olacaktır ve böylelikle Sandığın savaşlardaki öncü rolüde hatırlanmış olacaktır.411

Aısi'ye göre tabfü, aslında dönüş manasında olan y y mas-

,
tarından alınma,

vezninde,

...:..1 y.lj

dur, vav, elife

,
dönerek ...:..1 y.'ü olmuştur. Sonundaki

\::

0...:..1 ,;.1. 'un ta'sı

gibi fazlalıklı. İçinden çıkan şeyler, tekrar tekrar kendisine döndüğünden, sahibi de içine koyduğu şeylere muhtaç olduğu zaman, ona gidip geldiği için, sandığa tabüt denmiştir.412 Razi de Keş şaf dan aynı yaklaşımı nakletmiştir: “Tabüt (te-ve-be) kelimesi,

‘geri dönüş’ anlamına gelen tevb’den türer, çünkü içine nesnelere

konan ve emanette saklanan bir kabı belirtir. Onun içinden alınan

oraya ‘yeniden konulur’ ve sahibi, oraya koyduğu şeye ihtiyaç duyduğunda o kaba ‘geri gelir’413 Ayet-i Kenne’de geçen Tabfü’un, israiloğulları’nın kendisiyle bereketlendiği Ahid Sandığını kastettiği konusunda hiç bir ihtilaf yoktur414 ancak bunun mahiyeti, kökeni, içindekiler hakkında ihtilaf edilmiştir.

Tefsirciler ayette geçen “Tabi’ .’it’un size gelmesi”ni izah ederlerken genelde onu Yahudi kaynaklarında geçen hadiseler çerçevesinde hikaye etmeye çalışmışlardır. İsrailoğulları Musa’ dan sonra doğru yoldan ayrılmışlar bundan dolayı başlarına bela ve musibetler gelmiştir. Bu belaların en büyüğü de en kutsal saydıkları, içinde Musa ve Harun’ dan kalma mukaddes eşyaların da bulunduğu Sandığın Amelikalıların eline geçmesidir. İsrailoğulları bu zilletten kurtulmak için peygamberleri Şemun (Samuel) dan bir kral isterler. Onların bu ısrarları üzerine Şemun Allah’a dua eder. Daha sonra bir değnek getirterek “size hükümdarlık edecek adanın boyu bu değnek uzunluğunda olacaktır” der. İsrailoğulları kendi boylarını bu değnekle mukayese ettiklerinde hiç birinin bu kadar

uzun olmadığını görürler. O sıralarda Tfil’ .’it adında bir saka mevcut olup, merkebiyle su taşımış. Bir gün merkebi yolunu şaşırır ve yol aramak için eşeğinden ayrılır. İsrailoğulları onu fark ederek yanlarına çağırırlar ve değnekle ölçtükleri zaman boyunun istenilen ölçüye uygun olduğunu görürler. Peygamber onlara: “Allah Tahit’u size hükümdar olarak gönderdi” dediğinde, kavmi kendisine: Sen bu saate kadar bu derecede yalancı değildin. O servet ve ilim sahibi değildir. Biz ise, devlet ve hükümdarlığı elinde bulunduran

bir boydan olduğumuz halde, niçin ona tabi olalım? derler. Peygamber onlara: “Allah, Tfil’ .’it’u size hükümdar olarak seçti. O, ilmi ve gövdesiyle sizden yüksek ve büyüktür.” diye cevap verir. İsrailoğulları

68 • Ahid Sandığı

iloğulları: “Sözün doğru ise, ikiniz de mucize göstererek onun hükümdar olduğunu isbat ediniz” derler. Peygamber onlara: “Onun hükümdarlığını isbat edecek delil, içinde Rabbinizin size ihsan ettiği Sekineti (kalplerinize sükunet veren kuvveti) ve Musa ile Harun’un ailelerinden kalan eşyaları bulunduran Tabfit’u getirmesidir dedi. TabUt ile içindeki eşyalar, sabahleyin Tfillit’un avlusunda bulunur. Bundan sonra İsrailoğulları, Şemun’un peygamberliğine inanarak devletin idaresini Tfillit’un eline teslim ederler.415

Ayetin başka bir yorumu ise şöyledir. Tabfit’tan kasıt Tevratın Sandığıdır. İsrailoğulları, Musa’nın ölümünden sonra isyan edince, Allah onlara gazap ederek o Sandığı semaya kaldırmıştı.

İsrailoğulları Tfilfit'un melik olduğuna dair ayet isteyince o Sandık

semadan meleklerin muhafazasıyla geldi İsrailoğulları bunu gözleriyle seyrediyorlardı. Ta ki melekler onu Tfilfit'un evine indirdiler. 416 Tablit terimini Yahudi kaynakları ekseninde izaha çalışmak terimin simgesel anlamını göz ardı etmek olduğu gibi, Kur'an'ın kendine has tarih okumasını da inkar etmek anlamına gelir.

Tefsircilerin bir kısmı da ayetin yorumunda onun zahiri manasını bir tarafa bırakarak terimlerin batını manalarını ön plana çıkarmışlardır. Tabfit'tan maksat kalp ve gönül, sekinetten maksat ise ondaki ilimdir. Çünkü kalbe hikmet evi, ilim Tabut'u denilir. Nitekim Allah tarafından gelen sekinet, yani huzur ve sükun yeri, sandıklar değil kalplerdir. O halde huzur ve sükun ile dolu kalbin gelmesinden maksat, isyan ve gururla zayi olmuş ve sizi

perişan etmiş olan kalbinizin yerine gelmesi ve hakikate iman

ederek huzur ve sükunete ermenizdir.417 Buradaki gerçek delil de

objektif olmaktan çok subjektiftir. Bu da daha sonra Tfillit'un hükümdarlığa geçmesiyle uğrayacağı değişikliğe işaret eder. Nitekim Samulle beraber Davut ve Süleyman dönemleri İsrailoğulları için bir zirve olmuştur. Tabfüla kastedilen gelecekteki bu manevi de genişime bir işarettir.418

Bir üçüncü yaklaşım ise Tabüt terimini hem zahiri hem de

batın! anlamıyla izaha çalışma şeklinde kendini gösterir. Kur'an,

Ahid Sandığı • 69

bu terimle hem önceden kendilerinden uzaklaşan Sandığın geri

gelmesine işaret ettiği gibi, hem de Tablit teriminin köküne yönelik anlamı olan "ilahi lütfun geri dönüşü" manasını da kendi içinde mümkün kılar. Çünkü daha sonra gelen İsrail toplumundaki yapısal değişim bu kökü ön plana çıkarmaktadır.419

2.2. Tabit'un Kökeni Ve Tabut'la İlgili Görüşler

Kur'an ve sahih hadis kaynaklarında Tablit'un kimin emriyle yapıldığı, nereden geldiği ve kime ait olduğu konusunda hiç bir açıklama yoktur. Fakat tefsir ve tarih kaynakları Tablit'un men şei hakkında birbirinden farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Kaynaklar Tablit'u Yahudi geleneğindeki Sina buluşmasıyla başlatmayıp ona daha eski bir köken vererek Hz. Adem'e kadar götürmüşlerdir.

Tabut'un nereden geldiği konusunda kaynaklarda üç farklı

görüş vardır:

1. Bir görüşe göre Adem cennetten yeryüzüne inerken beraberinde bazı şeyler de getirmiştir. Bunlardan biri de Tablit'tur.420

2. Diğer bir görüşe göre Sandık=Tabut Adem cennetten indikten sonra Allah tarafından ona gönderilmiştir. Bu sandık Adem soyundan gelen peygamberlerin resimlerini içeriyordu ve peygamberler arasındaki elçi sayısı kadar çekmecesine vardı; son

çekmece Hz. Muhammed'e aitti ve kırınzı yemen taşından yapılmıştı. Tabut, boyu üç, eni iki arşın (1 arşın=45cm) olup ve altın kaplamalı şimşir ağacındandı. Ölümüne kadar Adem'de, daha sonra Şit'te kaldı; onun ardından da sürekli miras yoluyla Adem

soyundan gelenlere aktarıldı; ta ki İbrahim'e ulaşıncaya kadar.

İlk peygamberlerden İbrahim'in ölümü üzerine emanet, çocuklarının büyüğü (ve peygamber soyundan, daha doğrusu resul, ilahi elçi) olan ismail'e geçti ve onun ölümü üzerine oğlu Kedar'a (Arap ça Haydar) geçti. İshak'ın soyundan gelenler, Tabut'un ancak bir

70 • Ahid Sandığı

peygambere miras kalabileceğini, Kedar'ın ise peygamber olmadığını söyleyerek tabut'u istediler. Başlangıçta buna razı olmayan Kedar, bir gün Sandığı açmak istedi, ama başaramadı. İlahi bir sesin kendisine şöyle dediğini işitti: "Bu bir peygamber mirasıdır ve ancak bir peygamber tarafından açılabilir. Onu, yeğenin İsrailoğlu Yakub'a ver." Bunun üzerine Kedar Tabut'u hemen verir; Yakub da karşılık olarak, en sonunda, saf Arap soyundan gelecek olan Muhammedi belirtinin müjdesini verdi. Tabut daha sonra Musa'ya ulaştı ve o da içine Tevrat'ı ve kendisine ait eşyaları yerleştirdi ve ölümüne kadar onda kaldı; ardından Samuel dönemine kadar İsrailoğulları peygamberlerinin mülkiyetine geçti. İçeriği de Kuran'da (Bakara: 248) bahsettiği duruma ulaşmıştır.421 Sandığın Adem'le beraber cennetten gönderilmesi olayına Bizans tarihinde de rastlanmaktadır. İslam geleneğinde olay Heraklius'un Sandığı olarak kaydedilir.

HERAKLIUS'UN SANDIĞI

Hiz. Ebu Bekirin elçileriyle Bizans İmparatoru Heraklius'un

arasında yaşanan bir olay Tabut'un kökeni hakkında tefsir kaynaklarında geçen Tabut Adem den kalma geleneğini destekleyen bir bakış açısı verir bizlere.

Hiz. Ebu Bekir'in, halifeliğinin ilk yılındaki irtidat olaylarını

bastırıp iç huzuru sağladıktan sonra İmparator Heraklius'a, dine

davet amacıyla Hişam b. As, Ubade b. Samit ve Nu'aym b. Abdullah'tan oluşan üç kişilik bir elçilik heyeti gönderdiği İslam kaynaklarında yer almaktadır.422 Verilen bilgilerden bu elçiliğin tarihi 12/633 olarak tesbit edilebilir.

Bazı mübalağa ve efsane unsurlarıyla karışmış olduğu anlaşılan rivayetlere göre, elçilik heyeti Heraklius tarafından kabul

edilir. Heraklius, elçilerden temel dini inançları, ibadet ve adetleri hakkında bilgi alır.423 İmparator Heraklius bir gece elçiler ile görüşmesinde yaldızlı ve çekmeceli büyük bir sandık getirir. İçindeki

çekmecelerde özenle saklanan ve her birinin üzerinde bir insan figürünün resmedilmiş ipek parçaları vardır. Bunları sırayla elçilere göstermeye başlar. Elçiler sırayla gösterilen resimleri tanımadıklarını söylerler. Heraklius daha sonra bunları Adem'in, Nuh'un, İbrahim'in, resimleri olduğunu söyler. Daha sonra imparator bir resim daha gösterir, elçiler bu resmi hemen tanırlar, çünkü gösterilen resim Hz. Muhammed'in ta kendisidir.424

Kaynaklardaki sıra biraz farklı olsa da Beyhaki'de orjinal

şekliyle olay şöyle anlatılır: “Hükümdar bize sordu: Onu tanıyor

musunuz? Biz, Evet, o Allah'ın elçisi Muhammed'dir, dedik ve ağlamaya başladık. O sırada, Allah sözlerimin şahididir, Hükümdar ayağa kalktı, sonra yeniden oturdu ve bize şöyle dedi: Allah adına yemin edin o mudur? Biz cevap verdik: Elbette, bizzat onu sen de

gördüğüne göre odur.

72 • Ahid Sandığı

O zaman, bir süre durdu, sonra şöyle dedi: Gerçekte bu, sıradaki son çekmeceydi, ama sizi sınamak için öne alarak onu açtım. 425

İmparator daha sonra her bir çekmeceyi açarak her peygamberin isimlerini zikrederek onları tanıtır. Böylece Musa, Harun, Lut, İshak, Yakup, İsmail, Yusuf, Davud, Süleyman ve İsa'nın isimleri de anılır.426

Daha sonra elçiler Sandığı nereden bulunduğunu sorarlar: “Bu

portreleri nereden buldun, çünkü şimdi biliyoruz ki bunlar peygamberlerin figürleridir ve bunların arasında peygamberimizin resmini de gördük, diye sorduk. Hükümdar bize bunu şöyle açıkladı: A.dem, kendi soyundan gelen peygamberleri göstermesini Allah'tan istemişti. Allah onun için peygamberlerin suretlerini cennet ipeğinden kumaş parçaları üzerine yarattı. Bu portreler, güne şin batışındaki Adem'in hazinesinde kalırlar. Zül'-Karneyn onları

alıp götürdü. Danyal Peygamberin dönemi geldiğinde O, bu portrelerin kopyalarını yaptı, bizdekiler de işte Danyel'in yaptığı resimlerdir. “427 Tabut'un Adem döneminden kaldığını iddia edenlerin iddialarına delil olabilecek bu olay en eski İslam kaynaklarında ve İslamın ilk dönemlerinde yerini alması manidardır.

3. Sandığın menşei hakkındaki diğer bir görüşe göre ise sandık Musa'nın annesine aittir. Ebu Cafer den rivayet edildiğine göre bu Tabüt'u Hz. Musa'nın annesine Allah indirmiştir. Annesi de Musa'ya bu Sandığın içine koyarak denize salıverdi. Vefatına yakın dönemde ise Musa, levhaları, zırhını, yanında mevcut nübüvete ait şeyleri içine koyarak Yüşa İbn Nun'a bıraktı. Daha sonra bu sandık Samuel dönemine kadar gelir.428

Kur'an da Tabüt'un önceden var olduğunu güçlendiren bir

dilbilimsel unsur daha vardır. Musa'nın annesine yönelik ilahi

sözlerde bu görülür: Allah Musa'nın annesine şöyle demiştir: "Musa'yı Tabüt'a koy";429 (fi et-tabüt) "bir" Tabüt'a koy denmemiştir, bilinen malum olan Tabut'a koy denilmiştir.430

Ahid Sandığı • 73

2.2.1 . Tabüt'un Boyutları

Yahudi geleneğinde sandık iki buçuk kübit uzunluğunda ve

bir buçuk kübit yüksekliğinde olarak anlatılmıştır. İslam kaynaklarının tamamında ise Sandığın boyu 3, eni 2 arşın* olarak verilmiştir.431

2.2.2. Tabüt'un Yapıldığı Madde

Yahudi kaynakları Sandığın tek bir maddeden yapıldığında

ittifak etmelerine rağmen, İslam kaynakları Tabut'un neden yapıldığı konusunda değişik görüşler açıklamışlardır.

1) Şimşir ağacından yapılmıştır432

2) Normal ağaçtan yapılmıştır.433

3) Demirden yapılmıştır.434

4) Servi ağacından yapılmıştır435

2.2.3. Tabüt'tan Dolayı Düşmanların Başına Gelen

Belalar

Tefsir ve tarih kaynaklarının bildirdiğine göre İsrailoğulları;

Musa'nın vefatından sonra bozulup isyan edince Allah onlara

Amelika'yı musallat etmişti. Amelikalılar İsrailoğulları'nı yenip Tabutlarını alıp götürmüşlerdir. 4:36 Amelikalılar memleketlerine varınca Tabılt'u nereye koydukları hususunda bir çok görüş vardır.

Bir görüşe göre Tabılt putlarının bulunduğu bir yere konulmuştur. Sabah olunca putlarının yüz üstü yıkılmış olduklarını görmüşlerdir. 437

Bir diğer görüşe göre Tabılt'u putlarının bulunduğu yerde

büyük putun altına koyarlar. Sabah olduğunda Tabılt'un putun

üzerinde olduğunu görürler. TabUt'u alıp putun ayaklarına çiviler-

ler. Sabah olduğunda putun el ve ayaklarının kesilmiş olduğunu

ve Tabılt'un altına atılmış olduğunu görürler.438 Bundan sonra

sandıktan kurtulmak için Tabılt'u alıp başka bir kavmin yqşadığı

kasabaya bırakırlar. Tabılt'un kasabaya gelmesiyle o kavmin boyunlarına bir takım ağırlar isabet eder.439

Kimine göre ise Tabılt, hela olarak kullanılan bir yere atılır.

Burada büyük abdest yapan herkes basur hastalığına yakalanır.440

Bununla beraber memleketlerinin beş şehri de mahvolur.441

2.2.4. Tabut Şimdi Nerede?

Tabılt'un şu an nerede olduğu hususunda fazla açıklama yapılmamıştır, ancak bazı müfessirler bu konu hakkında yorumlarda bulunarak, Sandığın şimdiki yerine dair bazı açıklamalar yapmaya çalışmışlardır.

İslam kaynakları Sandığın akıbetini Yahudi kaynaklarında

geçtiği gibi açıklamışlardır, yani Babil'ler Kudüs'ü ele geçirdikleri zaman, Tabılt'u ve Tevrat'ı da ele geçirmişlerdi. İslam kaynakları burada Yahudi kaynaklarından ayrılarak Tabılt'un nerede olduğu yorumunu da yapmışlardır. Süddi'den rivayete göre Tabılt, Taberiye Gölü'nde gömülüdür. Burada ahir zamana kadar kalacak Hz. İsa geldikten sonra onu oradan çıkaracaktır.442

2.3. Tabut'un İçindeki Nesnelere

2.3.1 . Sekine

Ayette geçen "Onun içinde Rabbinizden size bir sekine vardır"443 cümlesinde zikredilen "sekine" hakkında bir çok görüş zikredilmiştir. Yorumcular genelde "sekine"yi Yahudi geleneğindeki bilgileri göz önünde tutarak sekine kavramını bu gelenek ışığında zahiri manasına göre yorumlamaya çalışmışlardır. Bununla beraber öyle yorumlar yapılmıştır ki, bunların doğruluğuna hiçbir na-

kil delalet etmediği gibi, akılla da anılan doğru olarak kabul etmek

mümkün değildir. Yapılan yorumlar birbirine öyle zıt şeylerdir ki

aralarında telif etmenin imkanı bile yoktur. Tefsircilerin geneli bunları hurafeden kabul etmiştir.444

Aşağıda sekine hakkında kaynaklarda geçen yorumlar, bir

şeyler söylenmeksizin zikredilecektir.

1) Suret demektir.445

2) Kediye benzeyen bir hayvandır. İsrailoğulları'nın askerlerinin önünden giderdi. Onu gören düşman korkuya kapılır bozguna uğrardı. Mücahid'den yapılan rivayetten bu yaratığın kediye benzediği, kedi başına benzer başının olduğu, kedi kuyruğu gibi kuyruğu bulunduğu, iki kanatlı olduğu söylenmiştir. Diğer bir rivayette, ışık saçan iki gözünün bulunduğu, iki kanatlı olup kanatlarının zümrüt ve zebcedden yapılmış olduğu da zikredilmiştir. 446

3) Ölü kedi başına benzer bir şeydir.447

4) İnsan başına benzer bir şeydir.448

5) Altından mamül bir cennet taşıdır. İçinde peygamberlerin

kalpleri yıkanır. Bu taşı Hz. Musa'ya Allah vermişti, içine levhaları koyardı. 440

6) Konuşan bir ruhtur. 450

7) Konuşmayan bir ruhtur.451

8) Son derece sert ve şiddetli esen iki başı olan bir rüzgardır.

Bu rüzgar zaman zaman ses çıkarırmış. Eğer savaşta ses çıkarırsa zafere işaret olduğuna işaretmiş.452

9) Hz. Ali'den rivayete göre, insan yüzüne benzer yüzü olan bir

rüzgardır.(rih-i heffafe)453

10) Rahmettir.454

11) Vakardır.455

12) Levhaların mahfazasıdır.456

13) Bir ayeti marufedir.457

•

-

76 • Ahid Sandığı

14) Tfilüt'un galip geleceğini ifade eden bazı işaretlerdir.458

15) Ne olduğu bilinmeyen bir şeydir.459

16) Ses çıkaran yeşil bir cevherdir.460

17) Bazılarına göre ise sekine, Musa'ya ve Hz. Peygamber'e

verilen ayetlerdir⁴⁶¹

18) Geçmiş peygamberlere indirilmiş olan semavi kitaplardır.⁴⁶²

Müfessirlerin sekineyi genelde iki kanadı ile zeberced ve yakuttan yapılma kedi başlı melez bir canavar olarak tanımlamalarını bazı oryant'alistler bunun eski Arap din telakkilerinin etkisiyle yapıldığını ileri sürmüşlerdir.⁴⁶³ Bununla beraber bu yorumların Hz. Muhammed'in bazı hadislerinde sekineyi kedi sembolüyle izah etmesinde etkisi olduğunu söylemişlerdir. ⁴⁶⁴

2.3.2. Bakiyye

Ayette geçen "O tabı l t un içinde Musa ve Harun hanedanının

terekesi (bakiyye) vardır"⁴⁶⁵ ifadesindeki bakiyye kavramı hakkında yorumcular ihtilafa düşmüşler ve farklı görüşler zikretmişlerdir. Yorumlar genelde Tevrat' ta geçen çöl seyahati hikayelerindeki olaylar çerçevesinde yapılmıştır.

Bakiyye kelimesi, bir nesneden geri kalmış, artmış şey, hatıra manasına gelir.⁴⁶⁶ Tevrat kıssalarında geçtiği üzere Sandığın içine çöl boyunca değişik nesnelere konulmuştur⁴⁶⁷. İslam kaynakları da bu bilgileri referans alarak bakiyyeyi izaha çalışmışlardır.

Oysa Taberi'nin dediği gibi bu arta kalanların ne olduğunu beyan

eden herhangi bir kelime zikredilmediğine ve bu hususta kesin

ilim ifade eden herhangi bir haber bulunmadığına göre, bu görüşlerden herhangi birini tercih edip, diğerini zayıf göstermeye mahal yoktur.⁴⁶⁸

.

.

Ahid Sandığı • 77

Bakiyye İle İlgili Görüşler

1) Bakiyyeden kasıt On Emir'in yazılı olduğu levha kırıkları

ve Musa'nın atasıdır.⁴⁶⁹

2) Yalnız levha kırıklarıdır. Abdullah b. Abbas ve Ata b. Ebi

Rebah'dan nakledilen görüşe göre arta kalan şeylerden maksat,

Hz. Musa'ya gönderilen levha parçalarıdır⁴⁷⁰

3) Musa'nın asası, Harun'un asası, her ikisinin elbiseleri, Tevrat'tan iki levha ve kudret helvasıdır.471

4) İlim ve Tevrat'tır.472

5) Bir ölçek kudret helvası ve elvah kınklarıdır. 473

6) Sevri' den nakledilen başka bir görüşe göre, bakiyyeden

kasıt, Musa'nın asası ve takunyalarıdır.474

7) Dehhak'tan nakledilen bir görüşe göre bakiyyeden maksat, Allah yolunda cihaddır.475

8) Bakiyyeden maksat Musa'nın asası, Harun'un asası ve levha parçalarıdır.476

9) Altın taktır.477

10) Kudret helvası, Musa'nın takunyaları, Harun'un sarığı ve

asasıdır.478

1 1) Vehb b. Münebbih'ten nakledilen başka bir görüşe göre

bakiyyeden maksat, sadece Musa'nın asasıdır.479

2.4. Tabut Ayetinin Batını Yorumu

Tabüt, sekine ve bakiyye ile ilgili olan yorumlan izah eden

tefsirciler, genelde ayeti zahiri olarak açıklamaya çalışmışlardır.

Tefsirlere geçmiş bu ayrıntılar hakkında Kur'an-ı Kerim' de hiçbir

bilgi yoktur. Bununla beraber anlatılan ayrıntılar hakkında Hz.

Peygarnber'den menkfü sahih veya sakim bir haber de ulaşmamıştır. Bir çok müfessir bu ayrıntıları genelde İsrailiyyat'tan kabul etmiştir.480

78 • Ahid Sandığı

Bununla beraber bazı müfessirler bu üç kavrama maddi olarak değil de manevi anlamlar yükleyerek izaha çalışmışlardır. Zemahşeri'ye göre tabfit kavramı (übtü= tevbe ettim) sözcüğünden türemiştir. (Et-tevbu= geri dönme) manasına gelmektedir. 481 Pişmanlık ve barışma da buradan kaynaklanır. 482 Sandığın içine eşya koymak için ona dönülür. Eşya çıkartmak için yine ona dönü-

lür.483 Böylece tevbe ve tiibi lt kelimeleri, geri dönme manasında

Bu manadan hareket edersek, tiibüt kavramının, “değişim”

manasına gelen tevbe anlamına geldiğini söyleyebiliriz.

‘ilahi lütfün geri gelmesi’ manasında tevbe, bir insanın ve toplumun hayatında çok büyük bir değişimin meydana gelmesine sebep olmaktadır. Tiib1t’un İsrailoğulları’na gelmesi, buradaki tiib1tla Tanrı’nın Yahudilerin hatalarından dolayı onlardan esirgediği lütfünün tekrar onlara geri döneceğine bir işaret vardır. Siiul ve Davud döneminde başlayıp daha sonra devam eden reform hareketleri de bu kelimenin işaret ettiği manayla uyum içinde olmuştur.485

İmam Rağıp da Tabfit’a kalp ve gönül anlamı vermiştir. “Tab1t kalptir ve sekinetten maksat ondaki ilimdir. Çünkü kalbe: Hikmet Evi, İlim Tabfit’u denilir” nitekim Allah tarafından gelen sekinet, yani huzur ve sükun yeri, sandıklar değil, fakat kalplerdir. O halde huzur ve sükun ile dolu kalbin gelmesinden maksat, Tfifit’un hükümdarlığa geçmesiyle İsrailoğulları’nın gelecekte kalplerini değiştireceklerini ve toplumun uğrayacağı değişikliği

anlatmaktadır. 486

Tiibfit’un taşıdığı iki şeyden birincisi olan sekine hakkında

bir birinden farklı yorumları daha önce zikretmiştik. Genelde buradaki sekineyi maddi ve dışardan insana gelen, insanı etkileyen bir şey olarak açıklamışlardır. Fakat bir çok müfessir bütün bunların akla mantığa aykırı şeyler olduğunu söylemiş ve hiç birini sahih olarak kabul etmemişlerdir.487

Dil bakımından sekine, hareketin karşıtı olan sükun kelimesinden yapılmış bir sıfattır.488 “Sükfinet, yardım, merhamet, hu-

Ahid Sandığı + 79

zur, rahatlık, serinkanlılık, güven duygusu” anlamlarına gelir. Bu

kökten türeyen “teskin” de: “Hareketsiz bırakmak, ızdırabını, çalkantısını, huzursuzluğunu gidermek” demektir.489 Aynı zamanda tanınan ve kendisiyle huzur ve rahatlık hissedilen herhangi bir işarete, bir alamete de “sekine” denir.490 Seken’de, “oturulacak,

gönlü yatıştırıp huzura kavuşturan” şeydir. Sekine kavramının

bir diğer türevi de sükna dır. Sükna, “bir evde ücretsiz oturmaktır.” 491

Her şeyden önce bu tabirin Kur’an’daki kullanımını gözden

geçirmek gerekmektedir. Kur’an’ da sekine kavramı muhtelif ayetlerde yer almakta ve çoğunlukla kalp ile alakalı bir kavram olduğu görülmektedir.

a) Hicretin 8. Senesindeki Huneyn Harbi sırasında, müslümanlar sayı olarak daha üstün olmalarına

rağmen, başlangıçta mağlup oldukları zaman: “Allah, peygamberi üzerine ve gerçek inananlar üzerine sekinesini ve sizin asla görmediğiniz ordular indirdi ve kafir olanları cezalandırdı.”492

b) “Eğer siz O’na (Resulullah) yardım etmezseniz, ona Allah

yardım etmiştir: Hani kafirler onu, iki kişiden biri olarak (Ebu Bekir ile birlikte Mekke’den) çıkarmışlardı; hani onlar mağaradaydı; O, arkadaşına, üzülme çünkü Allah bizimle beraberdir, diyordu.

Bunun üzerine Allah sekinesini onun üzerine indirdi. Ve sizin görmediğiniz ordularla onu takviye etti”.493

c) “İmanlarını bir kat daha artırsınlar diye müminlerin kalplerine sekineyi indiren odur.”494

d) “Sana ağaç altında biat ettikleri zaman Allah müminlerden razı oldu; kalplerinde olanı biliyordu ve onlar üzerine sekineyi indirdi ve yakın bir zafer ile onları mükafatlandırdı.”495

e) “O zaman inkar edenler, kalplerine taassubu, cahiliyye taassubunu yerleştirmişlerdi. Allah da elçisine ve mü’minler üzerine sekinesini indirdi ve onların takva sözünü tutmalarını sağladı.496

80 • Ahid Sandığı

f) Senin duan, onlara huzur verir. 497 Burada peygamberin duasının, inananlara seken olduğu, yani onların gönlüne huzur ve rahatlık verdiği anlamında kullanılmıştır Bütün bu ayetlerde geçen sekine kelimesini müfessirler çoğunlukla rahmet, manevi güç, sükunet, kararlılık, sebat yardım gibi insanı tam anlamıyla rahatlatan manevi,498 Allah’tan gelen objektif bir realite ve karakterlerin tavsifi olarak açıklamışlardır.499

g) “Onlar ki inandılar ve Allah’ı anmakla gönülleri yatıştı.”500

Ayeti de Allah’ı anmanın gönlü yatıştırdığını, içsel acılara, sancılara şifa olduğunu, sükuna kavuştuğunu, yatıştırdığını ifade eder.501 Rağıb’a göre sekine ile itmi’nfu. arasında özdeşlik vardır.502 Burada da sekinenin tamamen kalbi bir olay olduğu, dışardan gelen somut bir varlığın, görüntünün değil de, insana Allah tarafından ilga edilmiş bir insanın iç hali olduğu anlamı ortaya çıkıyor.

h) Allah size, evlerinizi oturma (sekene) yeri yaptı.503 Burada seken konut olarak ifade edilmiştir.

i) Onlardan sonra sizi mutlaka o yerde yerleştireceğiz. 504 Burada sekine bir yerde devlet kurma, anlamında kullanılmıştır. Bu iki ayette sekinenin değişik versiyonlar’ı sosyolojik ve siyasi anlamda kullanılmıştır. Buna göre sekinenin sosyolojik ve siyasi manası, bir yere yerleşip devlet kurmaktır. 505

Kur’an-ı Kerim’de geçen sekine kavramlarının bütün versiyonlarını dikkate aldığımızda o, Israiloğulları’ndaki şehina kavramıyla hiç bir ortak özelliği olmayan Kur’an terminolojisine has bir kelime olduğu ortaya çıkmaktadır. Sekinenin tabfüla ilişkisine baktığımız zaman şöyle bir sonuca varabiliriz. Tabut’u tevbe, Allah’la barışma olarak aldığımız zaman, sekl’neyi de bu barışmanın

hemen akabinde oluşacak kalbin huzuru, meydana gelen güven, bu durumun akabinde de oluşacak yeni bir siyasi toplumun ve

devletin adı olarak kabul edilebilir.506 Tevrat ve Kur'an da o döneme ait kıssaları takip ettiğimiz zaman Tfilı. 1t'un gelmesini müteakip bu anlattıklarımızın birer birer gerçekleştiğini görürüz.

Ahid Sandığı • 8 1

Sekine konusuna hadislerde de değinilmiştir. Hadislerde Sekine kavramı Kur'an'daki anlamından biraz farklılık arz eder. Şöyleki sekine hem Kur'an'da geçen iç huzur anlamında kullanıldığı gibi, aynı zamanda gözle göiilebilen objektif bir varlık olarakta anlam verilmiştir. Buhari'nin naklettiği iki rivayet, sekinenin hadis

literatüründeki yerini tesbit açısından önemlidir: Sahabi El-Bera

ibn Azib'in naklettiğine göre sahabeden bir adam el-Keyf süresini

okuyordu yanında iki düğümle bağlanmış atı vardır. Birden hayvan hareket etmeye başlar. Kur'an okuyan zatı bir bulutun kuşattığı ve ona gittikçe yaklaştığı göiülür. Sabah olunca adam Peygamber'in huzuruna vanp başından geçeni anlatmıştır. Peygamber o zaman şöyle demiştir: Bu Kur'an sebebiyle inen seklne'dir.507

Buhari'de yer alan başka bir hadis' dede sekine yine aynı şekilde kavranabilir bir şey olduğu anlatılmıştır. Rivayetlere göre sahabeden Useyd gece vakti el-Bakara suresini okuyordu. Atıda yanında bağlanmıştı. Kur'an'ı okuyorken birden at deprenmeye

başladı. Useyd sustu. O susunca at da sakinleşti. Useyd tekrar

okumağa başladı. At yine şahlandı. Useyd sustu, at da sakinleşti.

Bundan sonra Useyd bir daha okumağa başladı, at yine hırçınlaştı. Useyd de artık vazgeçti. Useyd'in oğlu Yahya ise ata yakın bir yerde yatmakta idi. Atın çocuğa bir zaran dokunmasından endişe ederek, çocuğu geriye çekti. Bu sırada başını kaldınp göğe baktı ğında beyaz bulut gölgesine benzer bir sis içinde, kandiller gibi

birtakım şeylerin parlamakta olduklarını gördü fakat daha sonra

onu göremez oldu.

Sabah olduğunda Useyd, Peygamber'e bunu söyledi. Peygamber ona: "Bilirmisin onlar nedir?" buyurdu. "Onlar meleklerdi, senin Kur'an okuyuş sesine yaklaşmışlardı. Eğer okumaya devam etseydin, sabaha kadar seni dinlerlerdi. İnsanlar da onlara bakarlardı. Onlar insanların gözünden gizlenemezlerdi"508 buyurdu.

Bu hadisler de her ne kadar sekineyle doğa üstü nurani varlıklara (meleklerle) işaret edilmiş olsa da, bu Tevrat'ta geçen Tan-

nsal varlığın mevcudiyetini, şanını ifade eden şekina'yla aynı şeyi

ifade eden bir kavram değildir. Çünkü Tevrat'taki şekinayla Tann'ın dünyadaki mevcudiyeti kastedilmiş ve Tann'ın ulaşılabilirliği⁵⁰⁹ anlatılmaya çalışılmıştır. Hadislerde ise Allah'ın zatından ziyade, O'nun nurdan yarattığı melekler kastedilmiştir.

Diğer taraftan “O Tabfü‘un içinde Musa ve Harun hanedanına ait bakiyyeler vardır” ifadesi hakkında bir hayli farklı görüş olduğunu daha önce zikretmiştik Tabut'u maddi olarak aldığımız zaman, içindekiler Musa ve Harun'a ait eşyalar olarak yorumlanabilir. Fakat Peygamberimizin, “Peygamberler ne bir altın, ne bir gümüş miras bırakmamış, ancak ilim miras bırakmışlardır”⁵¹⁰ hadisini ayet bazında dikkate aldığımızda bırakılan bakiyyenin ilme, din ve şeriata ait manevi bir miras olduğu anlaşılabilir. ⁵¹¹

Bakiyyeyi esaretten kurtulmak olarak görenler de olmuştur. ⁵¹² Şöyle ki Musa ve Harun'un Israiloğulları'na bıraktıkları en değerli şey onların özgürlüğü idi. İşte şimdi de Tfilfü‘un hükümdarlığının delili kaybettiğiniz bu özgürlüğün tekrar onunla size gelmesi olacak Zaten Tfilut'la beraber Filistileri yenmeleri Davut ve Süleyman'la beraber de Yahudi inancının sosyal ve kültürel olarak zirvede olması Kur'an'ın bu tabirine uygun düşmektedir.

2.4. 1. Kur'andaki Tabut Terimlerinin Ortak Rollerini

Tilbılt kelimesinin kendi içinde daha genel bir değeri vardır

onu sadece Ahid Sandığı'yla sınırlandırmamız doğru değildir. Bu

terim bizzat Kur'an'ın bir başka Ayetinde Musa'nın içine konularak Nil'e bırakılması olayındaki zift kaplı papirus Sandığını belirtmek üzere kullanılmıştır. Ayrıca burada kullanılan sözcük İbranice metinlerle de çakışmaktadır. Olay Kur'an-ı Kerim' de şu şekilde anlatılır. “Zaten sana bir keresinde de ihsanda bulunmuştuk Ve Annene şöyle vahyetmiştik: “Musa'yı bir sandığa koydu suya bırak Su onu kıyıya atar. Bana da ona da düşman olan biri onu alır.

Ahid Sandığı • 83

Ya Musa, seni gözümün önünde büyüyesin diye sevgili kıldım. Hani kızkardeşin Firavun'un sarayına giderek, ona bakacak birini bulayım mı size? demişti. Böylece seni tekrar annene verdik ki gözü aydın olsun tasalanmasın”⁵¹³ Bu Ayette de kullanılan Ta-

but'un rolü de bir geri dönüşü sağlamaktır. Bu geri dönüş gelecekteki peygamberin kutsal eğitimini göreceği Firavun avlusunda gerçekleşir ve olayların ayrıntıları gösterir ki tüm bunlarda, dolaylı bir yolla, Firavun'un nezdinde İsrail elitinin bir tür ‘hidayete eriş’ ve aynı zaman da Firavun'un Allah'la ‘barışma’ denemesi de vardır. Musa'nın Firavun'la olan uzun tartışması öncelikle bir ilahi barış denemesidir.

Musa'nın hayatında yer alan birinci Tabfü‘u dikkate aldığımız zaman, bu terim her ne kadar sözel

açından bir Sandığı kast etse de, köküne yönelik anlamı (ilahi lütfun geri dönüşü) daha sonra oluşacak olan olayları da sembolik bir dille ifade etmiştir. Buradaki Tabfü‘un rolünde, yatay zaman bağlamında bir ‘geri dönüşü’; Musa’yla İsrail toplumunun bir tür hidayete erişini, Firavun’un Allah’la barışma denemesi vardır.

Musa’nın hayatındaki birinci Tabfü nasıl ki ilahi kelamın ilk

tezahürünü içinde taşıyarak Firavunla bir barış denemesine aracı

oldu ve ilahi lütuf onunla geri geldiyse Tfilılt’un dönemindeki Tabfü‘un gelişyle, bu ilahi kelamın en mükemmel eseri olan On Emir tabletleri de dahil, ilahi lütfun, barışmanın, huzurun İsrail toplumuna tekrar dönüşünün hem zahiri aracı hem de ilerdeki dönüşümün batmi bir işareti olmuştur. Jil4

SONUÇ

Kutsalın fizik varlığının ortadan kalkması meftunları arasında birbiriyle bağlantılı iki reaksiyonun doğmasına yol açar. Birincisinin kutsala atfedilen inanış ve hikayelerin, meftun havsalasında yer yer güçlenerek varlıklarını korumasıdır ki Kudüs buna bir örnektir. İkinci reaksiyon ise kutsalın aslında olmadığı veya yok olmadığı, göğe veya gayb alemine çekildiği ve bir altın devirde geri dönmek üzere gizlendiği inanışının yayılmasıdır. Hangilerinin hakikat, hangilerinin insan kurgusu olduğu yönünde spekülasyona girmeksizin Hz. İsa’nın göğe çekilişi, Şiiilerdeki kayıp imam inanışı, kayıp şehir Atlantis’in ahir zamanda yeryüzüne çıkacağı inanışı, Beni İsrail’in on kayıp kavminin Mesih geldiğinde ortaya

çıkacağı inanışı ve daha nice “gitmedi-gelecek” dogmalarını bu sınıfa koyabiliriz. Ahd-i Atik Sandukası’nın hikayesi bu inanışlar arasında tarihi seyri en iyi takip edilebilenlerden biridir.

Kutsal değerlerin toplum hayatında taşıdıkları değişik manaları dikkate aldığımızda, bütün bu manaları kendinde toplayan ender nesnelere biri de Ahid Sandığı’dır. O, Sina dağında yapılması emredildiğinde ahşap bir nesneden başka bir özelliği yoktu. Fakat zamanla Sandık efsaneleşmiş, Yahudi inancının merkezi bir ögesi haline gelmiştir. Sandığın bu kadar kutsal bir nesne haline gelmesinde değişik olaylar etkili olmuştur. Bunların en başında,

tanrıyla ahitleşen İsrailoğulları’nın şahitliğini yapan, Tann’nın eliyle yazılmış olan On Emir levhalarını taşıması olmuştur. Bunun ya-

86 • Ahid Sandığı

nında, sandık Tann’nın mevcudiyeti anlamında şekinenin (tanrısal

ışık) ikamet ettiği yer olması nedeniyle kutsallığı artmıştır. Sandık

hastalara şifa, savaş meydanlarında düşmanların kalbine korku salması, İsrailoğulları’na cesaret vermesi, muhafaza edildiği mabetleri merkezi bir konuma getirmesi ve siyasi otoriteyi meşrulaştırması, Yahve’nin peygamberleriyle konuştuğu bir irtibat yeri gibi vasıflan zamanla kazanarak, İsrailoğulları’nın Kabe’si olmayı başarmıştır. Sandığın kayıp olması da önceki durumu kadar ses

getirebilmiştir. Sandığın kaybıyla ibadetlerde özgürleşme olmuş,

diğer kültürlerin etkisiyle beraber Tanrı'nın varlığı sandıktan kurtanmış her yerde var olan evrensel bir Tanrı anlayışının gelişmesine de neden olmuştur. Zamanla Sandık Mesih'in gelişiyile irtibatlandırılmış, Mesih'in gelişiyile ortaya çıkacak objelerden biri haline gelmiştir. Sandık günümüzde ise uluslararası bir meşruiyet arayışı içerisinde olan İsrail devleti için, İsrail toprağının kendi atalarından kaldığını isbat etmek için çıkarmaya çalıştığı tarihi bir kanıt olmaya başlamıştır. İki bölüm olarak sunmaya çalıştığımız bu çalışmada bazı sonuçlara vanlmıştır.

Semavi kitaplar açısından bakıldığında, mitolojik ve beşeri

unsurların sirayet etmiş olması bakımından, Tevrat özel bir konuma sahiptir. Gerek tarihi nakil, gerekse muhtevanın saf ilahi olmayıp heterojen bir yapı arz etmesi itibariyle, Tevrat pek çok tenkide tabi tutulmuş; kendilerinin pür ilahi oluş iddialarına karşın, derin yaralar almışlardır. Tevrat'ın Babil sürgünü sonrasında, hahamların aklında kalanlar esas alınarak, yöresel kültür ve zihniyetin de derin tesiri altında derlendiği bizzat Tevratın kendi ifadeleride bunu teyit eder : "O unutulmuştu, fakat Ezra onu tekrar eski haline koydu." Bununla beraber Tevratta özellikle Mezopotamya kökenli mitolojik unsurlarında yer aldığını gösteren bir çok hikayelerde yerini almıştır. (Tekvin: 1-3).

Bütün bu açıklamalara rağmen Hz. Muhammed'in Hz. Ömer'e

Tevrat ve İncil'i kast ederek onları ne doğruya nede yalanla çünkü

onların tahrif edilen yönü olduğu gibi bizlere kadar bozulma dan

Ahid Sandığı • 87

gelen doğru kısımlarının da bulunabileceğini ifade etmesi Tevrat'ta geçen özellikle tevhid inancına ters düşmeyen bir konu hakkında hemen reddedici bir tavıra girmememize işaret anlamıda ta şımaktadır.

Araştırmamızın konusu olan Ahid Sandığında doğru ve tarafsız bir sonuca varmak için hem bilimsel verileri hem de İslamın Tevrat'a bakışını dikkate almak zorundayız.

Bizler bu çalışmanın sonucunda şu sonuca vardık ki Tevrat'ta anlatılan Sandık zamanla hurafelere bürünse de tarih sahnesinde böyle bir nesne tahakkuk etmiştir.

Sandığın Tevrat'ta geçen yapılma emri, sandığı yapan ustalar, yapıldığı madde, muhafaza edildiği yerler, sandığın taşınması, sandığın akıbeti meseleleri Tevrat'ın anlattığı şekliyle doğru olabilir. Bununla beraber sandığı bulmaya yönelik çalışmalarında bir gerçeklik payı olduğu kanaatindeyiz. Çünkü Herhangi bir Kutsal Kitabın anlattığı bir hikaye bir çok maceraperest insanı etkileyeceği gibi, Tevrat'ta geçen bir hadisenin de insanları etkileyip sandığın izinin sürülmesi kadar doğal bir şey olamaz. Bugün İsrail devletinin sandığı bulmaya yönelik çalışmasında teolojik boyutu olduğu gibi siyasi amacıda vardır. Çünkü Sandığın ve içinde varolduğuna inanıldığı On Emir'in yazılı olduğu levhaların bulunması Yahudiler için dinlerinin dejenere olmadığını kanıtı olacağı gibi Sandığın

bulunuşu o toprakların Kendilerine atalanndan kaldığının da bir somut delili olacaktır.

Bütün dinlerde bir yerin veya bir nesnenin kutsallık kazanması için belirli şartlar aranmıştır. Bunlar o nesnenin Tann'ın emriyle yapılmış olması, Tann'ın herhangi bir yerde görünmesi, bir yeriin Tann'ya tahsis edilmiş olması ya da bir şeyin insanlar tarafından kutsal kabıl edilmesi gibi şartlardır. Sandık bu bahsettiğimiz vasıfları hepsini taşıdığından olsa gerek, Yahudi milleti

için değerli bir nesne haline gelmiştir. Fakat sandığın kutsallığından dolayı Tevrat'ta anlatılan bazı hadiseleri kabul etmemiz biraz imkansız görülmektedir. Özellikle Tann'ın sandığın içinde mes-

88 • Ahid Sandığı

kun olduğu inancı, sandığa izinsiz ve yetkisiz insanların dokunmasıyla ölmeleri, bizlere ortadoğu dinlerindeki mitolojik hikayeleri anımsattığından bunları pek inandırıcı bulmuyoruz.

Ayrıca Sandığın savaş meydanlarına götürülmesi hadisesi de

mitolojik unsur taşımakla beraber (tanrının sandıkla beraber yanlarında bulunması inancı) şutla bir realiteki her toplum savaş gibi cesaret isteyen bir olayda kendilerine moral kaynağı olması için yanlarında daima tanrıları temsilen bir nesne götürmüşlerdir.

Bunun bir örneğinin de Mekke müşriklerinde görüyoruz. Onlar bir

savaşa çıkarırken yanlarında taptıkları putların en büyükleri

olan putları götürmüşlerdir. Bununla bir moral gücü bulmuşlardır.

Sandığın Tevrat'taki anlatılan fonksiyonlarına gelince, burada da mitolojik unsurlarla beraber, dinler tarihi açısından doğal şeylerle karşılaşılıyor. Sandığın İsrail kavminin önünde yürütülmesinin inanan insan için anlamlı bir manası vardır. Çünkü Sandık Yehova'yla özdeşleştiği için onun önde götürülmesi hem bir saygının hemde dış dünyanın kötülüklerine karşın bir sığınma merkezi olarak bakılmıştır. Fakat bununla beraber sandığın, İsrailoğulları'na bilmedikleri yollarda bilinçli bir obje gibi onlara yollarda rehberlik yapması, dönemin diğer yabancı kültürlerinin izlerini taşıdığından bu anlatılanları biraz abartı olarak buluyoruz.

Siyasi amaçlar için sandığın kullanılmış olması tamamen

sandığın hem tarihi hemde manevi misyonundan kaynaklanmıştır. Çünkü bir toplum veya oluşum meşrulaşma aşamasında kendisini toplumun ortak değerleri ve tarihi geçmişine atıflarda bulunarak bunu başarmaya çalışmıştır. Sandıkta, topluma Mısır'dan çıkmış atalarını anımsattığı gibi hemde Yehova'nın Sina'da İsrail kavmiyle yaptığı ahdin fiziki şahitliğini hatırlatıyordu. Bu tarihi ve

teolojik kodlar sandığın hem siyasi amaçlar için kullanılmasına

iyi bir fırsat verdiği gibi hemde sosyolojik olarak toplumu bir arada tutan ortak bir bayrak olmuştur.

Sandığın ibadet hayatı üzerindeki etkilerine gelince; ibadetlerdeki bu gelişime hem süreç açısından

yaklaşmak lazım, hemde

Ahid Sandığı • 89

sandığa biçilen bu kadar misyonda aramak gerekir. İbadetlerdeki

bütün değişimleri Sandığa indirgemek biraz mübalağa olur. Ancak

şurası kesinki Sandık belirli bir etken olmuştur. İsrailoğulları Mısır' dan çıkıp çöldeki seyahatleri esnasında ibadet yapabilmeleri için Sina Dağı dönüşünde evsafi Rab tarafından bildirilen ve "Toplanma Çadırı" denen seyyar çadır inşa etmişlerdir. Çöl hayatında İsrailoğulları'nın bütün dini faaliyetleri Musa tarafından buradan yönlendirmiştir. Buranın hem Musa zamanında hemde daha sonra çok önemsenmesinin en büyük nedenlerinden biride Ahid Sandığının burada saklanmış olmasıdır. Aynı şekilde Sandığın Süleyman Mabedi'nde saklanmış olmasıda ibadetlerin burada toparlanmasında etkili olmuştur. Sandığın bu fonksiyonlarını kavramak açısından kendi dinimizden bir örnekle karşılaştırdığımız zaman daha iyi anlaşılacağı kanaatindeyiz. Mesela Hz. Muhammed'in ilk

Cuma namazını kıldığı Kuba Mescidi daha sonra Müslümanlar açısından diğer mescidlere nazaran daha ehemmiyetli bir konum kazanmıştır. Sandıkta Yahudiler nazarında taşıdığı kutsallık değeriyle bulunduğu yerlere merkezileştirme vasıflarını kazandırmıştır.

Sandığın kaybıyla yaşanan değişiklikler ise tamamen Y ehova'nın sandıkla beraber yaşadığı inancından kaynaklanmıştır.

Sandığın bugün var olup olmadığı meselesine gelince bize göre sandık Mabedin yıkılması esnasında kayıplara karışmış ondan sonra hakkında yapılan spekülasyonlar ise tamamen içine girmiş

oldukları toplumsal psikolojinin bir yansımasıdır. Çünkü bir toplum için kutsal sayılan bir obje ortadan kaybolunca insanlar onun genelde yok olmadığına veya ölmediğine, göğe veya gayb alemine çekildiği ve bir altın devirde geri dönmek üzere gizlendiği inancı gibi eskatolojik beklentiler arasında aramaya başlar. Sandıkta kaybolduktan sonra zamanla aynı beklentiler arasında yerini almıştır.

İslam'ın Sandığa bakışına gelince ilk İslam kaynakları Kur'an

ela anlatılan bir mesele hakkında eğer bir bilgileri yoksa hadislerle

başvurmuşlardır, eğer hadislerde de bir izah yoksa genelde diğer

kaynaklara başvurmuşlardır. Ahid sandığına atıfla geçen Tabılt

90 • Ahid Sandığı

kavram hakkında hadislerde de bir destek bulamayan müfessirler bu olayın anlatıldığı Yahudi geleneğine başvurmuşlardır.

Müfessirler Tabut terimini Tevrat'taki Ahid Sandığı olarak

algılamışlar çoğunlukla Yahudi geleneğindeki bilgilerle izaha çalışmışlardır. Fakat Kur'an (Bakara, 248 hariç) ve hadislerin Sandık tan hiç bahsetmemesi bu meselenin sanki dini bir ehemmiyeti olmadığı izlenimini vermektedir. Bununla beraber Kur'an Bakara 248 de Tabılt terimiyle Tevrat'taki Sandık fenomenine işaret ettiği gibi, burada asıl vurgulamak istediği Sandıkla beraber terimin kökenine yönelik teolojik ve sosyolojik manalardır. Bu manalarda Tfilüt la beraber ilahi lütfün geri döneceğine, Israioğolları'nın tekrar maneviyata yöneleceğine bunların sonucu olarakta özgürlüklerine kavuşmalarıdır. Bu anlatılanlarda zaten kısa bir zaman sonra Tfilıt'la beraber gerçekleşmiş Davut ve Süleyman peygamberlerle devam etmiştir.

Kısaca Kur'an, Yahudilerin kendi dini inançlarında kutsal

bir nesne olan fakat, müslümanlar açısından itikadi bir değeri olmayan bir mesele hakkında fazla detaya girmeden, kullandığı terimle hem o nesneden insanları haberdar ettiği gibi dahada önemlisi kullandığı terimin köküne yönelik anlanlarıyla gelececek hadiseleri icazi uslubuyla tastir etmiştir. Fakat müfessirler bu terimi çoğunlukla Israiliyyat türü bilgilerden faydalanarak açıklamaya çalışmışlardır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

ADAM, Baki, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat ve Yahudi

Hayatındaki Yeri, Pınar Yay. İst. 2001

ALAN, Suzan, Yahudilikte Kavram ve Değerler, Gözlem

Yay. İst. 1996

ARMSTRONG, Karen; Tanım Tarihi, Çev. Oktay Özel,

Ayraç Yay. Ankara, 1998

ATEŞ, Süleyman, Kur'an Ansiklopedisi, Kur'an Bilimleri

Araştırma Vakfı, İst. I-XXVII

ATTİAS.J.C-Benbassa, E, Paylaşılmasın Kutsal Topraklar ve İsrail, Çev. Nihal Önal, İletişim Yay. İst. 2002

AYDEMİR, Abdullah, Tefsirde İsrailiyyat, Beyan Yay. İst.

1985

BAIGENT, Michael, R.Leigh. H. Lincoln, Kutsal Kan Kutsal Kase, Çev. Mehmet Toptaş, Emre Yay.

İstanbul, 1996

BAYRAKLI◆ Bayraktar, Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an

Tefsiri, Bayraklı Yay. İst.2001 1-III

BEHARİ R.Nisim, İbranilerin Öyküsü, Zvi Geyik Yay. İst.

2001

Asım Efendi, Kamus Tercümesi, Cemal Efendi Matbaası,

İst.H. 1304-1305

92 • Ahid Sandığı

BEYHAKİ, Hüseyin b.Ali, Delailün-Nübüvve ve Marifetün

Ahvali sahibiş-şeria, Darül-Kütübül- İlmiiye, Beyrut 1985 1-VII

BROWN, David A, A Guide to Religions, London, 1975

BURSEVİ, İsmail Hakkı, Ruhü'l Beyan Tefsiri, Damla Yay.

İst. 1995, 1-X

CERRAHOGLU, İsmail,-Talat Koçyiğit, K.Kerim Meal ve

Tefsiri, Emel Mat. Ankara. 1985

el-CEVZİ, el-Vefa bi Ahbari Mustafa, Beyrut 1966, I-11

CHALLEYA, Felcien, Dinler Tarihi, Çev. Samih Tiryakioğlu, Varlık Yay.İst. 1963

ÇELEBİ, Ahmet, Mukayeseli Dinler Açısından Yahudilik,

Çev. Ö.F.Harman, A.M. Büyükçınar, Kalem Yay. İst. 1978

de VAUX, Roland, Ancient Israel:Its Life end Institutions,

London 1961

Yahudilikte Aile, Çev. Ahmet Güç, Arasta Yay. Bursa, 2003

DEMİRCİ, Kürşat, Yahudilik ve Dini Çoğulculuk, Ayıışığı

Kitapları İst. 2000

- DOGRUL, Ömer Rıza, Tamm Buyruğu, Kur'an-ı Kerim Tercüme ve Tefsiri, Ahmet Halit Kitapevi, İst. 1947, I-II DURANT, Will, Yahudi Tarihi ve Siyonist Liderlerin Protokolleri, Trc. Sami Sabit Karaman, İnkılap Kitabevi, İst.1992
- Ebu Leys es-Semarkandi, Tefsiri'l-Kur'an, Sad. M.Karadeniz, Sezgin Neş. İst. 1993, 1-VI
- EL ALüsi, Şihabüddin Mahmud el Bağdadi, Ruhul -Meani ti Tefsiri-1 Kur'ani'l Azim ve's-Sebil-Mesani, Beyrut, 1-XV
- ELIADE, Mircea, Dinin Anlam ve Fonksiyonu, Çev. M. Aydın, Din Bilimleri Yay. Konya, 1995
- Dinsel inançlar ve Düşünceler Tarihi, Çev. A.Berktaş, Kabalcı Yay. İst.2003
- Kutsal ve Dindışı, Çev. M.A.Kılıçbay, Gece Yay. Ankara. 1991
- Ahid Sandığı • 93
- EROL, Halit, Kudüsün Kutsallığı, Özyurt Mat. İst. 2002
- ESED, Muhammed, Kur'an Mesajı, Çev. Ahmet Ertürk, işaret Yay. İst. 1999, I-11
- F ARSİ, Moşe, Tora ve Attara, Gözlem Yay. İst. 2002
- FOHRER, Georg, History of Isrealite Religion, Translated
by David E.Green, London, 1975
- GÖNÜLTAŞ, Nuh, Dul Kadının Çocuğu, Zaman Kitapları,
İstanbul, 2002
- GÜÇ, Ahmet, Dinlerde Mabet ve İbadet, Esra Fakülte Kitapevi, Bursa. 1999
- GÜNALTAY, Şemseddin, Yakın Şark 3, Suriye ve Filistin,
TIKB Ankara. 1992
- İBNÜ'L-Esir, İslam Tarihi, Trc. Ahmet Ağırakça, Bahar
Yay. İst. 1985, I
- İBN, Kesir, Ebu'l Fida İsmail, Büyük İslam Tarihi, Trc.
Mehmet Keskin, Çağn Yay. İst. 1994
- Hadislerle Kur'anı Kerim Tefsiri, Trc. Bekir Karlığa, B.Çetiner, Çağn Yay. İst. 1993, I-XXXIII
- İNAN, Afet, Eski Mısır Tarihi ve Medeniyeti, TTKB. Ankara. 1992

İSFEHANİ, er Rağib, el-Müfredat fi Garibi'l Kur'an, Kahire

1961

JOHNSON, Paul, Yahudi Tarihi, Çev. Filiz Orman, Pozitif

Yay. İst. 2000

KAHRAMAN, Ahmet, Mukayeseli Dinler Tarihi, Marifet

Yay. İst. 1999

KARASABAN, C.Tevfik, Filistin ve Şarkül Ürdün, Ahmet

Ihsan Mat. İst. 1942

KILIÇ, Sadık, İslamda Sembolik Dil, İnsan Yay. İst. 1995

Kitab-ı Mukaddes, Kitab-ı Mukaddes Şirketi, İst. 1997

•

94 • Ahid Sandığı

KURTUBİ, Ebu Abdillah Muhammed İbn Ahmed el Ensari, el-Cami'u li Ahkami'l-Kur'an, Ter. M.Beşir Eryaysoy, Buruç Yay. İst. I-XIV

KUTLUAY, Yaşar, İslam ve Yahudi Mezhepleri, Anka Yay.

İst. 2001

KUZU, Selman, Mehdi Deccal Mesih, Merkür Yay. İst. 2001

LAILER Keith, The Head of God. The Lost Treasu of The

Templars, Londra, 1998

MONTAİGNE, Denemeler, Çev. Sebahattin Eyüpoğlu, Cem

Yay. İst. 1999

NASR, S.Hüseyin, Bir Kutsal Bilim İhtiyacı, Çev. Şehabeddin Yalçın, İnsan Yay. 1995

NİŞANCIZADE, Mir'at-ı Kainat, Sadeleştiren, A.Faruk Meyan, Berekat Yay. İst. 1987

OGUZ, Burhan, Türk ve Yahudi Kültürüne Bir Mukayeseli

Bala.ş, Yazır Mat. İst. 1992, 1-II

ÖRS, Hayrullah, Musa ve Yahudilik, Remzi Kitapevi ist.

2000

ÖZEN, Adem, Yahudilikte İbadet, Ayıışığı Kitapları, İst. 2001

PARTNER, Peter, The Murdered Magicians: The Templars
and their Myth, Oxford, 1982

RAZİ, Fahrudin, Tefsiri Kebir, Çev. S.Yıldırım, Lütfullah
Cebeci, Sadık Kılıç, Sadık Doğru, Akçağ Yay. Ankara 1989, I-XXI—

11

READ Piers Paul, Tapmak Şövalyeleri, Çev. S. Gül Erdem,
Dost Yay. Ankara 2003,

ROUSSE, Herve, Dinler Taijhi ve Sosyal İnceleme, Çev. Osman Pazarlı, Remzi Kitapevi, İst. 1970

ROWLEY, H. Henry, Worshipp in Ancient Israel: Its Forms
and Meaning, Philadelphia, 1967

*

Ahid Sandığı • 95

SABUNİ, M. Ali, Ayetler Işığında Peygamberler Tarihi, Çev.
Hanifi Akın, Ahsen Yay. İst. 2003

SARIKÇIOĞLU, Ekrem, Başlangıçtan Günümüze Dinler
Tarihi, Kardelen Kitapevi, Isparta, 1999

Din Fenomonolojisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Yay. Isparta, 2002

Dinlerde Mehdi Tasavvurları, Sidre Yay. Samsun 1997

SCHURE, Edward, Dinlerin Gizli Tarihi, Çev. Yavuz Keskin, Ruh Ve Madde Yay. İst. 1989

SHARPE, Eric J., Dinler Tarihinde 50 Anahtar Kavram,

Çev. Ahmet Güç, Arasta Yay. Bursa 2002

SİLVER, Daniel Jeremy, A History of Judaism, New York, 1982

ŞEVKANİ, İbn Muhammed, Fethul Kadir min İlm 't Tefsir, Mısır 1964, 1-V

TABATABAİ, Allame M.Hüseyin, El Mizan Fi Tefsiri'l Kur'an, Mütercim Vahdettin İnce, Kevser Yay. İstanbul, 1, VL Tr

TABERİ, Muhammed İbn Cerir, Milletler ve Hükümdarlar Tarihi, Trc. Zakir Kadiri Ugan-Ahmet Temir, M.E.B. Ankara, 1954

Tarihi Taberi, Konya 1980 1-II

Taberi Tefsiri, Trc. Kerim Aytakin, H. Karakaya, Hisar Yay. 1996, 1-IX

TABRESSİ, Mecme'ul Beyan, Beyrut, 1986, 1-V

TANYU, Hikmet, Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler, Yağmur Yay. 1976. 1-II

TREPP, Leo, Judaism, Development and Life, Califomia, 1982

TİRMİZİ, İlim 19; Simen-i Tirmizi Tercemesi, Ter, O.Zeki, Mollamehmetoğlu, Yurns Emre Yay. I-VI

96 • Ahid Sandığı

TÜMER, Günay-Abdurrahman KÜÇÜK, Dinler Tarihi, Ocak Yay. Ankara 1998

URBACH Ephraim .E, The Sages, Their Concepts and Beliefs, London, 1995

VALSİN, Mi eh el, İslam Maneviyatı ve Batı, Çev.İşık Ergüden,İnsan Yay. İst. 1995

VEHBİ, Mehmet, Hıılasatul -Beyan fı Tefsiri']- Kur'an, İst.

1971, 1-XVI

YAHYA, Harun, Tapmak Şövalyeleri, Vural Yay. İst.2002

YAZIR, Elmalılı Muhammed Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili,

Azım Dağıtım, İstanbul,1995, 1-X

ZEMAŞŞERİ, Mahmud İbn Ömer, el-Keşşaf, Beyrut, 1947

Sürelı Yayınlar ve Gazeteler:

ALALUF, Rav İzak, "Teruma", Şalom Gazetesi, İst. 5 Şubat

2003

ATASAGUN, Galip, "Yahudilikte Dini Sembol ve Kavramlar", S.ü.İ.F.D. Sayı. 11, 2001, ss. 125-157

BAI,CI, Kerim, "Ahd-i Atik Sandukası", Zaman Gazetesi, İstanbul 17.Mart 2002

"Ahd-i Atik Sandukası", Zaman Gazetesi, İstanbul. 24 Mart

2002

"Ahd-i Atik Sandukası ve İsrail -Filistin Çatışması", Zaman

Gazetesi, 31 Mart 2002

ERMAN, Sahir, "Tampliyelerden Danteye", Mimar Sinan

Dergisi, 1998, Sayı.70, ss. 7-19

GOLDZİHER, Ignaz, "Müslümanlarda Sekine Kavramı",

Çev. Mehmet S. Hatipođlu, A.Ü.İ.F.D. Yıl.1983, Sayı.XXVI, ss. 143—

152

:

•

" "

•

- GÜÇ, Ahmet, “Dinlerde Kutsallık ve Kutsallık Anlayışı” Dinler Tarihi Araştırmaları I, Dinler Tarihi Derneği Yay. 1998, ss.337-354
- PERŞEMBE, Erkan, “Dinde Sembolün Fonksiyonu Ve İslam’da Sembolik Değerlerin Bu Günü” O.M. Ü.1.F.D. Samsun,1998,Sa. 10, ss.89-101
- SCHİMMELE, Annemaria, “Dinde Sembolün Fonksiyonu Nedir?” A. Ü.1.F.D; 1954, S;1yı: 3-4 ss.67-71
- SİNANOĞLU, Mustafa, “Eski Ahit ve Kur’an-ı Kerim’ de Sina Vahyi”, İslam Araştırmalar Dergisi, 1998, Sa. 2 ss. 1-22
- TANYU, Hikmet, “Totem Totemizm ve Tabu Üzerine”, A. ü.LF.D. 1983. Sa.26 ss. 155-170
- TOKAY, Melih, “Süleyman Mabedinin Yerinde Gelişmiş Medeniyetler” Mimar Sinan Dergisi, Yıl. 1986, Sa. 59. ss.5-17
- Ansiklopediler
- “Ahit Sandığı” Ana Britanica, Ana Yay. İst. 1986-1990, 1, 201
- BESALEL, Yusuf, Yahudilik Ansiklopedisi, Gözlem Yay. İst. 2001, I-III
- BOZKURT, Nebi, “Çadır”, DİA, İst, 1993,VIII, 158-162
- Büyük Dinler ve Mezhepler Tarihi Ansiklopedisi, Tan Mat. İst. 1964
- Dinler Tarihi Ansiklopedisi, Ansiklopedi Yayınları, 1999, 1-IV
- GRINTZ, Yehoshua M. “Temple” EJD,8 Yerusalemler, 1978, XV, ss.952-954
- “Ark of The Covenant” EJD, Yerusalemler, 1978, III, 461-466
- HARMAN, Ö. Faruk, “Dağ” DİA, İst. 1993, VIII, ss.401
- “tlyada”, Meydan Larousse, Gelişim Yay. İst. 1986, IX, 5652

98 • Ahid Sandığı

JOEL, B, "Sekine" Islam Ansiklopedisi, M.E.B. Ankara,1966,

X, ss.327

"Kutsal Sandık" Maddesi, Ana Biritanica, Ana Yay. İst. 1986-1990, XIV, 1 1 1

KÜÇÜK, Abdurrahman, "Ahid Sandığı", DİA, İst. 1998, I,

ss.535

SAMUEL, S. Cohon "Ark", An Encyclopedia of Religion,

Editor: Vrgilius Ferm, New Jersey, 1959, ss.38-39

TANYU, Hikmet, "Ağlama Duvan", DİA,tst. 1988, 1, 474

The Jewish Encycl.opedia, USA, 1905, I-XII

H.T, "Yahudiler", Islam Ansiklopedisi, M.E.B. Ankara, 1966

XIII ss.340-343

Sözlükler

DA VIS, D. John, A Dictionazy of The Bible, London 1996

DOUGLAS, J. D, The New Bible Dictionazy, London 1962

İBN, Manzfir, Lisan'ı Arab, Beyrut, 1968

HANÇERLİOĞLU, Orhan, İnanç Sözlüğü, Remzi Kitapevi,

İst. 1975

JOHN L. Mc Keenzie, 'Ark', Dictionazy of the Bible, New

York, 1965 54-55

JOSHUA, R. Porter, "Ark", Herper's Bible Dictionazy, Editör Paul J.Achtemeier, San Fracisko, 1985, ss.63-64

MADELENİA S. Miller, (G.Edi) "Ark" The New Black's

Bible Dictionazy, Londen 1973.

SAMİ, Şemseddin, Kamus-ı Türki, Enderun Yay. İst. 1992

RUSSELL, Emmet, “Ark” The Zondeıven Pictorial Bible

Dictionazy, G. Editör, Merril C.Tenney, USA 1975

Ahid Sandığı • 99

YOUNGHOOD R.F. (G.Edi.), New Mustrated Bible Dictionayı, Londen, 1995

Tezler

İŞİK, Halim, Yahudi Kutsal Kitabında Tann Anlayışı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995

SİNANOĞLU, Musatafa, Kitab-ı Mukaddes ve Kur’an-ı Kerimde Nübüvvet, Basılmamış Doktora Tezi, M.Ü.S.B.E. 1995

1

DİPNOTLAR

1 Hayrullah Örs, 2 Musa ve Yahudilik, Remzi Kitapevi,İst.2 2000 s. 63

2 Suzan Alula vd., Yahudilikte Kavram ve Değerler, Gözlem Gazetecilik

Basın ve Yayın A.Ş. İst. 1996 s.218

3 John, D. Davis, “Ark” A Dictionayı ofThe Bible, (“DB”), Michigan, Baker Book Londen 1996, s.54

4 Şemseddin Günaltay, Yakın Şark 3 Suriye ve Fi.listin, İTKB Ankara

1947, s.397; Afet İnan, Eski Mısır Tarihi ve Medeniyeti, İTKB ANKA RA 1992 s.223; H. Örs, a.g.e., s.65; Edoward Schure, Dinlerin Gizli,

Ruh ve Madde Yay. İst. 1989, s.265

5 Çıkış 19/1-2

6 Mustafa Sinanoğlu, “Eski Ahit ve Kur’an-ı Kerim ‘de Sina Vahyi’: İsla—

mi Araştırmalar Dergisi, 1998,sayı 2, ssl-22,

7 Çıkış 20/1-17

8 Çıkış 20/22-26, Çıkış.21, Çıkış 22 .Ç 23

9 Çıkış 24/3

10 Çıkış 24/12

11 Çıkış 24/13-18

12 Çıkış 32/15-20

13 Çıkış 32/2 1-35; 33/1-16

14 Ş.Günaltay, a.g.e., s. 4028

15 Çıkış 34/27-35

16 ..

Ors, ag.e., s.95

17 Paul Johnson; Yahudi Tarihi, Çev. Filiz Orman, Pozitif Yay, 2000, s. 37,

Yusuf Besalel, "On Emir" Yahudilik Ansiklopedisi, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş.,
İst,2001 il, 453

18 Prof. Dr. Mehmet Aydın, Din Fenomeni,, Tekin Kitapevi, Konya 1993,

s.92

19 Tekvin, 17/5-8; Çıkış, 19/5-6

20 Çıkış,25: 16-21, 40:20, Tesniye,10:2, Besalel "On Emir Tabletleri" YA. il,

454

:

:

:

102 • Ahid Sandığı

21 Paul Johnson, Yahudi Tarihi, s.64; Büyük Dinler ve Mezhepler Ansiklopedisi, s. 171; Felicjen 8Challe8ye, Dinler Tarihi, Çev.Samih Tiryakioğlu,Varlık Yay.1963, s. 137

22 Joshua R Porter, “Ark”, Herper’s Bible Dictionazy, Editör: Paul J. Achtemeier, San Francisco, 1985, s .63

23 John L. McKenzie, “Ark” Dictionazy of the Bible, Nev York, 1965 s.54;

“Ahid Sandığı” AnaBritatannica, Ana Yayıncılık, İst. 1986-1990, 1/ 201,

24 Abdurrahman Küçük, “Ahid Sandığı ” TDVIA, İst, 1998, 11535; “Kutsal

Sandık” AnaBritannica 14/1 1 1

25 Yeşu, 4/1 1

26 Yeşu 3/13

27 1 . Krallar, 2/26

28 1 . Samuel, 3/3 v.d

29 Yeşu 4/5

30 1. Samuel, 5/8 v.d.

- 31 2. Tarihler 35/3
- 32 Çıkış 25/22; 26/33-34, 30/26, 40/5-21.
- 33 Yeşu 3/6, Sayılar, 10:33; 14:44; Tesniye, 10:8,31:26
- 34 Sayılar, 10/33 v.d ; 14/44; Tesniye, 10/8; 31/26.
- 35 Hakimler, 20/ 27 v.d,1 . Samuel, 4:3
- 36 Yeşu 3/1 1 v.d
- 37 Abdurrahman Küçük, “Ahid Sandığı”, TDI, 1 .S.535, Tora ve Aftara,
s.509; Yehoshua M. Grints “Ark Of The Covenant” Encyclopedia Judaica, Jerusalem, (EJd.) 1978,
III, 459
- 38 Adem Özen, Yahudilikte Ibadet, Ayışığı Kitapları, 2001, s.44; George
Fohrer, History of Isrealite Religion,, Translated by David E. Green,
London 1975 s.55
- 39 Sayılar 10:33-35
- 40 Çıkış 19: 1-3
- 41 Çıkış 19:3-6
- 42 Çıkış 20: 1-17
- 43 Mustafa Sinanoğlu, “Eski Ahit ve Kur’iin-ı Kerim’ de Sina Vahyi”, İslii—
mi Araştırmalar Dergisi, 1998 sayı 2, s.4
- 44 Çıkış 25: 10-17,
- 45 Tesniye 10: 1-4
- 4G Adem Özen, a.g.e. s.44; de Vaux, Ancient Israel. Its Life and Institutions, Translated by John Mc
Hugh, London 1961,s.298

47 Abdurrahman Küçük, DİA, s.535; John D.Devis, “Ark” DB., s. 53

48 Çıkış, 25:10-15; Çıkış, 37: 1-5; Grintns “Ark Of The Covenant” EJD., III, 460

49 Ronald F Youngblood (G.Edi.) “Ark Of The Covenant” New Mustrated Bible Dictianazy, (NMBD), Landon 1995 s.1 13

50 Çıkış, 25: 17-22, 37:6-9

51 Ronald F Youngblood “Ark Of The Covenant” NMBD., 1 14; Emmet Russell “Ark” The Zonderven Pictorial Bible Dictionazy, (ZBD) G.

Editör, Merril C. Tenney, USA, 1975, s.70; Y. Besalel “Aron Aberit” Yahudilik Ansiklopedisi, I, 73; Halit Erol, Kudüsün Kutsallığı, Özyurt Matbaacılık İstanbul 2002 s.30

52 Devis, “Ark” DB. s.53; E. Russell “Ark” ZBD. s. 70, Halit Erol, Kudüsün Kutsallığı s.30,

53 Ronald F Youngblood “Ark Of The Covenant” NMBD., s. 1 14

54 Yusuf Besalel, “Bet ha Mikdaş” YA I, 1 10; Devis, “Ark” DB., s. 53

55 Çıkış, 25: 10

56 Çıkış, 25:10-15, 37: 1-5

57 Çıkış 25:10-15; N.S. Miller, “Ark” The New Black’s Bible Dictionazy, (BBD), G. Editör, Madelenia S. Miller, London, 1973, s.44

58 “The Tenple And The Ark Of The Covenant”, www.ds.Dial.Pi Ritmeyer. 1 1. 1 1 .2002

59 Grintz, “Ark Of The Covenant” Eld., III, 460; Y. Besalel Aron Aberit Yahudilik Ansiklopedisi,1,73

60 Rav Izaak Alaluf, Şalom Gazetesi, 5.Şubat 2003

61 Çıkış 31; 1-128

62 Çıkış 37; 1; Ronald F Youngblood, “Ark Of The Covenant” NMBD. s. 1 13

63 C. Tefvik Karasaban, Filistin ve Şarkül Ürdün, I, Ahmet İhsan Matbaası, 1st. 1942, s.23

64 Adem Özen, Yahudilikte İbadet, s.42

65 Çıkış, 25:8-9

66 Çıkış,25:40

67 Çıkış,25

68 Çıkış 35:20-30

69 Çıkış 33:7 Sa8yılar 2:2, 11 : 16, 12:4-5

70 Ahmet Güç, Dinlerde Mabet ve İbadet, s. 106, Esra Fakülte Kitabevi, 1999; Nebi Bozkurt, “Çadır” TDV1A, VIII,158; Moşe Farsi, Tora ve Attara, s.520 Gözlem Gazeticilik Basın ve Yayın A.Ş. 2002. 1ST

4

104 + Ahid S;o.ığı

71 Ahmet Güç, a.g.e., s.106, Adem Özen, a.g.e., s.42

72 Çıkış,40: 17

73 Ahmet Güç,a.g.e., s. 108, Yusuf Basalel, “Mişkan” YA. il, 413, Adem Özen, a.g.e. s.42

74 Ahmet Güç,a.g.e., s. 108

75 Çıkış, 30: 1-10

76 Çıkış,37: 17-34

..

77 Çıkış,40:4, Adem özen, a.g.e., s.42

78 Yusuf Basalel, “Mişkan” YA. il, 413

79 Çıkış, 26:34

80 Çıkış,26:31-34

81 Mircea Eliade, Dinsel inançlar ve Düşünceler Tarihi, s.413 Kabalcı

Yay. 2003; Rabbi Nisim Behar, İbranilerin Öyküsü, Zvi-Geyik Yayınlan 2001, s.97; Adem Özen, a.g.e., s.42; Ahmet Güç, a.g.e. s. 107

82 Çıkış,40: 17-21

83 1. Krallar 8: 1-9; Adem Özen, a.g.e. s.45; Nebi Bozkurt, “Çadır”, DİA, VI II,158; de Vaux, 298-299

84 Harold Henry Rowley, *Worship in Ancient Israel:Its Forms and Meaning*, Philadelphia 1967 s.57, Ahmet Güç, *Dinlerde Mabet ve ibadet*, s.109

85 Yeşu, 4: 19, 5: 10, 7:6,9:6, 10:6; Ahmet Güç, a.g.e. s. 1 10

86 Hakimler, 18:31; Georg Fohrer, *History of Isrealite Religion*, s. 1 1 1; Ahmet Güç,a.g.e. s. 1 10 ..

87 1.Samuel,4:4; Adem üzen, a.g.e. s.50

88 1.Samuel, 4; Yaşar Kutluay, *Islim ve Yahudi Mezhepleri*, Anka Yay.

2001, s. 1 17; Besalel, “Bet ha Mikdaş” YA, 1, 1 10

89 1.Samuel,5, Yeremya 7: 12; Kutluay,a.g.e. s. 1 17

90 1.Samuel,4: 1 1 , 5: 1-12; R.N. Behar, *Ibranilerin Tarihi*, s.71; Baki Adam,

Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat Ve Yahudi Hayatındaki Yeri, s.79;

Youngblood, “Ark üf The Covenant” NMBD. s. 115

91 1.Samuel 7: 1-3; H.Örs, *Musa ve Yahudilik*,s. 173; Adem Özen,a.g.e. s.51;

NMB. S. 1 15

92 1.Tarihler, 13:5-8, 2.Samuel, 6: 1-5; Rowley *Worship* .. s.72; Ahmet Güç,

a.g.e., s. 1 14

93 2.Samuel, 6:6-11; !.Tarihler, 13:9-14; R.N.Behar, a.g.e., s.89

94 2.Samuel, 6:17

..

95 Adem üzen,a.g.e. s.318

Ahid Sandığı • 105

96 Y. Besalel, “Bet ha Mikdaş” YA 1. 109; Hikmet Tanyu, *Ağlama Duvarı*, 1.474; A.Özen a.g.e. s.55

97 Y. Besalel, “Bet ha Mikdaş” YA, 1. 109

98 !.Krallar, 6: 1-38; H.Örs, s. 196; Y. Besalel, “Bet ha Mikdaş” YA I. 109; A.Özen, a.g.e. s.55

99 2.Samuel, 24:16; A.Güç, a.g.e. s. 1 1 7

100 1.Tarihler 28:10-15; 2.Tarihler, 3:1-17,4:1-22, 1.Kırallar, 5:1-12, 6: 1-36; Y.

Besalel, “Bet ha Mikdaş” YA I. 109; A. Güç, s.1 18; Burhan Oğuz, Türk

ve Yahudi Kültürlerine Bir Mukayeseli Bakış,, Yazır Mat. Ist.1992 II.

723

101 !.Krallar, 6:3, 79; Ahmet Güç, s. 118

102 1.Krallar,6:3; Adem Özen, s.56

103 1.Krallar,6:5, 19:23; A.Özen, s.56

104 Ahmet Güç, s. 1 18; de Vaux, a.g.e. s.313; Leo Trepp, Judaism Development and Life, Calipornia, 1983, s.276

105 2.Tarihler, 3:3-4; Paul Johnson, Yahudi Tarihi, s.63

106 A.Güç,a.g.e. s.1 18

107 !.Krallar, 6:20-30; A.Güç, s. 1 19; NMB ,s. 1218

108 1. Krallar, 24-30, 2.Tarihler, 3:3-13; H.Örs, Musa ve Yahudilik s. 195; YA

c.I, s.474; P.Johnson, a.g.e. s.63, Youngblood, “Tabemacle” NMBD.

s. 1218

109 !.Krallar, 8:1-13; Miller, “Ark”, BBD. s.44; H.Tanyu, a.g.e 1.68; Örs,a.g.e.

s. 199; Johnson, a.g.e., s.64; A.Güç, a.g.e. s. 1 18; Grintz, “Ark OfThe Covenant” Eld. III. 463; Ekrem Sankçioğlu, Din Fenomenolojisi, SDÜ

Yay. Isparta, 2002 s.70

1 10 John D. Davis, “Ark” A Dictionary of The Bible, s.53; Daniel Jeremy,

Silver, A Histozy of Judaism, New York 197 4, I, 24

1 1 1 Sayılar: 1/ 47-51

1 12 Çıkış, 32

1 13 Sayılar: 3/1 1-13; Youngblood, "Levites" NMBD. s.761; Yusuf Besalel,
"Levi", YA II, 365

1 14 de Vaux, a.g.e. s. 358

1 15 Sayılar 1: 50; 3-6 Örs, a.g.e. s.55

1 16 Sayılar 3: 12; 8-16

1 17 de Vaux, a.g.e. s. 358-360

1 18 Sayılar 8:9-15

1 19 Sayılar 18:2-7

www.Sabetians.com

106 • Ahid Sandığı

120 Yehoshua M.Grintz, "Temple", EJD, Jerusalem 1978 XV, 954

121 Sayılar: 3;17; Y.Besalel, "Levi" YA. II, 366

122 Sayılar: 3; 25-26

123 Sayılar: 3;36-37

124 Sayılar: 3; 31-32; Abdurrahman Küçük, "Ahid Sandığı" DİA, I, 535

125 Ahmet Kahraman, Mukayeseli Dinler Tarihi, Marifet Yay. 1999, s.153

126 Mehmet Aydın, Din Fenomeni, s.94

127 Sayılar 4:15

128 Sayılar 10 ; 17-28

129 Sayılar : 10; 17-21; Youngblood, "Levites" NMBD. s. 762; Y.Besalel,
"Levi" Y.A, II, 366

130 Sayılar 4; 2-6

- 131 Youngblood, "Levites" New Mustrated Bible Dictionary, s. 762
- 132 Sayılar 4; 15
- 133 Sayılar 10; 17-21
- 134 Yusuf Besalel, "Levi" YA. il, 367
- 135 Grintz, "Ark Of The Covenant" Eld. III, 463
- 136 Çıkış 25:16-21; Tesniye 10:2; Besalel, "On Emir Tabletleri" YA II, 454;
Miller, "Ark" BBD. s.44; Grintz, "Ark Of The Covenant" Eld. III, 460
- 137
- 01.02.2003; Grintz, Eld. III, 465
- 138 Tesniye 31:9-26; Grintz, EJd. III. 465
- 139 Baki Adam, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat .. , s.77
- 140 Eliade, Dinle Tarihine Giriş, s.234
- 141 Çıkış 16: 1-3, Rabbi Nisim Behar, İbranilerin Öyküsü, s.39
- 142 Çıkış 16: 13-16
- 143 Çıkış 16:31; Günay Tümer-Abdurrahman Küçük, Dinler Tarihi, s.217,
Ocak Yay. 1997; J.D. Davis, "Ark" DB, s.53; Grintz Eld. III. 465
- 144 Çıkış 16:32-34
- 145 Youngblood, "Ark OfThe Covenant" New Mustrated Bible Dictionary,
s. 114
- 146 Devis, "Ark" A Dictionary of The Bible, s.53
- 147 Youngblood, NMBD, s. 114
- 148 Sayılar 16:3
- 149 Sayılar 16:31-35
- 150 Sayılar 16:41-50

www.Temple.ark.html

www.tem8ple8.ark.html

www.hc8agin.siteynet.com_msandigi.htm

Ahid Sandığı • 107

152 Sayılar 17:8-1 1

153 Ahmet Güç, Dinlerde Mabet ve İbadet, s. 119

154 !.Krallar, 8:6

155 !.Krallar, 8:89, 2.Tarihler, 5:10; Baki Adam, ag.e. s. 80, Youngblood,

“Ark Of The Covenant” NMBD, s. 1 184 Abdurrahman Küçük, Dinler

Tarihi, s.231

156 Youngblood, NMBD, s. 114

157 Yeni Ahit, İbranilere Mektup, 9:4

158 Y.Besalel, “Bet ha Mikdaş” YA 1, 109; Ahmet Güç, ag.e, s. 127, Karen

Annstrong, Tann’rının Tarihi, s.82; H.T, “Yahudiler” İslam Ansiklopedisi, M.E.B. Ankara 1966 XIII, 340

159 Ahmet Güç, a.g.e. s. 127; Halit Erol, ag.e. s. 76; Dinler Tarihi Ansiklopedisi, Ansiklopedi Yayınlan, 1999, 1,293

160 Ezra, 1:9-11, 5:14-16

161 TY, Şekalim, 6:2; Baki Adam, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat . s.84

162 www.sevivion.com

163

164 www.sevivion.8com

165 Douglas, J8,D, 8The New Bible Dicti.onarı, London, 1962, s. 1246; Baki

Adam, a.g.e. s.84

166

8

167 Ezra,5/16, Adem Özen, a.g.e. s.64; H.Tanyu, “Ağlama Duvan “, DİA,

1.474; Dinler Tarihi Ansiklopedisi, 1.293

168 Ahmet Güç, ag.e. s. 129

169 Kerim Balcı, “Ahd-i Atik Sandukası ”, 24 Mart Zaman Gazetesi; TY, Şekalim, 6/2

1 70 Hezekiel ;41

171 Yeremya, 3: 16-18

•

•

•

Paul Johnson, a.0.e. s.44, Adem üzen, ag.e. s.64, Ahmet Çelebi, Mukayeseli Dinler Açısından Yahudilik, Çev. Ö.F. Harman-A.M.Büyükçınar, Kalem Yay. İstanbul, 1978, s. 191

173 “nyada” Meydan Larousse, IX. 5652

174 Montaigne, Denemeler, Can Yay, 1999, s.220-223.

175

10.12.2002

17G Samuel, S.Cohon, ‘Ark’, An Encyclopedia of Religion, s.38; “Kutsal

Sandık” maddesi, Ana Britannica, 14./1 11; Besalel, “Aron Aberit” YA.

I, 73; Küçük, “Ahid Sandığı”, DIA., I, 535

[www.http://home.Fireplug.net/rshand/streams/guery.html](http://home.Fireplug.net/rshand/streams/guery.html)

[temple.ark.html](http://home.Fireplug.net/rshand/streams/guery.html)

108 • Ahid Sandığı

177 Michael Baigent. R. Leigh. H. Lincoln, Kutsal Kan Kutsal Kase; Çev.

Mehmet Toptaş, Emre Yay. İst. 1996,s. 91 ; Halit Erol, Kudüsün Kutsallığı, s.17

178 Sahir Erman, “Tampliyelerden Dante’ye” Mimar Sinan Dergisi, 1988,

Sa 70, s. 7; M. Baigent, Kutsal Kan Kutsal Kase, s. 89. Halit Erol, ag.e.s

179 M. Baigent, vd, Kutsal Kan Kutsal Kase.s.69; Nuh Gönültaş, Dul Kadının Çocuğu, Zaman Kitapları İstanbul, 2002 s.35, Halit Erol, ag.e, s. 15; Sahir Erman, ag.e. s. 8

180

10. 12.2002;

Sahir Erman, ag.e. s.8; Nuh Gönültaş, Dul Kadının Çocuğu, s.358

181 H. Yahya, Tapmak Şövalyeleri, Vural Yayıncılık, 2002, s.47-50

182 Michael, Baigent, Kutsal Kan Kutsal Kase, s. 153, Kerim Balcı; “Ahd-i

Atik Sandukası” 24 Mart Zaman Gazetesi, Halit Erol, ag.e. s.55; Harun Yahya, Tapmak Şövalyeleri, Vural Yay, İstanbul, 2002, s. 102; Nuh Gönültaş, ag.e., s.32

183 Halit Erol, ag.e. s 17; Kerim Balcı, “Ahd-i Atik Sandukası “, 24 Mart Zaman Gazetesi

184 Halit Erol, a.g.e. s. 17

185 Hikmet Tanyu, Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler, II, 679

186 Kerim Balcı, “Ahd-i Atik Sandukası “, 17 Mart Zaman Gazetesi

187 Piers Paul Read, Tapınak Şövalyeleri,Çev. S. Gül Erdem, Dost Yay.Ankara 2003,s.324

188 Keith Laidler, The Head of God. The Lost Treasu of The Templars,

Londra,1998,s.199

189 Peter Partner, The Murdered Magicians:The Templars and Their Myth,

Oxford, 1982,s138

190 Hamza Türkmen, “Kanayan Yaramız Tarihi Mirasımız”, Kudüs Üç Aylık Dış Politika Dergisi,Yıl,2003, Sa 1, s.29; Kerim Balçı, “Ahd-i Atik Sandukası”, 17 Mart Zaman Gazetesi 191 www.

192 K Balcı, a.g.m. 17 Mart Zaman Gazetesi

193 Jean -Christophe Attias / Esther Benbassa, ag.e. s. 222

194 Jean C. Attias, a.g.e. s. 295; Halit Erol,a.g.e. s. 143; Kerim Balcı, “Ahd-i

Atik Sandukası ve Israil-Filistin Çatışması”, 31 Mart Zaman Gazetesi.

195 Jean C. Attias, ag.e., s. 295

Sages Concepts Beliefs

s.42

Ahid Sandığı • 109

197 Ekrem Sankçioğlu, Din Fenomenolojisi, s. 15

198 E.Sankçioğlu, ag.e. s. 4

199 Erle J. Sharpe, ag.e. s.55

200 O.Hançerlioğlu, İnanç Sözlüğü, s.371

201 Challeya, ag.e. s.22-26

202 Hikmet Tanyu, Totem, Totemizm ve Tabu Üzerine, AÜİFD, 1983, Sa

26, s.168

203 Ahmet Güç,ag.m, s.343

204 Adem Özen, ag.e, s.27

205 .(Ahmet Güç, ag.m, s.338

206 Ahmet Güç, ag.m, s.339

207 Çıkış, 15: 11

208 Hezekial 45: 4 ; Adem Özen, ag.e. s.27

209 Ahmet Güç,ag.m. s.349

210 Çıkış, 24: 16-18, Sayılar, 10: 1 1-12, 33:36; Youngblood, "Theophany",

NMBD, s.1242

21 1 Karen Armstrong, Tann'nm Tarihi, s. 108; Y.Besalel, "Şehina" YA, III,

666, Youngblood, "Shekinah" NBMD, s.1 161

212 Moşe Farsi, Tora ve Attara, Gözlem Yay. İst. 2002, s.525

213 Y.Besalel, "Şehina" YA,III, 666

214 Moşe Farsi, Tora ve Afü.ra, s.525; K Armstrong, ag.e. s.108

215 Youngblood, “Shekınah” NBMD. s. 1 161; Y.Besalel, “Şehina” YA,III, 666; E. Sarıkçıoğlu, ag.e. s.244

216 Youngblood, “Shekınah” NBMD. s. 1 161

217 KArmstrong, ag.e. s.108; Paul Johnson, Yahudi Tarihi, s.64; Y.Besalel, “Şehina” YA, III, 666

218 K Armstrong, ag.e. s.108

219 Ephraim .E Urbach The

Their

and

London

.1002,

220 N.Bozkurt, “Çadır”, DİA, VIII,158

221 Çıkış 40: 19-21, 34-36

222 İ. Krallar, 8: 1-13

223 P.Johnson, ag.e, s.64

224 Sayılar 7:89

225 Çıkış 33: 11

226 Sayılar 12:8

www.temple.ark.html

1 1 0 • Ahid Sandığı

227 Çıkış 33:7-11

228 Çıkış 31: 18

229 Moşe Farsi, a.g.e, s.509

230 ıkış 25:12, 30:6, Sayılar 7:89, 1.Samuel, 3:1-10

231 John L. Mc Kenzie, "Ark", a.g.e. s.54,

232 Youngblood, "Shekinah" NMBD. s. 1161

233 The Sages, a.g.e.s.44

234 Yeemya 49:38

235 Alunet Güç, a.g.m. s.349

236 Çıkış 25:10-22, 37: 1-9; Tesniye, 10:1-5; Abdurrahman Küçük, TDVIA, I, 535

237 Çıkış, 30:22-29

* Daha fazla bilgi için bkz. s.5-6-7-8

238 Mircea Eliade, Kutsal ve Dindışı, Gece Yay. Ankara, 1991, s.25

239 Tekvin, 28: 12-19

240 Suzan Alula vd., Yahudilikte Kavram ve Değerler, 206-207; Y.Besalel, “Bet ha Mikdaş” YA, 1, 114

241

242 Eric J. Sharpe a.g.e, s.50; Örs, a.g.e, s. 129

243 Eric J.Sharpe, a.g.e. s. 51

244 1. Samuel 4: 1 1

245 Rabbi Nisim Behar, İbranilerin Öyküsü, s. 71

246 1. Samuel, 5:1-5; Grntz, “Ark Of The Covenant” EJD., III, 463

247 1.Samuel, 5:68

248 1.Samuel, 5:98

249 1.Samuel, 5: 10-12

250 1.Samuel,6: 7-9, Rabbi Nisim Behar, a.g.e. s. 71

251 1.Samuel, 6:13-16

252 Baki Adam, a.g.e., s. 79; Youngblood, “Ark Of The Covenant” NMBD, s.115

- 253 Rabbi Nisim Behar, a.g.e. s. 71
- 254 1.Samuel, 6: 19
- 255 1.Samuel, 7: 1-2
- 256 Youngblood, “Ark Of The Covenant” NMBD, s. 1 15
- 257 1.Tarihler, 13:5-6, 2.Samuel,6: 1-2
- 258 2.Samuel, 6: 3-5 ; 1.Tarihler, 13:7-8; Rowley, Worship .. s.72
- Ahid Sandığı • 1 1 1
- 259 2.Samuel, 6:6-8; 1.Tarihler, 13: 9-11; Grntz “Ark Of The Covenant”
EJd., III, 463; Rabbi Nisim Behar, a.g.e., s. 89
- 260 Grntz “Ark Of The Covenant” EJd, ill, 463
- 261 2.Samuel, 6:88-11; 1.Tarihler, 13: 12: 14
- 262 1. Krallar, 6:19; Douglas, NBD, s.303; Adem Özen, a.g.e, s.220; J.C. Attias, a.g.e, s.60; Herve
Rousseau, Dinler Tarihi ve Sosyal inceleme, s.127
- 263 Y.Besalel, “Koen Gadol” YA II, 337; Adem Özen, a.g.e. s.220; Suzan
Alula vd., Yahudilikte Kavram ve Değerler, s.211
- 264 Galip Atasagun, “Yahudilikte Dini Sembol ve Kavramlar”, Selçuk Üni.
İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2001, Sa.11, s. 131
- 265 Y. Besalel, “Kutsalların Kutsalı” YA II, 360
- 266 J.C. Attias - E. Benbassa, Paylaşılmayan Kutsal Topraklar ve İsrail, s.
78
- 267 Halit Erol, Kudüsün Kutsallığı, s. 14 7
- 268 Çıkış, 24:16-18; Sayılar 10: 1 1-12, 33-36; Youngblood, “Theophany”
NMBD, s. 1242
- 269 Sayılar, 10: 33-36
- 270 Mircea Eliade, Dinsel inançlar. .. , s.223

- 271 Sayılar, 9: 15-22
- 272 Sayılar, 10: 33-348
- 273 Youngblood, “Ark Of The Covenant” NMBD, s. 1 14, Örs, s.155, Mustafa Sinanoğlu, Kirab-ı Mukaddes ve Kur’an-ı Kerim ‘de Nübüvvet, Basılmamış Doktora Tezi, s. 71
- 274 Yeşu, 3:2-6
- 275 Yeşu, 3:7-17
- 276 Hakimler, 5:23
- 277 F.Challaye,a.g.e. s. 137
- 278 Sayılar, 10: 33-36; de, Vaux, Yahudilikte Aile, Çev.Ahmet Güç, Arasta Yay. 2003, s.34; Daniel J. Silver, A History of Judaism, I, 24
- 279 1.Samuel, 4:3
- 280 John L. McKenzie, “Ark Of The Covenant” a.g.e. s. 54
- 281 2.Samuel 6: 2
- 282 Halim Işık, Yah udi Kitabında Tarın Anlayışı, M.Ü.S.B. Basılmış Yüksek Lisans Tezi, 1995, s. 43
- 283 H. Işık, a.g.e. s.43
- ~
- ..
- 1 1 2 • Ahid Sandığı
- 284 Paul Jolinson, a.g.e. s.59; Mircea Eliade, Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi, s.413
- 285 Şemseddin Günaltay, a.g.e. s.403
- 286 Paul Jolinson,a.g.e. s. 64; F. Challeye, a.g.e. s. 137
- 287 Halim Işık, a.g.e. s. 43
- 288 Sayılar 13: 1-16; Tesniye 1:23
- 289 Sayılar 13:27-31

- 290 Sayılar 14: 30-31; Tesniye 1 :34-40
- 291 Sayılar 184: 41-43
- 292 Sayılar 14: 44-45
- 293 Tesniye 1: 42-43
- 294 Yeşu 6 : 2-5
- 295 Paul Johnson, a.g.e. s. 45; Rabbi Nesim Behar, a.g.e. s. 49
- 296 1. Samuel 4 : 1-4
- 297 1.Samuel 4 : 5
- 298 1. Samuel 4 : 6-8; Y.Besalel, “Şemuel”, YA, fil, 676
- 299 Şemseddin Günaltay, ag.e. s. 312; 1.Samuel, 4 : 11
- 300 Hayrullah Örs, a.g.e. s. 172 F.Challaye, a.g.e. s.137
- 301 Erkan Perşembe; “Dinde Sembolün Fonksiyonu ve İslamda Sembolik Değerlerin Bugünü”, O.M.Ü.İlahiyat Dergisi, Samsun,1998, SalO, s.91
- 302 Annemarie Schimmel; “Dinde Sembolün Fonksiyonu Nedir”, A.Ü.IF.D. Ankara 1954, Sayı.:3-4, s.68
- 303 Sadık Kılıç; İslamda Sembolik Dil, İnsan Yay, İstanbul, 1995, s.56
- 304 Annemaria Schimmel, a.g.e. 70
- 305 Sadık Kılıç, a.g.e. s.56
- 306 Sadık Kılıç, a.g.e. s.
- 307 a.g.e. s.58
- 308 Y. Besalel, “Aron Aberit”, YA, 1, 73
- 309 F.Challeya, Dinler Tarihi, s. 137, Paul Johnson, a.g.e. s.64; Büyük Dinler ve Mezlepler Ans. s. 171
- 310 de, Vaux, Yahudilikte Aile, s.35
- 31 1 Y.Besalel. “Aron Aberit” YA., 1, 73

312 de, Vaux,a.g.e. s.31

313 Hakimler 2:11; Şemseddin Günaltay, Yakın Şark 3, Suriye ve Filistin, s.

405; Baki Adam, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat ve Yahudi Hayatındaki Yeri, s.79

.

-

Ahid Sandığı • 1 1 3

314 Baki Adam, a.g.e. s.798

315 Ş.Günaltay, a.g.e. s.425; 2.Tarihler, 3412-7; Adem Özen, a.g.e. s.247

316 2. Tarihler, 35/3-5

317 1.Samuel 4: 1 1

318 Youngblood “Ark Of The Covenant” NMBD, s. 115

319 Paul Johnson, a.g.e, s.57; Melih Tokay, “Süleyman Mabedinin Yerinde

Gelişmiş Medeniyetler” Mimar Sinan Dergisi, yıl: 1986, sayı 59 s.8

320 Ahmet Güç, Dinlerde Mabed ibadet, s121, Şemseddin Günaltay, a.g.e.

s.318

321 Rowley, Worship .. , s.72; Mustafa Sinanoğlu, Kitab-1 Mukaddes’te ve

Kur’an ‘da Nübüvvet, s. 124

322 2. Samuel, 6:14-15

323 F.Challaye, a.g.e., s.137

324 Johnson, a.g.e s.59

325 2. Samuel, 15 tamamı

326 2. Samuel 15/24-29

327 Paul Johnson, a.g.e. s. 59

328 Ahmet Güç, a.g.e. s. 121; J.C Attias, a.g.e. s.62

329 P.Johnson, a.g.e. s.64

330 P.Johnson, a.g.e. s.65

331 Günay Tümer-A. Küçük, Dinler Tarihi, s.211; Younblood, “Solomon”

NMBD, s. 1191; Eliade, Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi, s.414;

Dinler Tarihi Ansiklopedisi,İst. 1999, 1,s.292

332 Ekrem Sarıkçioğlu, B.Günümüze Dinler Tarihi, s.22 1; G.Tümer-A.Küçük, a.g.e s.211

333 Suzan Alula vd, Yaludilikde Kavram ve Değerler, s.217

334 1. Krallar, 12/28-31, 14/ 23-24; Sarıkçioğlu, a.g.e. s.221; Eliade, a.g.e.,

s.414; C.T.Karasaban Filistin ve Şarkul-Ürdün, Ahmet İhsan Mat. I,İst.

1942, s.24 ; Melih Tokay, a.g.m Mimar Sinan Dergisi, 1986, sayı 59, s. 9

335 Baki Adam, Yahudi Kaynaklarına Göre Tevrat, s. 82

336 Y. Besalel, “Bet ha Mikdaş” I, 110

337 Ahmet Çelebi, a.g.e., s. 182, Adem Özen, s.245

338 Ahmet Güç, Dinlerde Mabel ve İbadet s.122

339 Ahmet Güç, a.g.e. s.1 14

340 Ahmet Güç, a.g.e. s. 106

341 Çıkış 40/21, Y.Besalel, “Mişkan” YA, II, 413; Paul Johnson, a.g.e. s.63;

Eliade, a.g.e, s.413

.

.

1 1 4 • Ahid Sandığı

342 Herve Rousseu, Dinler Tarihi ve Sosyal İnceleme, s. 126,

343 de Vaux, Ancient Israel, s.294-295; A. Güç, a.g.e. 106; A.Özen, Yahudilikte İbadet, s.43

344 Çıkış, 33/ 1 1

345 Sayılar, 12/8

346 Çıkış, 3317

- 347 Samuel S . Cohon, “Ark”, An Encyclopedia of Religion, s. 38
- 348 Çıkış, 25/ 22; 30/6; Sayılar, 7/ 89, I.Samuel, 4/4
- 349 Adem Özen, a.g.e. s.43; F.Challeya, a.g.e. s. 137
- 350 Hakimler 2 1/ 19
- 351 Rowley, Worship ... , 63; de Vaux, a.g.e.304
- 352 1. Samuel 41 4
- 35:3 Rowley, Worship ... , 59; de Vaux, a.g.e. s.304
- 354 de Vaux, a.g.e. s.308
- 355 2. Samuel, 6/1-19; de Vaux, a.g.e. s.308-309; Ahmet Güç, a.g.e. s. 1 14;
C.T.Karasaban, a.g.e. s.30
- 356 Rowley, Worship ... , s. 72; Ömer Faruk Harman, “Dağ” DİA, İstanbul
1993, VIII, 401; J.C. Attias - E.Benbassa, a.g.e. s.44
- 357 Ahmet Güç, a.g.e. s. 1 15
- ..
- 358 Adem Ozen,a.g.e. s.200
- 359 1 .Krallar, 6:1-37-38; Ahmet Çelebi, a.g.e. s. 183
- 360 1. Krallar, 8/6, Eliade, Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi, s. 4 13; C.
T. Karasaban, a.g.e. s.32
- 361 1. Krallar, 8/10
- 362 Çıkış, 33/9, 40/34-35; Sayılar, 12/4-10
- 363 1.Krallar, 8: 13
- 364 Ahmet Güç, a.g.e., s. 122; P.Johnson, Yahudi Tarihi, s.64; Büyük Dinler
ve Mezhepler Ans. s. 1 7 1 ; Felichejen Challeye, Dinler Tarihi, s. 137; David,A Brovn, A Guide to
Religions, London, 1975 s. 1 15 8
- 365 Ahmet Güç, a.g.e. s. 122; Örs, a.g.e s.332; J.C. Attias, a.g.e. s. 62

366 Levililer, 16: 1 1 vd.; E.Sarıkcıoğlu, Din Fenomenolojisi, s. 105

..

367 Adem üzen, a.g.e. s.200

368 Yehoshua Grintz, ‘Temple’ EJD, Jersalem, XV, 952; Will Durant, Roger

Lambelin, Yah udi Tarihi ve Siyonist liderlerin Protokolleri, çev. Sami

Sabit Karaman, İnkılap Yay. İstanbul 1992, s.33

369 Ahmet Çelebi, a.g.e. 183

.

.

www.temple.ark.html

Ahid Sandığı • 1 15

370 Karen Annstrong, Tann ‘nm Tarihi, s.83

371 Yeremiya 3: 16-17, İşaya 44:6

372 Eliade, Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi, s.429

373 Büyük Dinler ve Mezhepler A11s., s. 173

374 Alunet Çelebi, a.g.e. s. 191; Paul Johnson, a.g.e. s. 44

375 Büyük Dinler ve Mezhepler A11s. s. 1 73

376 Youngblood ‘‘Shekinah’’ NMBD, s. 1 161,

:377 Alunet Çelebi a.g.e., s.191 , Şemseddin Günaltay, Yakın Şark 3, s.434;

Karen Armstrong, Tann ‘nın Tarihi, s.109

378 Aluuet Çelebi, a.g.e. s. 193

379 İşaya: 37/16-20

380 Yeremiya, 3: 16-17

:381 Adem Özen, Yahudikte İbadet, s. 64

382 Kürşat Demirci, Yalıudili ve Dini Çoğulculuk, s.37

38:3 David A.Brown, A Guide ta Religions, London 1975, 1 15; Örs, a.g.e. s.

22 1-222; Eliade, a.g.e., s.428

384 Aluuet Güç, Dinlerde Mabed ve ibadet s. 127

385 Rowley, Worship ... , 225 ; T.H, “Yahudiler”, İslam Ansiklopedisi, MEB,
XIII, 340

386 Brown, s. 1 15. Alunet Güç, a.g.e. s. 127, Eliade, a.g.e. s.428

387 H.Örs, s.356; Selman Kuzu, Mehdi Deccal, Mesih, Merkür Yay. 2001,
s.44

388 İşaya, 7:14; Mika, 5:2

380 Selman Kuzu, a.g.e. s.45; Felcien Challaye, Dinler Tarihi s. 136

390 Selman Kuzu, s.45

391 Selman Kuzu, a.g.e. s.45; Ekrem Sankçioğlu, a.g.e. s.32

:392 İşaya, 32:9-14; Ekrem Sankçioğlu, Dinlerde Mehdi Tasavvurları, s.30-31

393 İşayaJ 1:6-9 ;25 ; 28: 12; Zekarya, 9: 10, Mika, 4:3-4

394

395 Kerim Balcı, “Ahd-i Atik Sandukası”, 24 Mart 2002, Zaman Gazetesi,

www.ilkayet.net.html

;mf Malaki,4:4-6

397 E.Sarıkcıoğlu, a.g.e. s.88

398 Zakarya,6:13

1 16 • Ahid Sandığı

399 Kerim Balcı, Kimin Savaşı, Zaman Kitap, s.40; Halit Erol, Kudüsün Kutsallığı,s. 14 7; Kerim Balcı, “Ahd-i Atik Sandukası ve İsrail-Filistin Çatışması”, Zaman Gazetesi, 31 Mart Pazar, 2002

400 Selman Kuzu, a.g.e. s.48

- 401 Youngblood "Shekinah" NMBD, s. 1 161
- 402 Abdurrahman Küçük, "Ahid Sandığı": DİA, I, 535
- 403 Bakara, 246-248
- 404 M.Esed, Kur'an Mesajı, Trc. Ahmet Ertürk, İşaret Yay. İst. 1999, c.2,
s. 75; İsmail Cerrahoğlu, Kurfu-ı Kerim Meal ve Tefsiri, Emel Mat. Ankara 1985, s.488; Abdullah
Aydemir, Tefsirde İsrmiyyat, Beyan Yay.
İst.1985 s.263
- 405 Michel Valsan, Batı Maneviyatı ve Batı, İnsan Yay. İst. 1995, s. 102
- 406 Ragıb İsfehani, el-Müfredat fi Garbul Kur'an, Kahire, 1991, s.72; M.
Esed, ag.e. s.75; Muhammed Hamdi Yazır, Elmalılı, Hak Dini Kur'fin
Dili, Azim Dağıtım, İstanbul 1995, II, 142
- 407 er-Ragıb, a.g.e. s.72; Fahrudin Razi, Tefsiri Kebir, Akçağ Yay. Ankara 1989, V, 346; Elmalılı,
ag.e. II, 141
- 408 Asım Efendi, Kamus Tercemesi, "t.v.b." maddesi
- 409 Şemseddin Sami, Kamus-i Türkf, Enderun Yay. İst. 1992 s.370
- 410 M.Valsan, İslam Maneviyatı ve Batı. s. 100
- 411 M.Valsan, a.g.e. s.102, (Sandığın savaş meydanlarında taşınarak kendilerine zafer getirdiğine
inancı. Ayrıca Sandığın isimleri arasında "Orduların Yehovasınm Sandığı" ismi de bu bağlamda
önemlidir.) 412 Razi, Tefsiri Keibir, V, 346; Aıusi, Rillıul Mefini fi. tefsirül Kur'fin, Beyrut, II, 168-
169
- 413 Razi, a8.g.e. v, 3468
- 414 Muhammed et Taberi; Taberi Tefsiri, Trc. Kerim Aytekin vd. Hisar Yay.
1996, II, 90
- 415 İbn Kesir, Büyük İslfını Tarihi, Çağrı Yay. İst. 1994 II, 15; Kurtubi, el Ca
-
mi'u li Ahkami'l-Kur'an, Trc. Beşir Eıyaysoy, Buruç Yay.İst. III, 450;
Razi, ag.e. V, 345; İbü'l-Esir, İslfını Tarihi, Trc. Ahmet Ağırakça Bahar

Yay, İst. 1985, 202; İsmail Hakkı Bursevi, Ruhul Beyan Tefsiri, Daml

Yay. İstanbul, 1995, 81, 426; Taberi, Taberi Tefsiri, Trc. Kerim Aytakin,

H.Karakaya, Hisar Yay. 1996, II, 90

416 Alusi, ag.e. II, 168; Taberi, Taberi Tarihi, I, 450; Ebu'l-Leys Semarkandi, Tefsiri Kur'an, sadeleştiren, M. Karadeniz vd., Sezgin Neşriyat, İst., 1993, I, 277, Taberi, Taberi Tefsiri, II, 91; Kurtubi, a.g.e, III, 451

Ahid Sandığı • 1 1 7

417 M. Esed, ag.e. 11, 75; er-Ragıb, ag.e, 72; M.H. Yazır, ag.e. il, 142

418 Michel Valsan, İslam Maneviyatı ve Batı, s. 102

419 M.Valsan, ag.e. s.101

420 Eş-Şevkfuı, Fetımlı Kadir min İlmı't-Tefsir, Mısır, 1964, 1, s.266

421 Er-Razi, Tefsiri Kebir, V, s.345; M.H.Yazır, ag.e. il, 141; Kurtubi, ag.e,

III, 451; Nişancı.zade, Mir'atı Kainat, Sadeleştirenler, AFaruk Meyan,

Bereket Yay, İst, 1987, s.245; Ebu'l Leys Semarkandi, ag.e, 1, s.277, Et Tabressi, Mecme'ül Beyan, Beyrut 1986 1, 614

422 Hüseyin b. Ali Beyhaki, Delailu'n -Nübüvve ve Marifetün Ahvali Sahibi'ş-Şeria, Darül-Kütübül- İlmıyye, Beyrut 1985, 1.386-390; İbn'l Cevzi, el-Vefa bi Ahbari Mustafa, Beyrut, 1966, 11, 727-731

423 Beyhaki,ag.e. s.387; Cevzi, ag.e. il, 729

424 Beyhaki,ag.e. s.387-388; Cevzi, ag.e, il, 729

425 Beyhaki, ag.e. 1, s.388; Cevzi, ag.e 11, 730

426 Beyhaki, ag.e. 1, 388-389; Cevzi, ag.e, 11, 730

427 Beyhaki, ag.e. 1, s.389-390; Cevzi, ag.e, il, 731. Bu rivayetle ilgili dda—

ha teferruatlı bilgi için bak Hamidullah. "Une Ambassade . . . ", s.29-42

428 Et Tabressi, Mecme'ul Beyan, 1. s. 614; Alusi, Ruhul Me'ani, 11, 168

429 Taha, 39

430 M.Valsan, Islam Maneviyatı ve Batı,s.104

* 1 arşın= 45cm

431 Et-Taberi, Taberi Tefsiri, 11, 91; Nişancızade, Mir'at-i Kainat, s.245, Elmalılı, a.g.e, il, 141

432 Kurtubi, a.g.e, III,s. 451; et-Taberi, Tarihi Taberi, 1,452; el-Keşşaf, 1,293,

Alusi, Ruhul Meani, 11,168; Elmalılı, a.g.e.11,141; Ebu'l -Leys Semerkandi, ag.e.I, 277

433 er-Raz8i, Tefsiri Kebir, V,345

434 et-Taberi, Tarih-i Taberi, 1,452

435 Mehmet Vehbi, a.g.e. 1,447

436 et-Taberi, Taberi Tefsiri, 11,91; er-Razi, M Gayb, V,344; Taberi, Milletler ve Hükiimdarlarlar Tarihi, 1, 705

437 et-Taberi, Taberi Tefsiri, 11,91; Kurtubi, a.g.e, III,450

438 İbn Kesir, Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri, III,.981; İbn Kesir, Büyük

Islam Tarihi, s.17; Kurtubi, III,450; et-Taberi, Tarih-i Taberi, 1,452

439 et-Taberi, Taberi Tefsiri, 11,91; Taberi, Taberi Tarihi, 1,452; Kurtubi,

ag.e. III,450; İbn Kesir, Büyük Islam Tarihi, s. 17

440 Kurtubi,a.g.e. III,450; er-Razi, Tefsiri Kebir, V,344; Nişancızade, Mir'at ı Kainat, s.246, Elmalılı, ag.e. il, 142

- 441 Nişancızade, a.g.e, s.246; Elmalılı, a.g.e, II, 142
- 442 Eş-Şevkani, Fethul Kadir Min İlmi't Tefsir, I, 266
- 443 Bakara; 248
- 444 Abdullah Aydemir, Tefsirde İsrâfiliyya s.266; Alusi, Ruhul Meani, II, 168
- 445 Alusi, a.g.e. II, 169; Elmalılı, a.g.e, II, 143; Kurtubi, a.g.e. III, 451; Taberi, Taberi Tefsiri, II, 92; İbn Kesir, Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri, III, 980
- 446 Taberi Tefsiri, III, 92; Razi, a.g.e. V, 347; İbn Kesir, Hadislerle Kur'an-ı Kerim 'in Tefsiri, III, 980; Kurtubi, a.g.e, III, 451; Alusi, a.g.e, II, 169
- 447 İbn Kesir, Hadislerle Kur'an-ı Kerim 'in Tefsiri, III, 980; Razi, Tefsiri Kebir, V, 347
- 448 Taberi, a.g.e, II, 92
- 449 Taberi, a.g.e, II, 92; Kurtubi, a.g.e, III, 451; Nişancızade, a.g.e, s.246; İbn Kesir, Hadislerle Kur'an Tefsiri, III, 980
- 450 Taberi, a.g.e, III, 92; Kurtubi, a.g.e, III, 450; İbn Kesir, a.g.e, III, 980
- 451 Şevkani, a.g.e. I, 267
- 452 Kurtubi, a.g.e, III, 451; İbn Kesir, a.g.e, III, 980, Büyük İslam Tarihi, II, 16; Taberi, Taberi Tefsiri, II, 92; Nişancızade, a.g.e, s. 246; Ebul Leys Semarkandi, a.g.e, I, 277
- 453 Elmalılı, a.g.e, II, 143; İbn Kesir, Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri, III, 980; Kurtubi, a.g.e, III, 451; Taberi Tefsiri, II, 92; Razi, a.g.e, V, 347; Nişancızade, Mirat-ı Kainat, s.246
- 454 Taberi Tefsiri, II, 92; İbn Kesir, a.g.e, III, 979; Elmalılı, a.g.e, II, 143
- 455 İbn Kesir, a.g.e, III, 979; Taberi Tefsiri, a.g.e, II, 92; Şevkani, a.g.e. I, 267
- 456 Elmalılı, a.g.e, II, 143
- 457 Elmalılı, a.g.e, II, 143; Taberi Tefsiri, II, 92
- 458 Razi, Tefsiri Kebir, V, 347, Elmalılı, a.g.e, II, 143

459 Elmalılı, a.g.e, II, 143, Razi,a.g.e, V, 347

460 Ebul Leys Semarkandi, a.g.e, I, '277

461 İbn Manzûr, Lisânul Arab: II, 17-18

462 Razi, Tefsiri Kebir, V, 858

463 İ.Goldziher, "Müslümanlarda Sekine Anlayışı,"s.150. B.Joel, "Sekine"

İslam Ansiklopedisi, MEB,Ankara, 1966, X,827

464 İ.Goldziher, a.g.m. s. 150, Hz. Muhammed bir hadisinde kâfirlerin kalbini iki melek temizlemiş ve ona peygamberlik mühürünü hasretmişlerdir.

Ahid Sandığı • 119

Meleklerden birisi, beyaz kedi şeklindeki sekine'yi çağırdı ve o kalbime konuldu.

465 Bakara;248

466 İbn Manzûr, LisânulArap, II, 174-175

467 Çıkış 16:32-34; Sayılar 17: 8-11; Tesniye, 31:9-26

468 Taberi Tefsiri, II, 93

469 Kurtubi, a.g. e III, 452; Taberi Tefsiri, II, 93; İbn Kesir, Hadislerle

Kur'an-ı Kerim Tefsiri, III, 980, Razi, a.g.e, V, 348 Alusi, Ruhü 'J-Meani,

II, 169

470 Taberi Tefsiri, II, 93

471 Taberi, Tefsiri, II, 93; Kurtubi, ag.e, III, 452; İbn Kesir, a.g.e, III, 980

472 Taberi Tefsiri, II, 93

473 Razi, Tefsiri Kebir, V, 348

474 Taberi Tefsiri II, 93; İbn Kesir, a.g.e, III, 980; Kurtubi, ag.e, III, 452

475 Taberi, a.g.e, 11, 93; Kurtubi, ag.e, III, 453

476 Kurtubi, a.g.e, III, 453

477 Ruhul Meani, 11, 169

478 Kurtubi, III, 452

479 Taberi Tefsiri II, 92

480 Abdullah Aydemir, Tefsirde İsrailiyya s.263; Alusi, Ruhül Meani II,

168-169; M. Esed, ag.e, I, 74

481 Zemahşeri, el-Keşşaf, 1, 379

482 Michel Valsan, İslam Maneviyatı ve Batı, s. 1018

483 Razi, Tefsiri Kebir, V, 346

484 Michel Valsan, a.g.e, s. 101

485 Michel Valsan, a.g.e, s. 102, M. Esed, a.g.e, I, 75

486 er-Rağıb, a.g.e, s.72; Ömer Rıza, Tanrı Buyuğu, I, 69; M. Esed, I, 75; Talimatı kalp ve gönül marifetine geldiğine Kitabı Mukaddeste yakın anlamlar vardır. "Saul. (Tüfit), Samuelin yanından gitmek için döndüğü gibi Allah ona başka bir yürek verdi". I. Kıral: 9/10. "Ona Allah'ın Ruhü gelmekle peygamberlik eyledi. I. Kıral: 10: 10

487 Alusi, Ruhül Meani, II, 169; M. Esed, I, 75; İsmail Cerrahoğlu, Kır'ın-1

Kerim Meal re Tefsiri, s.88

488 Süleyman Ateş, Kur'an-ı Kerim Sıklopedisi, XVIII 510, Razi, a.g.e, V, 346; Talimatı. a.g.e. I, 48';

120 • Ahid Sandığı

489 Süleyman Ateş, a.g.e. XVIII 510

490 Elmalılı, a.g.e. il, 143; Abdullah Aydemir, a.g.e, s.259

491 Süleyman Ateş, a.g.e, XVIII 510-511; Şemseddin Sami, Kamus-ı Türkî,

s.729

492 Tevbe:26

493 Tevbe :40

494 Feth:4

495 Feth: 18

496 Feth:26

497 Tevbe : 1038

498 İbn Kesir, Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri, VII, 3445, XIII, 7336; Taberi, Taberi Tefsiri, VII, 457-482-488; Razi, Tefsiri Kebir, XX, 137-163; Tabatabai, El-mizan Fi Tefsir'il Kur'an, I, 489

499 Ignaz Goldziher, "Müslümanlarda Sekine Kavramı", s.145

500 Rad 28

501 Elmalılı, a.g.e, V, 145

502 Süleyman Ateş, Kur'an Ansiklopedisi, XVIII, 512

503 Nahl:80

504 Ibrahim:14

505 Bayraktar Bayraklı, Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Tefsiri, III, 247

506 Bayraktar, a.g.e, III, 247

507 I.Goldziher, a.g.m. s. 148

508 Sahih-i Buhari ve Tercemesi, Müt. M.Sofuoğlu, Ötüken Yay. İst.,1988,

XI,51 10

509 KArmstrong, Tanrının Tarihi, sl08, Y.Besalel, "Şehina", YA III,666

510 Tirmizi, iliiın 19; Sünen-i Tirmizi Tercemesi, Ter, O.Zeki Mollarnehme—
toğlu, Yunus Emre Yay. IV, 422

51 1 Elmalılı, a.g.e, II, 143; Razi, a.g.e, V, 348; M.Esed, a.g.e, I, 74

512 Bayraktar Bayraklı, a.g.e, III, 248

513 Taha:39-40

514 M.Valsan; Batı Maneviyatı ve Batı, s.103-105

DİZİN

- A -

Abdullah b. Abbas

77

Abiata

55-56

Abinadab

43

Ahdi Atik

15-16-85

Ahid Sandığı

11-12-13-14-15-16-18-19-20-21-22-23-24-25-26-27-28-29-30-31-32-33-34-35-36-38-39-40-

4 1-42-43-44-45-46-4 7-48-49-50-51-52-53-54-

55-56-5 7-58-59-60-61-62-63-64-66-67-68-69-

70-71-72-73-7 4-76-78-82-85-86-87-88-89-90

Ahyo

44

Aıusi

66

Amel ekiler

50

Amelikalı

64-67-73

Amoriler

47

Amr an

27

Anaksarkhos

32

Aristoteles

32

Aron

18

Asım Efendi

66

Aşdad

41-42

Ata b. Ebi Rebah

77

Atlantis

15

Aviram

29

Avşalan

55-56

.

.

122 • Ahid Sandığı

- B -

Babil

25-3 1 -60-61-62-7 4-86

Beni İsrail

15

Bet ha-Mikdas

24-25-26-44

Bethel

56-57

Betlehem

62

Beyhaki

7 1

Beyt El

56

Beyt-Şemeş

43

Beytül Makdis

35-36-57

Bezalel

2 1-22

Bizans

70-71

Buhari

Bünyamin

58

Büyük İskender

32

- C -

Camp David

36

Cemal Paşa

34

Charles W arren

34

Charles Wilson

34

Chartres Katedrali

3;3

Conrad Schick

;34

- D -

Dagon

4 1 -42

Danyal

72

Darius

3’)

‘

w

Dat;m

2!;!

.

-

.

..

-

.

.

Ahid Sandığı • 1 23

- E -

Ebu Cafer

72

Efrayim

49

Ehud Barak

36

Ekron

42-43

8 1

Elam

40

Eli

23-4 1 -52-58

Encyclopedia Judaica 1 3

Erden

46-47

Eriha

47-50-5 1

Eski Ahid

1 3-1 7-37-38

Etiopya

3 1

Evanjeliik

63

Ez iki el

33

- F -

Fars

62

Filistiler

2:3-4 1 -42-43-5 1 -52-54-58-59-82

Filistin

:34-36-60

Finehas

5 1

Firavun

;15-8:3

G

-

-

Gata

42

Gerşon

26-27

Girgaşiler

46

Gözlem Yayınevi

1:3

GreK

124 • Ahid Sandığı

H

-

-

Haçlı Seferleri

34

Haçlılar

33-34

Hebron

27

Heraklius

70-71

Hezekiel

32

Hıristiyan

33-52-63

Hiram Abiff

33

Hişam b. As

71

Hittiler

47

Hiviler

47

Hofri

51

Hz. Adem

69-70-71-72

Hz. Ali

75

Hz. Davud

23-24-4 1-43-44-48-54-55-56-59-62-68-72-78-82-90

Hz. Ebu Bekir

71-79

Hz. Harun

16-26-27-29-30-63-65-67-68-72-76-77-82

Hz. İbrahim

41-56-69-71

Hz. İsa

15-35-63-72-7 4-85

Hz. İshak

41-72

Hz. İsmail

69-72

Hz. Lut

72

Hz. Muhammed

69-70-71-76-86-89

Hz. Musa

16-1 7-18-19-2 1-22-25-26-27-28-29-30-31-35-39-40-46-4 7-49-50-52-54-5 7-58-62-64-65-66-

6 7 -68-72-73-75-7 6-77-80-82-83-89

Hz. Nuh

71

Hz. Ömer

86

Hz. Süleyman

24-25-33-35-41-56-59-68-72-82-90

Hz. Şit

69

Hz. Yakub

26-41-56-70-71

Hz. Yusuf

72

- i -

İbrani

16-18-22-25-38-49

İbrani Üniversitesi

13

.

.

.

Ahid Sandığı + 1 2 5

İlyas

62

Ilyada

32

İncil

31-86

İngiliz

34

İskoç Masonluğu

33-34

İslam

12-14-35-36-64-66-70-71-73-74-76-87-89

İsrail

35-36-42-43-44-47-48-49-51-56-57-64-66-83-85-86-87-88

İsrailiyyat

77-90

İsrail oğullan

1 1-12-13-16-17-18-20-2 1-22-23-26-27-28-29-

30-31-32-38-41-43-45-46-47-49-50-5 1 -52-53-

54-55-56-5 7-58-59-60-62-65-66-6 7-68-70-73-75-78-80-82-85-86-88-89-90

- J -

Jeremiah

31

- K -

Kalithenes

32

Kedar

69-70

Kehat

26

Kenan Diyarı

17-23-49-50

Kenanlılar

47-50

Keşşaf

67

Kızıl Deniz

47

Ki don

44

Kiryath-Y earim

43-44-54-59

Kitab-1 Mukaddes

13-19

Kohat

27

Koh en

25-26-28-31

Korah

29

Kuba Mescidi

89

Kudret helvası

63

Kudsu'l-Akdes

24-25-28-41 -44-59

•

1 26 • Ahid Sandığı

Kudüs

1 3-1 5-23-24-25-3 1 -33-34-43-44-54-55-56-58-

59-6 1 -63-7 4-85

Kur'an-ı Kerim

1 2-1 4-44-65-66-68-69-70-72-77-79-80-8 1-82-90

Kutsal Kase

35

- L -

Levililer

25-26-27-28-29-30-43-46-54-58

Lübnan

24

- M -

Mabed Şövalyeleri

33-34

Mann

29

Merari

26-27

Mescidi Akas

34-36-45-63

Mesih

1 3-33-62-63-85-86

Mezopotamya

86

Mısır

1 6-22-29-3 1-33-38-43-45-50-57-58-88-89

Michael Lamy

34

Mişkan

25-44-57

Montagu Parker

34

Muallaka kayası

34

Mücahid

75

- N -

Nah on Ovası

44

Nebo Dağı

3 1

Nebukednazzar

3 1

Nil

Nu'ayin b. Abdullah 7 1

|

Ahid Sandığı • 1 27

- 0 -

Obed-Edorn

. 44

Odessia

32

On Emir

1 6-1 7-28-54-56-66-77-83-85-87

- P -

Paran

49

Perizziler

47

Pesah

47

Peter Partner

35

- R -

Rab ah

28

Ragib

80

Razi

67

Rehobearn

57

Reuben

29

- S -

Sarnuel

4 1-64-67-68-70-72

Saul

23-64-78

Sekine

65-68-74-75-76-77-79-80-81

Shekern

56

Sina

1 1-1 6-1 7-1 8-1 9-28-31 -38-45-46-69-88

Sinagog

32

Si on

24-32-41

Sovuat

57

Strabon

32

Sukotta

Süleyman Mabedi

23-:24-3 1-33-35-39-44-56-58-59-89

128 • Ahid Sandığı

- Ş -

Şehira

38-39-40-61 -63-85

Şekem

57

Şemseddin Sami

66

Şemun

64-67-68

Şii

15

Şilo

23-51 -52-58

- T -

Taberi

76

Tabılt

12-13-64-65-66-67-68-69-70-71-72-73-74-76-77-78-80-82-83-89-90

Talmud

31

Tfılılt

64-76-82-90

Tapınak

28-33-34-45-53-61

Tapınak Dağı

45

Tapınakçılar

34-35

Tebah

18

Templer

33

Tevrat

28-32-52-55-58-62-64-65-66-68-70-74-77-80-82-86-87-88-90

Tih Çölü

29

Titus

45

Tora

18-25

Tsadok

55

- U -

Ubade b. Samit

71

Useyd

81

Uzza

44

Uzziel

27

.

Yosya

Yüsa

Zer üseri

Ahid Swıdığı + 129

- Ü -

Ürdün

23-3 1

- V -

Vehb b . Münebbih

77

- Y -

2 1 -22-44-5 7

Y2_hudi

11 - 1 2-1 3-1 7-1 8-25-32-33-36-37-38-54-57-58-

6 1 -62-63-64-65-66-69-73-7 4-78-82-85-89-90

Yebusiler

47

Yehova

1 1-1 2-1 3-1 7-1 8-40-47-48-59-60-88-89

Yeni Ahid

13

Yeremya

Yerobeam

57

Y erusalayim

57

-,l enıřalim

:12-55-56-6 1

·Yc:řa

2◆3-46-47-50

Yitshar

27

Y ohv\ eh

1 7-1 8-1 9-2 1 -22

Yont Kipır

44

3 1 -32

YubPl

5 1

i !Yi i.:n

72

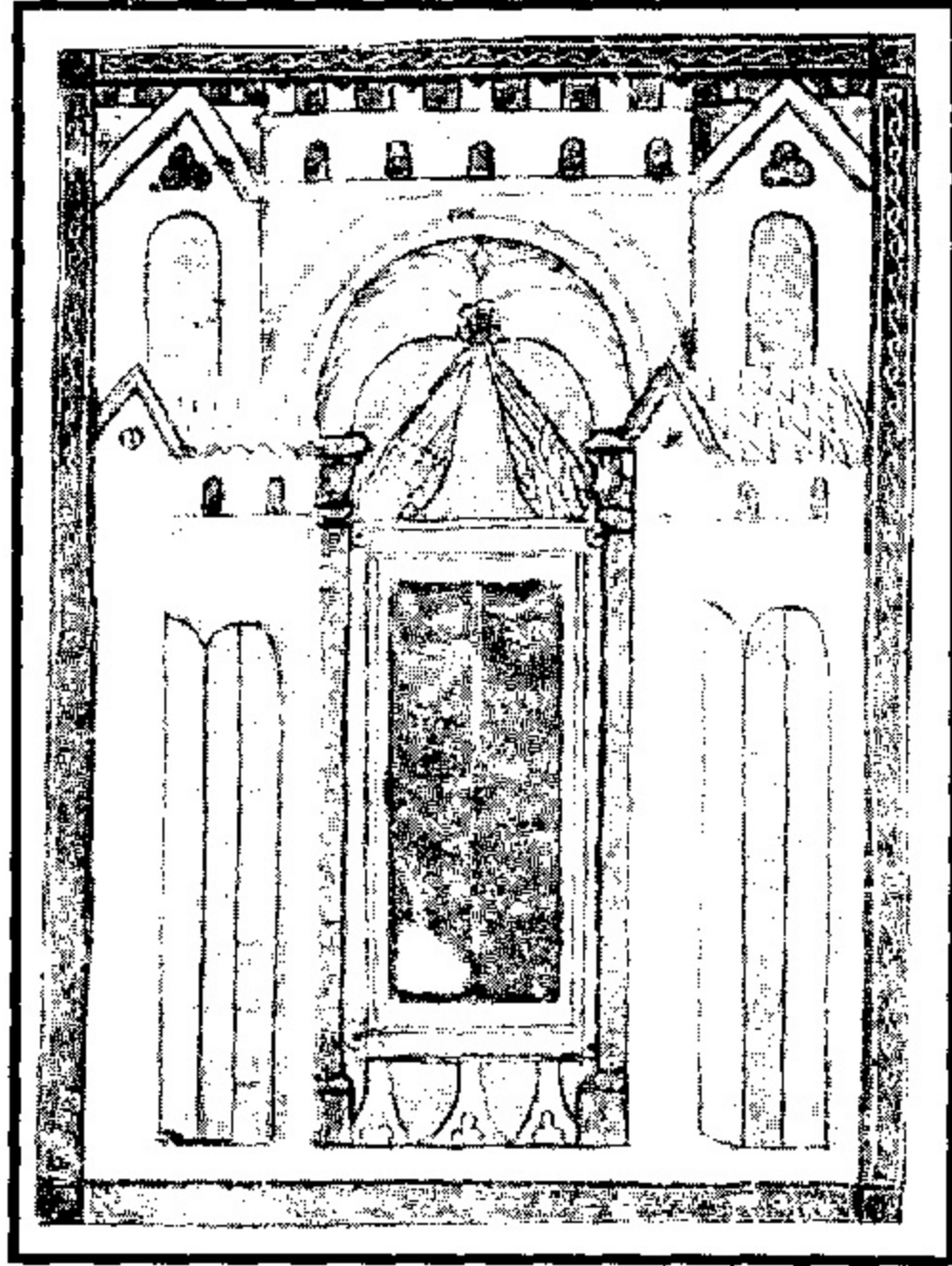
- Z —

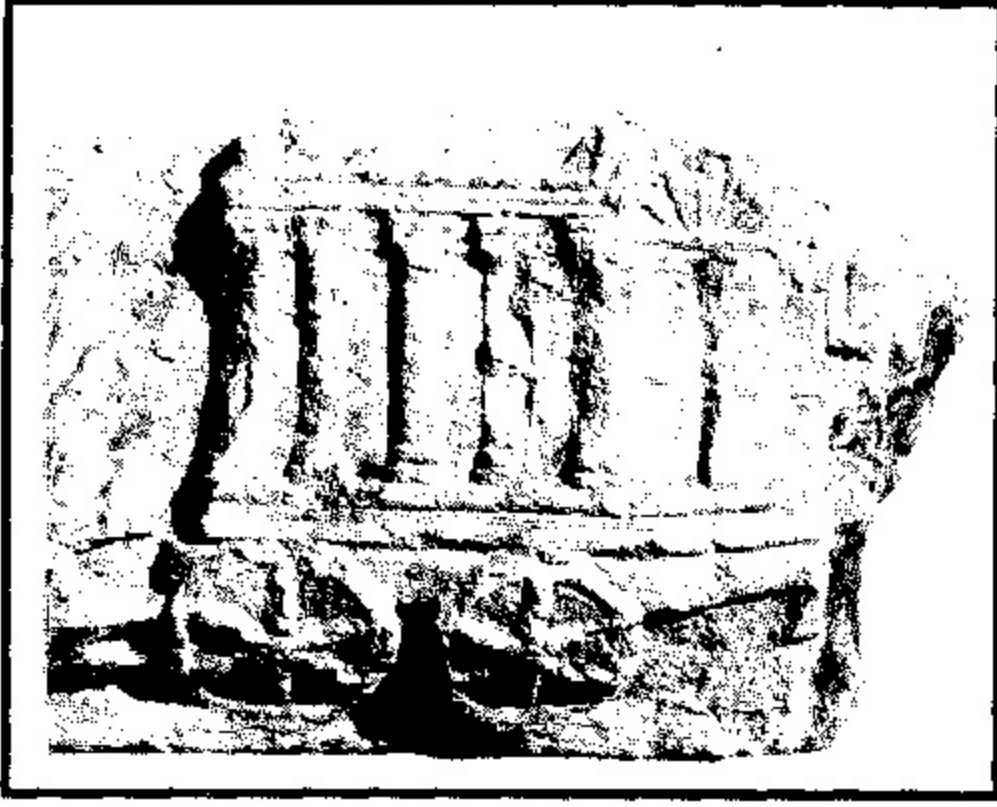
<lal

78

Zü ! -kameyn

72

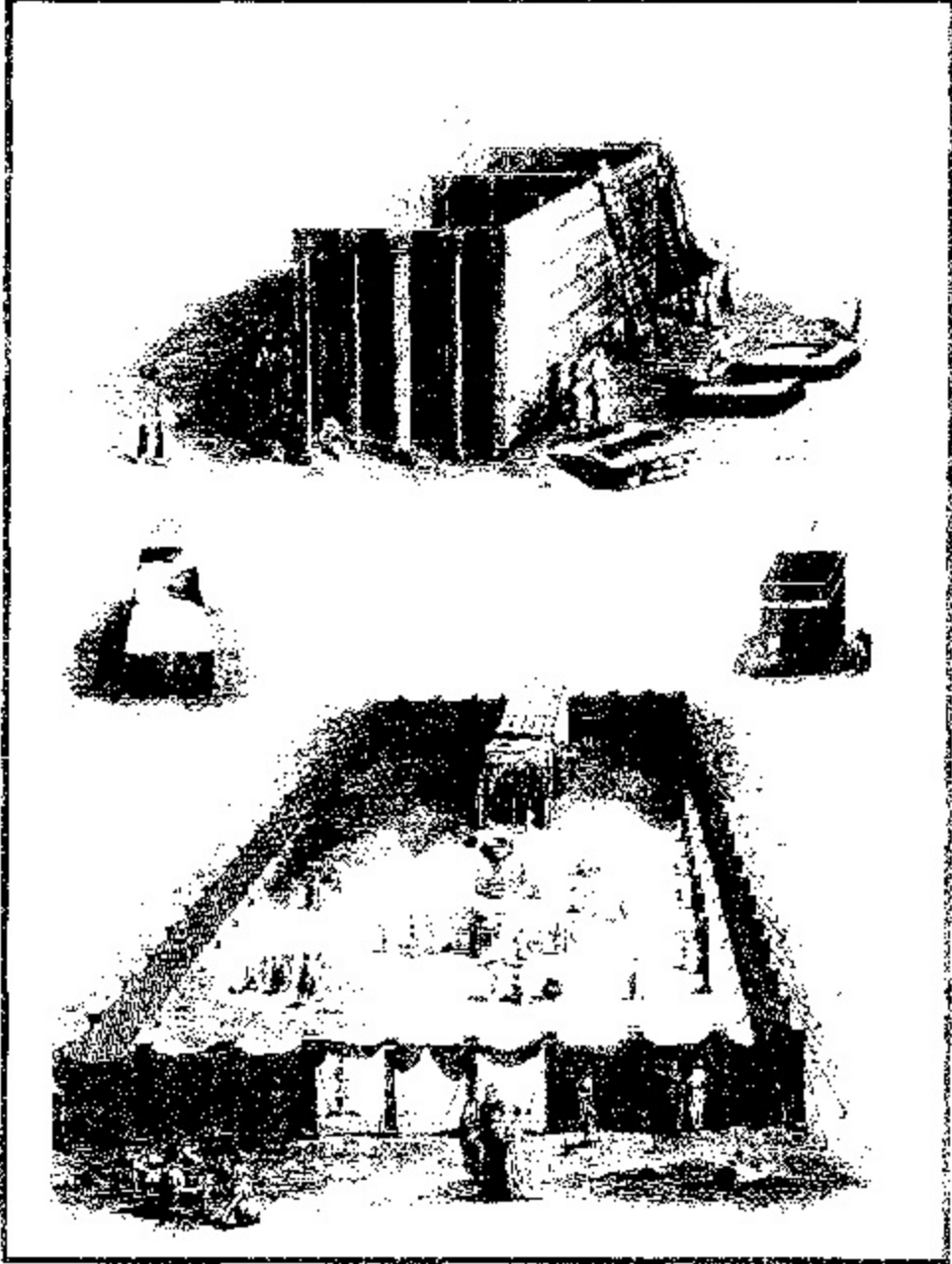

Sarajevo Haggadah Tapınağı 'ndan bir resim.

Sandığı Kerubimler kanatları üstünde taşırken gösteriyor.

Sandık arabada taşınırken. Friz. Kopernaum Havzası.

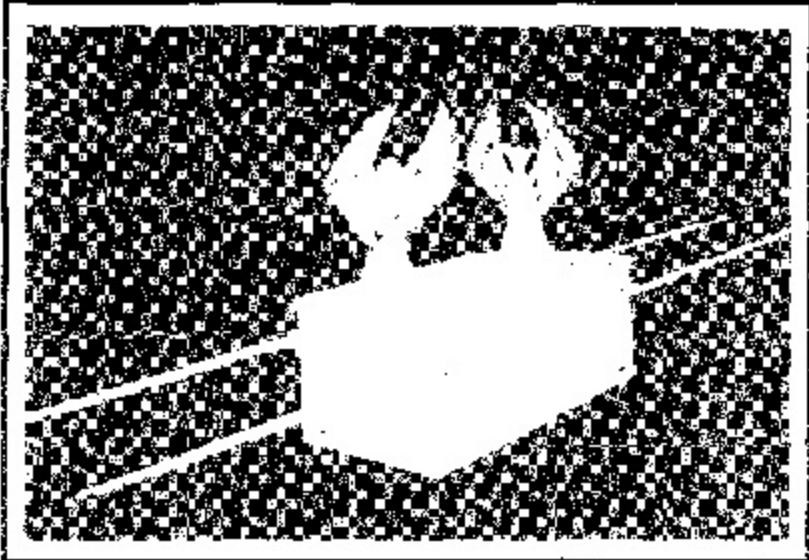

Çadır ioPiragın ternsilı resnı.

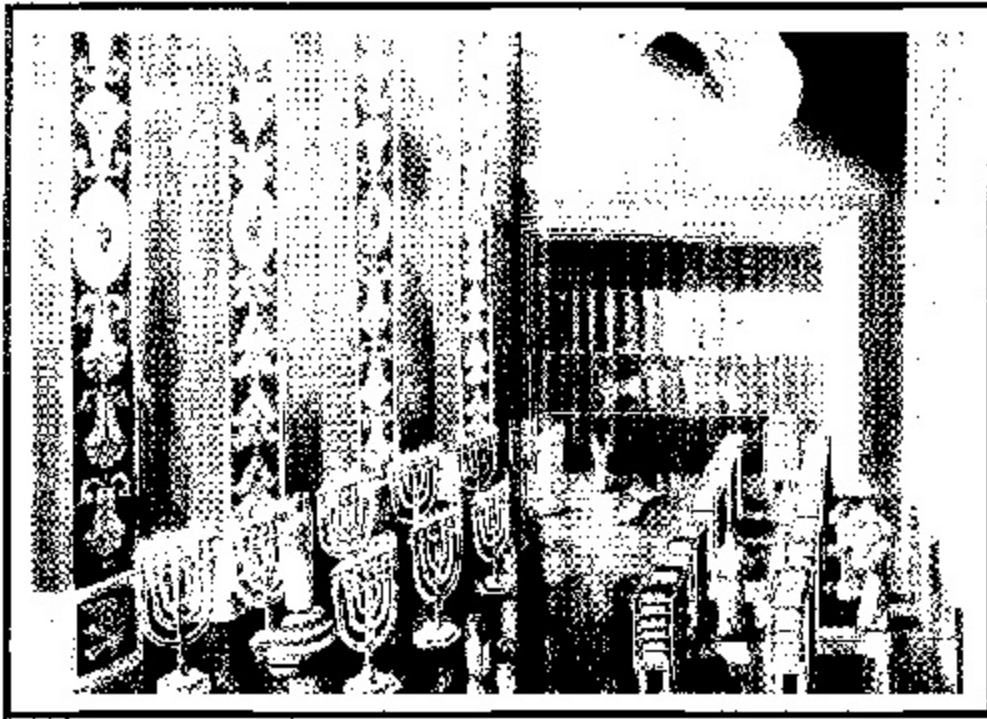
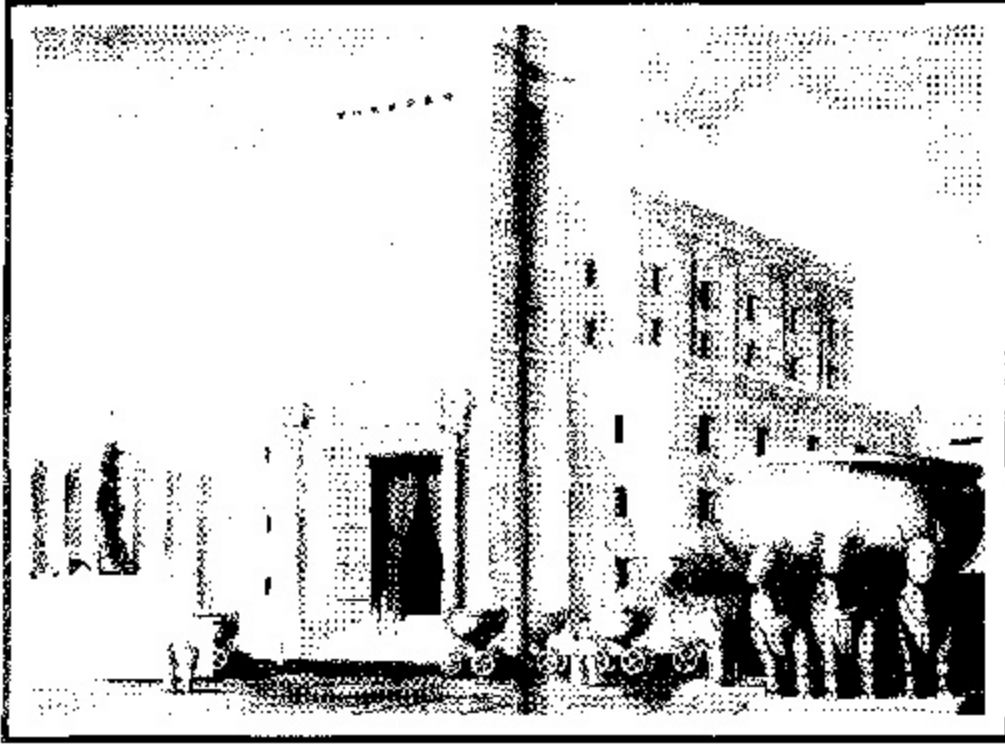
Fasanestrasse'de Havra Sandığı, Charottenbur, Berlin

1912'de tamamlanmış 1938'de yıkılmıştır.

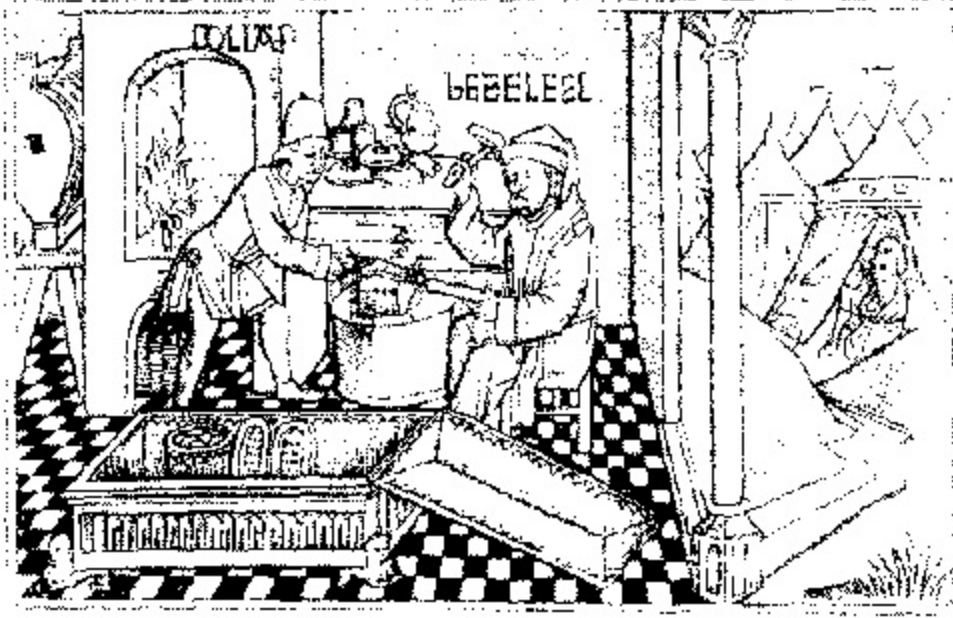
Ahid Sandığı'nın Kerubimlerle birlikte tasviri

Taşınabilir Sandık Emanu-EI Tapınağı, San Francisco

Süleyman Mabedi'nin dış görünümü

Süleyman Mabedi'nin iç görünümü.

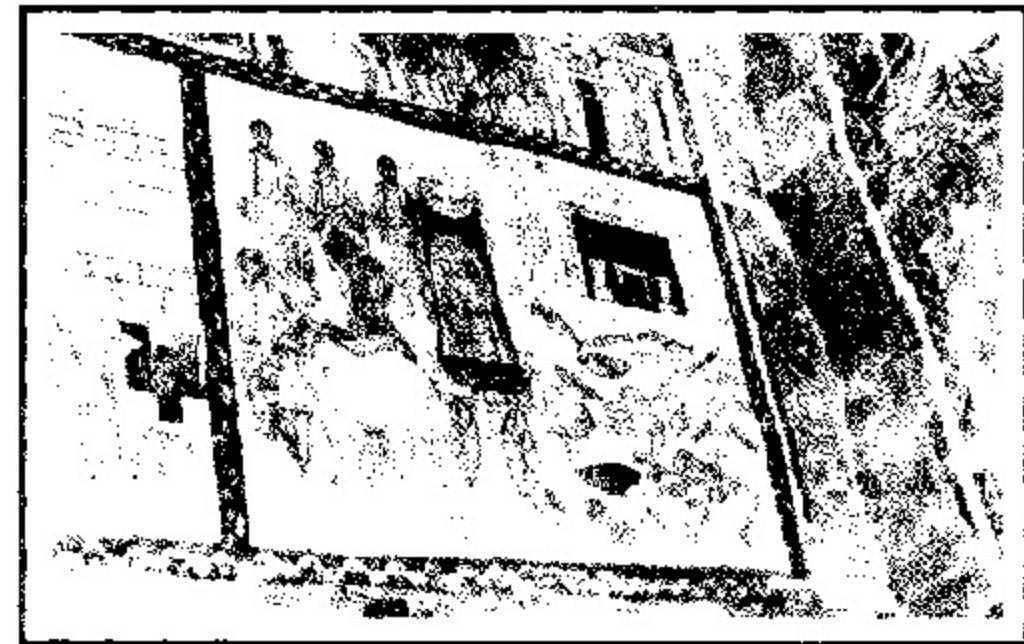
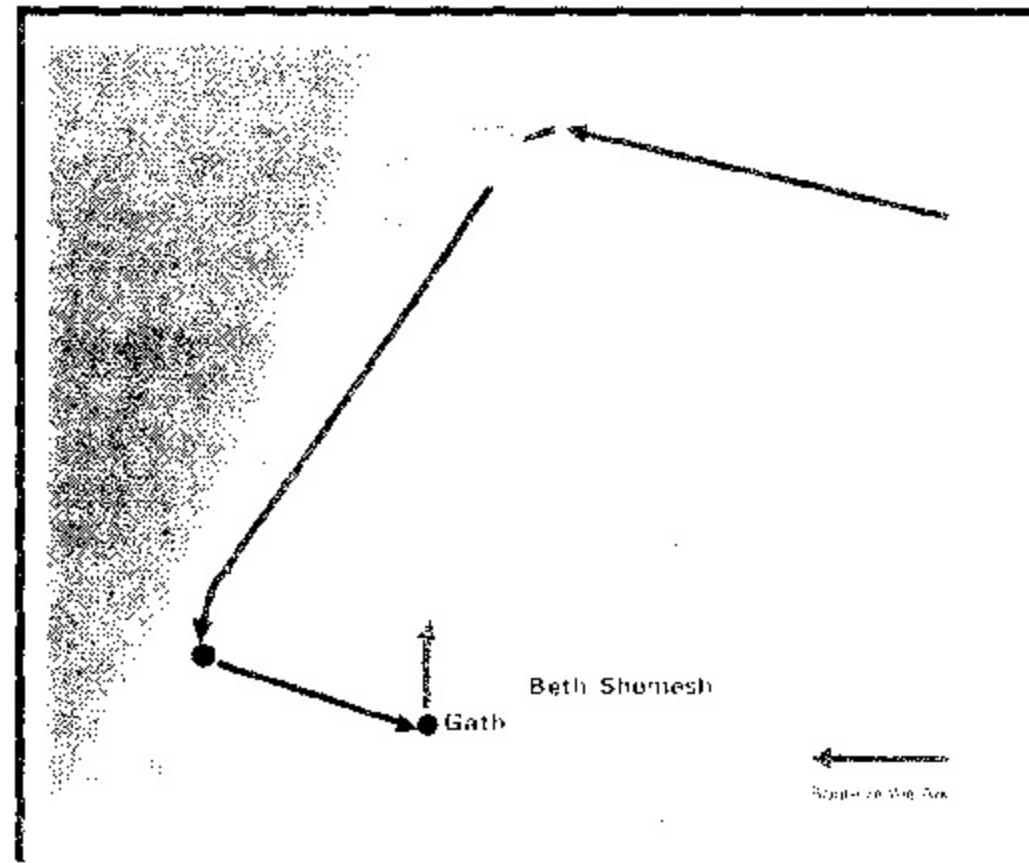
Levililer Sandığı Jordan Nehri'nden geçirirken

12. Yüzyıl İspanyol İncili'nden. Leon S. Isidororo

M.S. 3 Fol. 93V

Bezalel ve Oholia Çadır Mabeti inşa ederken

ahşap baskı Kopergel İncili'nden.

Fresk.Dura Europos Havrası'nda Filistinlilerin ele geçirdikleri sandıkla geri döndüklerini gösteriyor.

E ben Ezer

Aphek

•

Shiloh

Kiriath-Jearim

◆ / ◆

Ezer

-

Ashdod

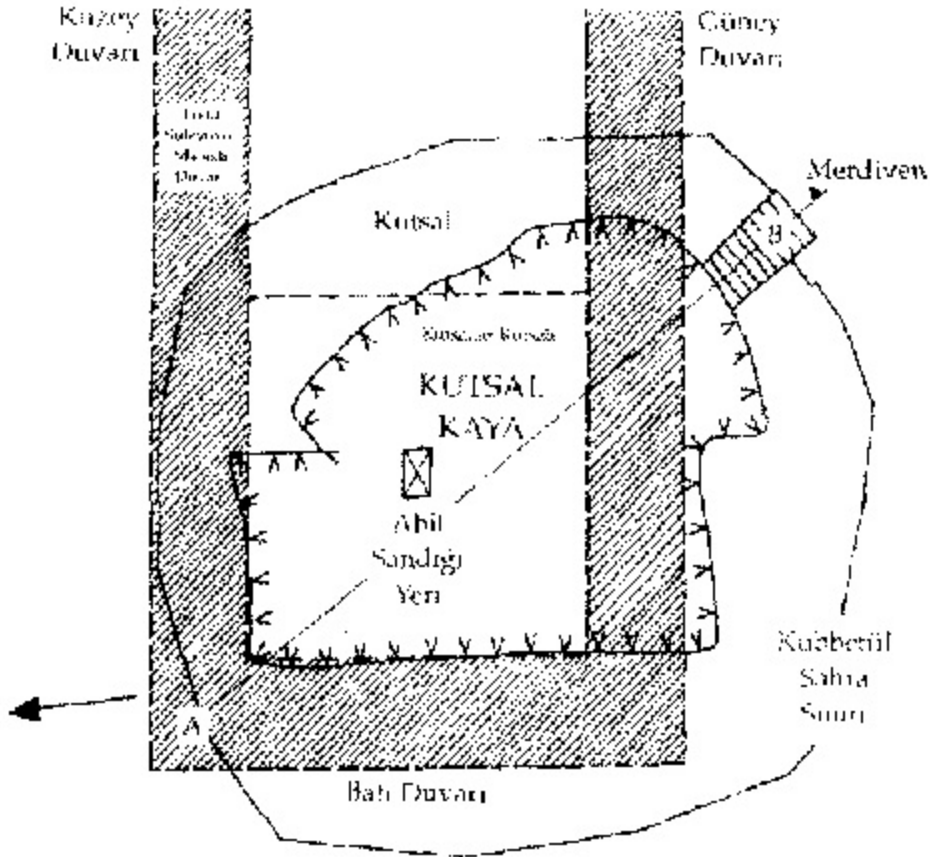
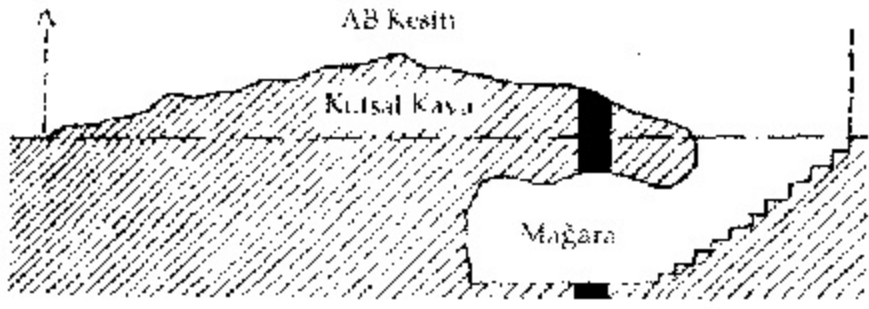
fi)

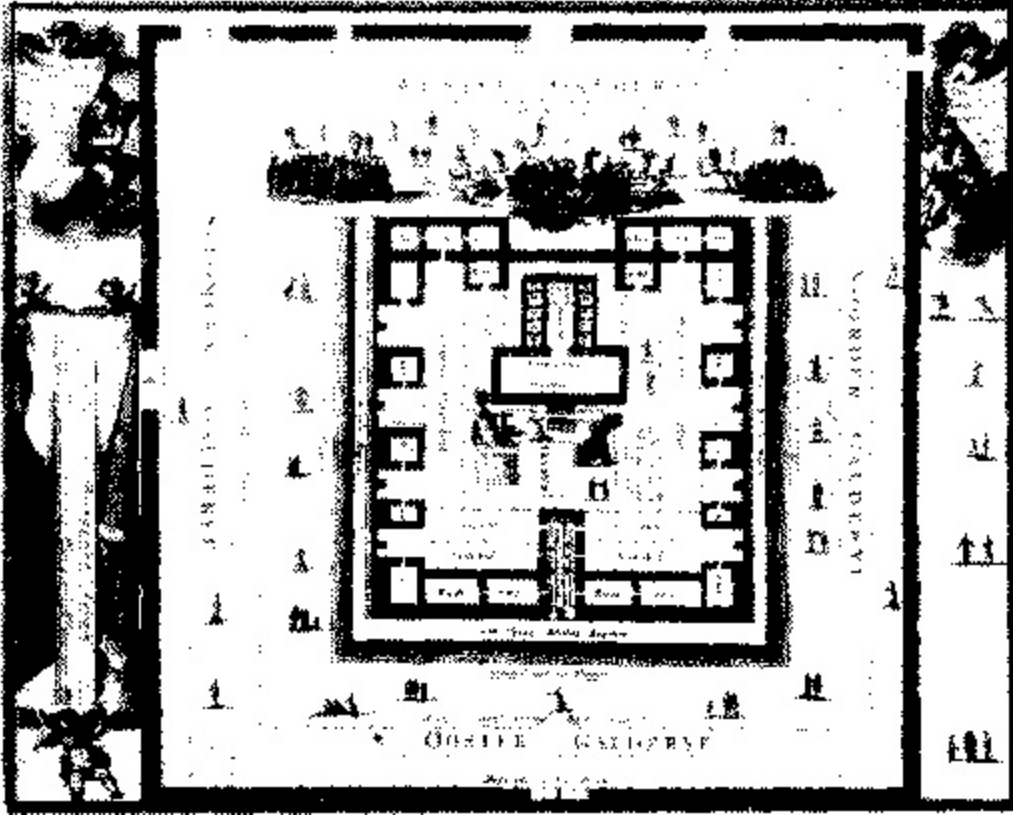
• Jerusalem

Ahid Sandığı'nın takibettiği yol. Shiloh'tan getirildikten sonra,

Eben-Ezer'de Filistinliler tarafından ele geçirilip geri getirilişini

gösteren harita.

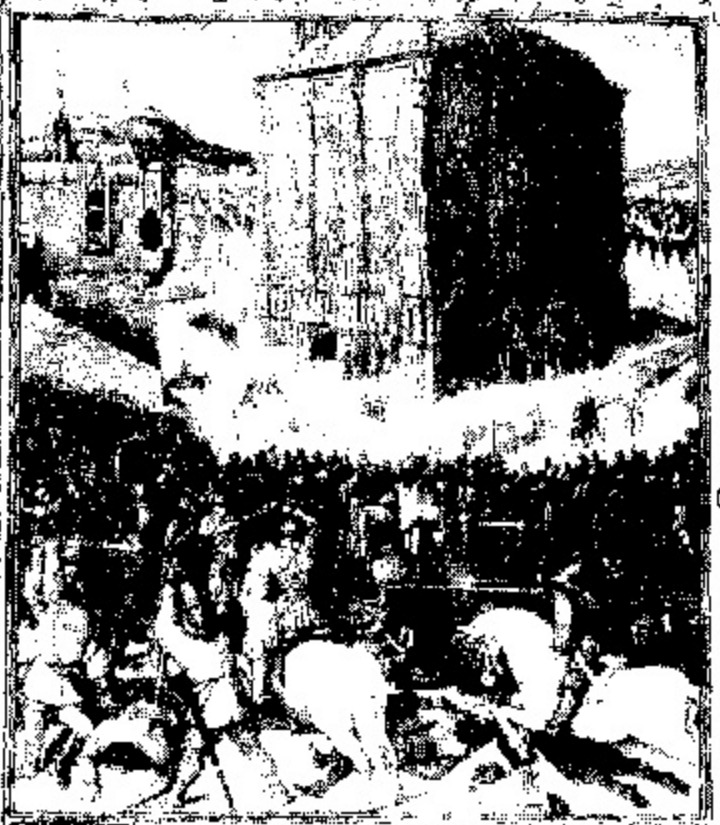

Kutsal Kaya'nın yandan ve epeden krokisi

Süleyman Mabedi'nin planı

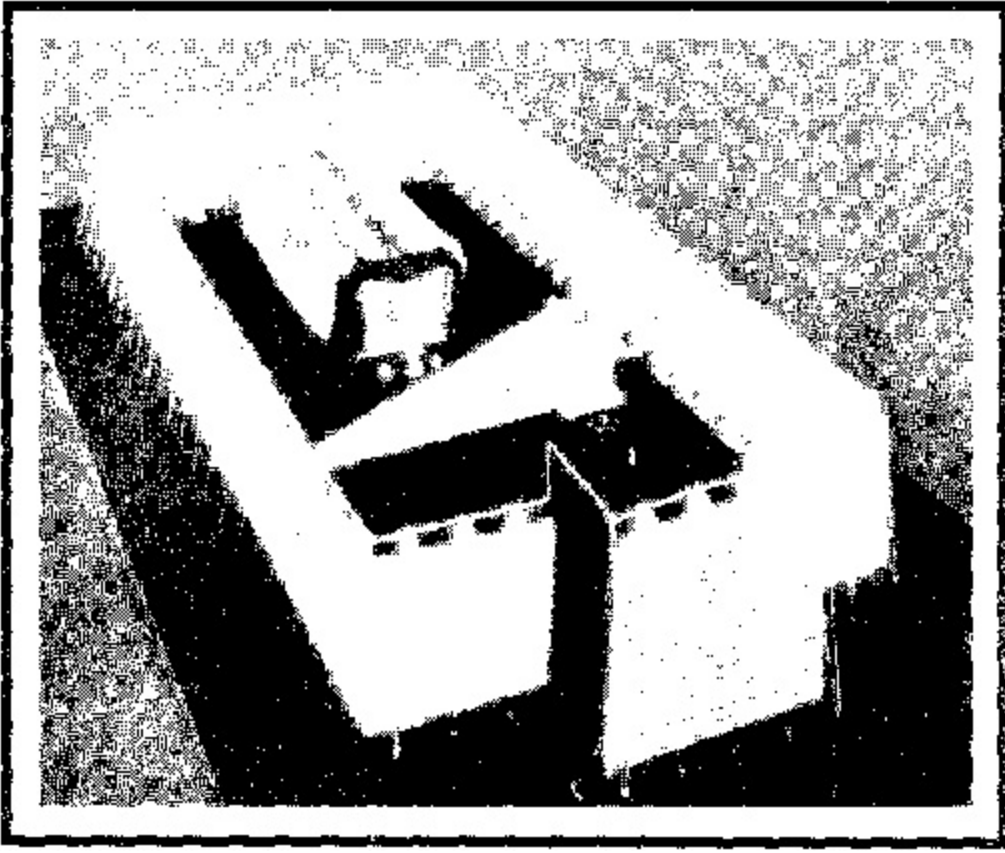

14. Yüzyıl Ahid Sandığı Prag, Altneushul. Bu yapı Avrupa'daki en eski sineoglardan biridir. Fotoğraf; Prag Devlet Yahudi Müzesi.

Quod si quis in
hunc mundum
venit non
aliter quam
per aquam
viventem
et sanguinem
et aquam
viventem
et sanguinem
et aquam
viventem
et sanguinem

et aquam
viventem
et sanguinem
et aquam
viventem
et sanguinem
et aquam
viventem
et sanguinem
et aquam
viventem
et sanguinem
et aquam
viventem
et sanguinem

Nebukadnezar'ın Ordusu Tapınak'a hücum ederken.

Jean Fouquet'in minyatürü. Fransa 15. Yüzyıl Paris.

Tapınak modeli

çizim

15. yüzyıldaki
kapıdaki çizim

15. Yüzyıl

Rothschild Mecmuası'ndan

detay. Kapalı Ahid Sandığı .

Kudüs, İsrail Müzesi.

M.S. 180/51 , Fol. 105 B

R<:)zalel Tanrı'ının

E;inleri esinlenerek

Kerubini

vapıyor. Sol tarofta

Muso On Emir levhalarını

isra!! Chrnleston

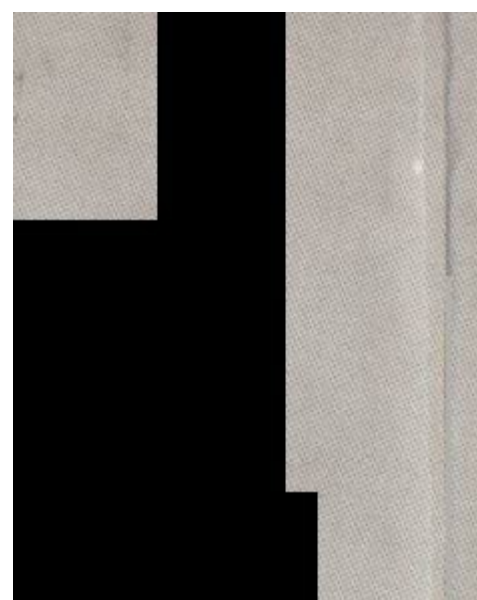
SoncJıgın

kc1 tx:.1 ri rno.

Mi:torı Horn

tararındm; yapılmıştır.

Lütfi Kaçan

Kitab-ı Mukaddes ve İslâm Geleneğinde

ahid sandığı

Bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; Sandığın yahudi inancındaki yeri; ortaya çıkış süreci ve özellikleri, içine konulan nesnelere, akıbeti hakkındaki gelişmeler; kutsallık kazanmasının nedenleri, sosyolojik etkisi; siyasi ve manevi hayat üzerindeki etkileri ve son bölümde ise, Sandığın günümüzdeki yahudilerin mesih inancı üzerindeki etkileri üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde, inceleme konumuzu Ahid Sandığının İslâm geleneğindeki yeri teşkil etmektedir. Bu bölümde, Tâbût'un/Sandığın etimolojik anlamı ve özellikleri; kökeni hakkındaki farklı yorumlar; sandıkla gelen sekine ve bakliyye kavramları ve içindekiler hakkında yapılan batını yorumlar ele alınmaya çalışılmıştır.

ATAAC

ISBN 978-9945-07-1-

9 789945 645371

6.00

internetten sipariş için

www.kitapalemi.com

Document Outline

- a - 0001
- [a - 0002](#)
- [a - 0003](#)
- [a - 0004](#)
- [a - 0005](#)
- [a - 0006](#)
- [a - 0007](#)
- [a - 0008](#)
- [a - 0009](#)
- [a - 0010](#)
- [a - 0011](#)
- [a - 0012](#)
- [a - 0013](#)
- [a - 0014](#)
- [a - 0015](#)
- [a - 0016](#)
- [a - 0017](#)
- [a - 0018](#)
- [a - 0019](#)
- [a - 0020](#)
- [a - 0021](#)
- [a - 0022](#)
- [a - 0023](#)
- [a - 0024](#)
- [a - 0025](#)
- [a - 0026](#)
- [a - 0027](#)
- [a - 0028](#)
- [a - 0029](#)
- [a - 0030](#)
- [a - 0031](#)
- [a - 0032](#)
- [a - 0033](#)
- [a - 0034](#)
- [a - 0035](#)
- [a - 0036](#)
- [a - 0037](#)
- [a - 0038](#)
- [a - 0039](#)
- [a - 0040](#)
- [a - 0041](#)
- [a - 0042](#)

- [a - 0043](#)
- [a - 0044](#)
- [a - 0045](#)
- [a - 0046](#)
- [a - 0047](#)
- [a - 0048](#)
- [a - 0049](#)
- [a - 0050](#)
- [a - 0051](#)
- [a - 0052](#)
- [a - 0053](#)
- [a - 0054](#)
- [a - 0055](#)
- [a - 0056](#)
- [a - 0057](#)
- [a - 0058](#)
- [a - 0059](#)
- [a - 0060](#)
- [a - 0061](#)
- [a - 0062](#)
- [a - 0063](#)
- [a - 0064](#)
- [a - 0065](#)
- [a - 0066](#)
- [a - 0067](#)
- [a - 0068](#)
- [a - 0069](#)
- [a - 0070](#)
- [a - 0071](#)
- [a - 0072](#)
- [a - 0073](#)
- [a - 0074](#)
- [a - 0075](#)
- [a - 0076](#)
- [a - 0077](#)
- [a - 0078](#)
- [a - 0079](#)
- [a - 0080](#)
- [a - 0081](#)
- [a - 0082](#)
- [a - 0083](#)
- [a - 0084](#)
- [a - 0085](#)
- [a - 0086](#)
- [a - 0087](#)

- [a - 0088](#)
- [a - 0089](#)
- [a - 0090](#)
- [a - 0091](#)
- [a - 0092](#)
- [a - 0093](#)
- [a - 0094](#)
- [a - 0095](#)
- [a - 0096](#)
- [a - 0097](#)
- [a - 0098](#)
- [a - 0099](#)
- [a - 0100](#)
- [a - 0101](#)
- [a - 0102](#)
- [a - 0103](#)
- [a - 0104](#)
- [a - 0105](#)
- [a - 0106](#)
- [a - 0107](#)
- [a - 0108](#)
- [a - 0109](#)
- [a - 0110](#)
- [a - 0111](#)
- [a - 0112](#)
- [a - 0113](#)
- [a - 0114](#)
- [a - 0115](#)
- [a - 0116](#)
- [a - 0117](#)
- [a - 0118](#)
- [a - 0119](#)
- [a - 0120](#)
- [a - 0121](#)
- [a - 0122](#)
- [a - 0123](#)
- [a - 0124](#)
- [a - 0125](#)
- [a - 0126](#)
- [a - 0127](#)
- [a - 0128](#)
- [a - 0129](#)
- [a - 0130](#)
- [a - 0131](#)
- [a - 0132](#)

- [a - 0133](#)
- [a - 0134](#)
- [a - 0135](#)
- [a - 0136](#)
- [a - 0137](#)
- [a - 0138](#)
- [a - 0139](#)
- [a - 0140](#)
- [a - 0141](#)
- [a - 0142](#)